

PS 65/16 Notulen van de vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant op 13 mei 2016

Inhoudsopgave	
Inhoudsopgave	2
Index gesproken personen	3
Lijst van de leden van Provinciale Staten van Noord-Brabant	4
Opening van de vergadering / vaststellen agenda	7
Vragenhalfuur	8
Stemmingen	11
37/16 Notulen van PS 11 maart 2016	11
38/16 Lijst Ingekomen Stukken 19 maart 2016 tot en met 22 april 2016	11
Bespreekstukken	11
07/16 Begrotingswijziging gereserveerde middelen Energie voor uitvoering Energietransitie 2016-2019	11
11/16 Toestemming Provinciale Staten voor wijziging van de gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant	52
19/16 Begrotingswijziging Werklocaties 2016-2019	55
Sluiting van de vergadering	67

Index gesproken personen

Altundal MIB, N., 46, 47

Berg, H.F. van den, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47

Brunklaus, mw. drs. P.M., 53, 56, 58, 59, 61, 62

Cate, mw. mr. K.A.E. ten, 7

Deryckere, M.N.R.C., 51, 56

Everling, M.J., 8, 9

Gruijthuisen, drs. M.P.J.M. van, 33

Hattem, A.W.J.A. van, 9, 10, 16, 17

Heijman, J.H.W.F., 36

Kort, M.V. de, 30, 31, 32, 48

Kuijken MSc, R.C.P., 49

Maas, B.L.M., 52

Meel, J. van, 19, 45

Meeuwis-van Langen, H.E.M., 28, 29, 30, 47

Portheine, P., 15, 16, 17, 21, 23, 43, 44, 45

Roijackers, mw. H.I., 10, 49, 51

Surminski, mw. M.J.G.P., 50

Uijlenhoet, A., 20, 21, 32, 33, 34, 39, 48

Voorzitter, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62

Vreugdenhil, ing. H.J., 35, 36, 54, 58, 60, 61

Vugt, drs. R.J. van, 18, 24, 25, 26, 28, 31, 36, 44, 46

Wel, ir. M.C. van der, 22, 27, 34, 41, 42, 48, 54, 57

Lijst van de leden van Provinciale Staten van Noord-Brabant

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk, commissaris van de Koning/voorzitter PS

mw. mr. K.A.E. ten Cate, loco-griffier

Altundal MIB, N.	SP	Oss
Arts, mw. W.M.A.	SP	Eindhoven
Bakker, W.J.	PVV	Waalwijk
Berg, H.F. van den	PVV	Tilburg
Biemans, MSc, M.H.	D66	Deurne
Bollen G.W.	VVD	Sint Anthonis
Boon, M.C.H.	PVV	Bergen op Zoom
Brakel, mw. C.E.P. van	CDA	Veldhoven
Braspenning, A.L.J.	CDA	Strijbeek
Brunklaus mw. drs. P.M.	GroenLinks	Raamsdonk
Burger Dirven, drs. K.A.J.M.	VVD	's-Hertogenbosch
Claessens-Vloedgraven, mw. W.	SP	Roosendaal
Deryckere, M.N.R.C.	CDA	Tilburg
Dingemans, mw. F.M.	D66	Kaatsheuvel
Dirken, mw. A.M.W.	VVD	Hoeven
Everling, M.J.	SP	Dongen
Gruijthuijsen, drs. M.P.J.M. van	VVD	Tilburg
Haafden-Harkema, mw. drs. S.C. van	CDA	Goirle
Hageman, ir. J.J.C.	D66	Veldhoven
Hattem, A.W.J.A. van	PVV	Steensel
Heijman, J.H.W.F.	Lokaal Brabant	Tilburg
Heijmans, N.G.L.	SP	's-Hertogenbosch
Hoon, mw. A.J.M. de	CDA	Etten-Leur
Jonge, R.A. de	SP	Halsteren
Kammen, mw. drs. P. van der	PVV	Tilburg
Kardol, mw. J.C.	PVV	Uden
Knoet-Michels, mw. A.J.H.	PvdA	Vlierden
Koevoets, H.J.P.E.	VVD	Bergen op Zoom
Kort, M.V. de	PvdA	Vught
Kouthoofd, T.P.D.	VVD	Eindhoven
Kuijken MSc, R.C.P.	CDA	Bergeijk
Kutlu, S.	D66	Eindhoven
Maas, B.L.M.	PvdA	Netersel
Meel, J. van	SP	Bavel
Meeuwis-van Langen, H.E.M.	D66	Best
Meijer, A.A.	D66	Breda
Oosterveer, ing. H.	50PLUS	Waalre
Otters-Bruijnen, mw. mr. S.M.	VVD	Vught
Overveld, W.A.A.M. van	50PLUS	Oudenbosch
Panhuizen, A.V.	VVD	Tilburg

Portheine, P.
 Roijackers, mw. H.I.
 Roks, L.A.G.
 Schüller, mw. drs. I.J.W.
 Slood, mw. M.A.B. van der
 Smeets, drs. M.E.J.
 Smeulders, S.J.A.H.
 Spapens, M.
 Staak, W.R. van der
 Steenbakkers, S.P.M.F.
 Surminski, mw. M.J.G.P.
 Uijlenhoet, A.
 Vreugdenhil, ing. H.J.
 Vugt, drs. R.J. van
 Wel, ir. M.C. van der

VVD
 GroenLinks
 PVV
 VVD
 CDA
 Groenlinks
 PvdA
 SP
 SP
 CDA
 PvdD
 GroenLinks
 CU/SGP
 CDA
 PvdD

Riethoven
 's-Hertogenbosch
 Etten-Leur
 Woudrichem
 's-Hertogenbosch
 Oosterhout
 Helmond
 's-Hertogenbosch
 Boskant
 's-Hertogenbosch
 Hoogerheide
 Rosmalen
 Nieuwendijk
 Woudrichem
 Rijsbergen

Vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant

Vrijdag 13 mei 2016

Agenda

I. Opening van de vergadering / vaststellen agenda

II. Vragenhalfuur

III. Actuele moties

IV. Stemming

38/16 Lijst Ingekomen Stukken 19 maart 2016 tot en met 22 april 2016

37/16 Notulen van PS 11 maart 2016

V. Bespreekstukken

**07/16 Begrotingswijziging gereserveerde middelen Energie voor uitvoering
Energietransitie 2016-2019**

**11/16 Toestemming Provinciale Staten voor wijziging van de gemeenschappelijke
regeling Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant**

19/16 Begrotingswijziging Werklocaties 201-2019

VI. Sluiting

Vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant

Vrijdag 13 mei 2016

Voorzitter: prof. dr. W.B.H.J. van de Donk, commissaris van de Koning/voorzitter PS

Loco-griffier: mw. mr. K.A.E. ten Cate

Volgens de presentielijst zijn 53 leden aanwezig, te weten:

Altundal, mw. Arts, Bakker, Van den Berg, Biemans, Bollen, Boon, mw. Van Brakel, Braspenning, mw. Brunklaus, Burger Dirven, mw. Claessens-Vloedgraven, Deryckere, mw. Dingemans, mw. Dirken, Everling, Van Gruijthuijsen, mw. Van Haften-Harkema, Hageman, Van Hattem, Heijman, Heijmans, mw. De Hoon, De Jonge, mw. Van der Kammen, mw. Kardol, mw. Knoet-Michels, Koevoets, De Kort, Kouthoofd, Kuijken, Kutlu, Maas, Van Meel, mw. Meeuwis-van Langen, Oosterveer, mw. Otters-Bruijnen, Van Overveld, Panhuizen, Portheine, mw. Roijackers, Roks, mw. Schüller, mw. Van der Sloot, Smeets, Smeulders, Spapens, Van der Staak, mw. Surminski, Uijlenhoet, Vreugdenhil, Van Vugt, Van der Wel.

Afwezig zijn 2 leden te weten: Meijer en Steenbakkers.

Opening van de vergadering / vaststellen agenda

De voorzitter opent de vergadering om 15.45 uur

De **voorzitter**: Dames en heren. Ik wil u vragen uw plaatsen in te nemen. Registreren kan nog gedurende de gehele vergadering. Dus ik stel voor nu naar uw plaatsen te gaan.

Ik wil de vergadering openen met een droevig bericht. We hebben mededeling ontvangen dat Ad Bakhuizen is overleden. Hij was oud-lid van uw Staten voor D66 in de periode 1982-1991. Hij was toen een prominent woordvoerder op onder meer de gebieden verkeer en waterstaat, milieu en economie. Onze gedachten gaan uit naar zijn nabestaanden, die wij veel sterkte wensen bij het verwerken van dit verlies. En uiteraard heb ik namens u allen de familie een condoleancebrief gestuurd. Wellicht dat u aan hem en zijn familie wilt denken tijdens het moment van stilte, waarmee ik nu de vergadering traditioneel open en ik wil u verzoeken daarbij te gaan staan.

(De vergadering neemt een moment stilte in acht)

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik heet u allen zeer van harte welkom. Ander nieuws uit het volle leven is de geboorte van Ties Franciscus Gerardus Steenbakkers, zoon van Stijn en Jolien. Hij is vorige week geboren. We zullen ook daar een gebruikelijke felicitatie gaan sturen. Dat is voor een deel ook al gebeurd. De heer Steenbakkers, Stijn, heeft mij laten weten vandaag in verband met een spoedcursus luiervouwen afwezig te moeten zijn bij de Statenvergadering. We wensen hem veel succes, maar vooral hij en zijn vrouw veel geluk met deze jonge Brabander.

Dames en heren. Ik wil de griffier verzoeken mededeling te doen van de berichten van verhindering.

De **griffier**: Er is bericht van verhindering van de heren Meijer en Steenbakkers. Mevrouw Van Brakel en de heer Oosterveer hebben laten weten vandaag eerder te zullen moeten vertrekken.

De **voorzitter**: Ik dank de griffier. Geen aanvullingen vanuit de Staten nu. Dan heet ik verder zeer van harte welkom de aanwezigen op de publieke tribune. Fijn dat u belangstelling toont voor het werk van de Staten van Brabant. Het zijn vandaag vooral leden van de Probusclub De Molenley uit Breda. Zij zijn als gast van PS ontvangen door Statenlid Spapens. Ik wens u veel plezier bij uw bezoek aan ons mooie provinciehuis en deze vergadering van de Staten van Brabant.

Dames en heren. Dan stel ik nu de vergadering aan de orde. Naast de al bekende items op de vergadering is er een ingekomen vraag voor het vragenhalfuurtje van de heer Everling. Het voorstel is om die toe te laten tot de agenda.

En een ander item, dat wordt anders afgewerkt. Daar zijn intussen afspraken over gemaakt. Daar hoeft ik nu hier niet over uit te weiden.

Ik stel voor dat we dus ook beginnen met deze agenda, tenzij er door u opmerkingen over de agenda worden gemaakt. Dat is niet het geval.

Vragenhalfuur

De **voorzitter**: Dan starten wij nu met de vraag van de heer Everling. Dat gaat over luchtwassers. Ik geef hem graag het woord om zijn vraag te stellen. Hij heeft daar twee minuten voor.

De heer **Everling** (SP): Goed. Dank u wel, voorzitter. Onlangs spraken stichting Wakker Dier en LTO Nederland hun zorgen uit over de luchtkwaliteit in varkensstallen met luchtwassers. De uitstoot van ammoniak en fijnstof wordt door luchtwassers wel teruggedrongen, maar ze doen niks aan het verbeteren van de luchtkwaliteit binnenin de stal. Volgens het rapport van Wakker Dier heeft slechte luchtkwaliteit directe invloed op de gezondheid van dieren. Met name verschillende aandoeningen aan de luchtwegen komen vaak voor. Delen GS de zorgen van Wakker Dier en LTO Nederland hierover en wat is de reactie van GS op deze berichten?

Het Varkens Innovatie Centrum in Sterksel heeft zich in het verleden ook al uitgelaten over de slechte luchtkwaliteit in de stallen. In een onderzoek, gepubliceerd eind vorig jaar, concludeert het centrum al dat het op een andere wijze afzuigen van lucht, bijvoorbeeld via de mestkelder in plaats van via het plafond, voor de gebruikelijke stalconcepten in Nederland niet toepasbaar is. En dat daar eigenlijk innovatieve nieuwe stalconcepten voor nodig zijn om dit op te lossen. Wakker Dier geeft daarnaast ook aan dat er al alternatieven zijn daarvoor. Zijn GS bekend met deze en andere bestaande of in ontwikkeling zijnde oplossingen en alternatieven en welke worden er eventueel al gestimuleerd? Daarnaast zou bij brand het vuur zich zeer snel door de luchtkanalen kunnen verspreiden. Naar verluid zou dit ook bij de recente brand in Oirschot het geval zijn geweest.

Tot slot. De SP maakt zich zorgen over het binnenklimaat in deze stallen, maar heeft daarnaast ook oog voor de gezondheid van mens en milieu buiten de stallen. Luchtwassers per direct afschaffen is wat ons betreft dan ook niet aan de orde, maar we moeten wel zorgvuldig gaan onderzoeken welke oplossingen en alternatieven er mogelijk zijn. Dus welke verdere maatregelen zijn GS bereid te nemen ten aanzien van het verbeteren van de binnenluchtkwaliteit en de brandveiligheid bij het gebruik van luchtwassers? Tot zover, voorzitter.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Everling voor zijn vraag en wil de gedeputeerde vragen die te beantwoorden. Aan hem het woord. Gedeputeerde Van den Hout.

De heer **Van den Hout** (GS;SP): Dank u wel, voorzitter. Jazeker zijn wij bekend met alle berichten rond de schadelijke effecten van luchtwassers en het mogelijke effect van luchtwassers op het snelle verspreiden van stalbranden. Dat is ook niet nieuw. Je kunt ook zeggen dat elke techniek, elk voordeel zo zijn nadeel

heeft. En dat is ook zo, mevrouw Van der Sloot. Het punt is een beetje, wij schrijven als provincie geen verplicht gebruik van luchtwassers voor. Wat wij voorschrijven is een beperking van de emissies uit de stal. En hoe een ondernemer dat doet, mag hij wat mij betreft helemaal zelf weten. Punt is ook moet ik dan toegeven, dat de eisen die wij in Nederland stellen aan de emissies uit varkenshouderijen moeilijk anders bereikt kunnen worden dan door de luchtwasser. In die zin is de luchtwasser wel een vreselijk effectief middel als die goed gebruikt wordt.

Er zijn dus weinig alternatieven om 90%, 95% van ammoniak en secundair daarmee ook fijnstof en geur uit de lucht van een stal te halen dan een luchtwasser. Er zijn dus geen alternatieven die we zouden kunnen aanbieden, aanraden of stimuleren om te gebruiken anders dan luchtwassers, tenzij we de eisen van de emissies drastisch omlaag brengen. Toch werken we ook aan andere manieren om de emissie van ammoniak uit die stallen te verminderen. Door andere vloersystemen, door andere houderijsystemen. De sector werkt daar zelf ook aan. Rondeelstallen bij kippen zijn denk ik een aardig voorbeeld. We proberen ook te stimuleren dat er op andere manieren wordt gewerkt aan de beperking van emissies. Laatst was bij ik meen EenVandaag een aardige uitzending over een Brabantse boer uit Oirschot, die zijn varkens zindelijk heeft gemaakt. Iets wat varkens overigens van nature zijn, waarmee je de vorming van ammoniak al tegengaat en dus het uit de lucht halen daarvan niet meer nodig is. Dat mogen en kunnen alle ondernemers gebruiken. We kunnen het alleen als provincie niet als middel opleggen, omdat we geen enkel middel – ook geen luchtwasser – verplicht stellen, alleen eisen stellen aan de emissie van ammoniak. Dus in die zin zijn onze middelen beperkt om ondernemers te dwingen geen luchtwassers te gebruiken. En gezien de stand van de techniek is het ook onwenselijk om nu de luchtwassers niet meer te gebruiken, omdat dan de emissie enorm omhoog zou gaan.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde voor zijn antwoord. Ik kijk even naar de heer Everling en of die een vervolgvraag wil stellen. Dat is het geval. Aan hem het woord.

De heer **Everling** (SP): Goed. Heel kort nog even. In ieder geval bedankt voor deze antwoorden. Ik heb nog één aanvullende vraag. Want zowel het Varkens Innovatie Centrum als Wakker Dier geven inderdaad beide ook aan dat luchtwassers een end-of-pipe-oplossing zijn. Mosterd na de maaltijd eigenlijk. Symptoombestrijding in plaats van het probleem bij de bron aanpakken. Wat is de reactie en visie van de gedeputeerde daarop dan?

De **voorzitter**: De gedeputeerde. Nee, zonder pasje doet de microfoon het niet meer. Technologie is een dwingend sturingsmiddel.

De heer **Van den Hout** (GS;SP): Ik voel me als ondernemer wel beperkt, moet ik nou zeggen. Klopt. Een end-of-pipe-oplossing. Maar in die zin niet anders dan dat een rioolwaterzuiveringsinstallatie letterlijk een end-of-pipe-oplossing is. En natuurlijk moeten we proberen om problemen te voorkomen in plaats van ze te laten ontstaan en daarna te verhelpen. Daarom willen we ook wel werk maken van het stimuleren van bijvoorbeeld houderijsystemen die minder ammoniak opleveren bij een gelijk aantal dieren. Maar daar zal echt veel onderzoek naar moeten gebeuren. Het mooie van de oplossing van Kees Scheepens in Oirschot verbleekt een beetje bij de maatvoering in de traditionele veehouderij. Kees heeft nog geen honderd varkens, die hij op zijn gemak kan trainen. Een gemiddelde varkenshouder heeft er veel meer en ook een snellere doorlooptijd. Desalniettemin vind ik dat we daar inderdaad gewoon werk van moeten maken en zijn wij daartoe ook wel bereid. Dat betekent niet dat de end-of-pipe-oplossingen, omdat ze aan het einde van de pijp zitten, geen goede oplossingen meer zijn. En natuurlijk moet je proberen om ze zoveel mogelijk naar voren te halen. Maar bij de stand van de techniek op dit moment is en blijft een luchtwasser een efficiënte, effectieve end-of-pipe-oplossing.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde. Ik kijk even of er bij andere leden behoefte is om nog vragen te stellen. Ik ga even de gebruikelijke volgorde hanteren en zag als eerste geloof ik de fractie van de PVV. Van Hattem. Vanaf de kathedr.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. De gedeputeerde zegt eigenlijk: we verplichten de luchtwassers niet. Maar hij vertelt eigenlijk maar het halve verhaal hiermee. Want de facto worden luchtwassers wel opgedrongen aan hardwerkende agrarische ondernemers. En waarom? Enkel en alleen vanwege de natuurregels en maatregelen waar deze provincie wel direct voor verantwoordelijk is. Door het te ver doorgeslagen natuurbesluit, door het stikstofbesluit. Want het enige dat deze luchtwassers doen is het voorkomen van uitstoot van stikstof en ammoniak, die schadelijk zouden zijn voor de natuur. Het bekende verhaal dat er een paar brandnetels iets te hard zouden gaan groeien. Ze voorkomen geen geur en geen overlast. En daarvoor moeten we zoveel dierenleed en andere nadelige effecten van luchtwassers toestaan. Ten overvloede wil ik noemen dat onze partij, de PVV, in de Tweede Kamer al in 2009 een motie heeft ingediend tegen het gebruik van deze luchtwassers en om die aan de agrariërs op te dringen. Ik zou dan ook willen oproepen: zorg ervoor dat deze zogenaamde natuurmaatregelen niet meer zo streng zijn dat agrariërs gedwongen zijn om deze belachelijk dure luchtwassers te gebruiken.

De **voorzitter**: Uw vraag is? Want het is de bedoeling dat u een vervolgvraag stelt. Dat is een beetje de orde van dienst.

De heer **Van Hattem** (PVV): Mijn vraag is waarom de gedeputeerde maar het halve verhaal vertelt en zegt: ze zijn niet verplicht. Maar indirect wel door de te ver doorgeslagen eigen natuurmaatregelen.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Hattem voor zijn bijdrage. Dan kijk ik nog even verder rond. Volgens mij zag ik in de volgorde nu de fractie van GroenLinks. Mevrouw Roijackers. Gaat uw gang.

Mevrouw **Roijackers** (GL): Ja. Heel goed dat hier vragen over worden gesteld door de SP-fractie. De vragen en ook de bezorgdheid hieromtrent zijn niet nieuw hier in onze Staten. We hebben daar regelmatig uitwisselingen over gehad. Ik heb de gedeputeerde vandaag in een themasessie natuur en landbouw horen zeggen: ik geloof in metingen, niet in berekeningen. Op miraculeuze wijze blijkt het namelijk zo te zijn dat ondanks die effectiviteit en efficiency van die luchtwassers, althans verondersteld, er toch ineens heel erg veel meer ammoniak en stikstof op onze natuur neerdalen dan je zou denken. Wij hebben een vraag aan de gedeputeerde. Er komt een uitbreiding van het aantal ammoniakmeetpunten, zo is gesteld in de Brabantse Natura 2000-gebieden. Wij willen weten: hoe staat het daarmee? Hoeveel nieuwe meetpunten zijn er voorzien en zijn die ook al geplaatst en in werking?

De **voorzitter**: Dank, mevrouw Roijackers. Fractie 50PLUS geen behoefte. Andere fracties nog? Nee. Dan geef ik graag het woord aan de gedeputeerde.

De heer **Van den Hout** (GS;SP): Voorzitter. De heer Van Hattem heeft niet geluisterd. Ik heb verteld dat wij geen middelen voorschrijven en dus ook geen luchtwassers. Wel emissie-eisen, die het noodzakelijk maken luchtwassers op te hangen. Dat heb ik u verteld. Dat heb ik jullie allemaal verteld. Dus dat is geen half verhaal.

GroenLinks vraagt hoe het dan kan, dat ondanks de effectiviteit van die luchtwassers er toch meer depositie van ammoniak plaatsvindt als je het gaat meten ten opzichte van de berekeningen. Inderdaad, dat klopt. Als je bij berekeningen ervan uitgaat dat alle geïnstalleerde luchtwassers goed zijn geïnstalleerd, goed

worden onderhouden, het juiste volume hebben en altijd aanstaan, dan halen ze zo'n 90% of zo van de ammoniak uit de lucht. Vaak blijkt dat echter niet het geval te zijn. Ze staan uit, ze zijn kapot, niet onderhouden en hebben niet de goede maatvoering. En dan zijn ze minder effectief. Maar ook door een aantal andere zaken blijkt nu uit RIVM-metingen de depositie niet te zijn afgenomen. En daarover maken we ons ernstig zorgen. En daarover zullen we volgende week ook overleggen met alle convenantpartners bij de Stikstofverordening.

Meer meetpunten. Ik heb niet in mijn hoofd hoeveel meer meetpunten, maar dat kan ik u schriftelijk doen toekomen. Belangrijker echter in Brabant was het feit dat onze provinciale meetpunten worden opgenomen in het landelijke meetnetwerk ammoniak. Hoeveel er dat precies zijn weet ik ook niet, maar dat kan ik u in ieder geval nog schriftelijk laten weten.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde voor zijn beantwoording. Ik stel vast dat hiermee de vragen beantwoord zijn. De aanvullende schriftelijke informatie is toegezegd. En hiermee sluit ik dan ook het vragenhalfuurtje.

Stemmingen

De **voorzitter**: Nu zijn de stemmingen aan de orde. Daarbij hoort de welbekende gong, mocht het zo zijn dat er nog collega's in de wandelgangen of rookkamers zijn. Zo te zien is dat niet het geval. We wachten even. Een van uw collega's komt nu binnen. We gaan zo over tot de stemmingen.

37/16 Notulen van PS 11 maart 2016

De **voorzitter**: Ik ga ervan uit dat er nu tijd genoeg is geweest om de zaal binnen te komen. Allereerst vraag ik stemming over de notulen van uw vergadering van 11 maart 2016, bij u bekend onder stuk nummer 37/16. Ik stel voor deze bij acclamatie vast te stellen. Daar bent u het zo te zien mee eens. Dan is dat het geval.

38/16 Lijst Ingekomen Stukken 19 maart 2016 tot en met 22 april 2016

De **voorzitter**: Dan aan de orde in termen van stemmingen is stuk nummer 38/16, de lijst van ingekomen stukken van 19 maart 2016 tot en met 22 april 2016 en de daarbij door de griffier voorgestelde wijze van afdoening. Mag ik u voorstellen dat we die bij acclamatie vaststellen of heeft u de behoefte aan het voeren van het woord daarover? Dat is niet het geval. Dan is die lijst vastgesteld.

Besprekstukken

07/16 Begrotingswijziging gereserveerde middelen Energie voor uitvoering Energietransitie 2016-2019

Motie 1 Samen aan de bal voor een duurzaam sportief Brabant

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 13 mei 2016;
constaterende dat:

- de ambitie om Brabant in 2050 energieneutraal te maken een grote opgave is en alleen slaagt als deze breed en concreet onder alle Brabanders wordt ingezet;
- bijna 700.000 Brabanders betrokken zijn bij 5100 sportverenigingen en -organisaties;

- deze verenigingen baat hebben bij het neutraliseren van hun energielasten als substantieel bestanddeel van de exploitatielasten;
- dit verenigingsvastgoed ook kansen biedt voor de omgeving in het kader van de regeling verlaagd tarief;
- investeringen in duurzaamheid werk oplevert voor installatiebedrijven (in Brabant);
- het college van Gedeputeerde Staten Provinciale Staten uitdrukkelijk uitnodigt de lege bladzijde in het Uitvoeringsprogramma Energie 2016-2019 mee in te vullen;
- dit uitvoeringsprogramma aan kwaliteit, kracht en effect wint wanneer de lege bladzijde gevuld wordt met concrete projecten die verbonden worden met de Brabantse samenleving en bijdragen aan structurele verduurzaming van de Brabantse samenleving (sociale innovatie);

overwegende dat:

- een motie met deze strekking tijdens de Statenvergadering van 15 april is ingediend, op brede sympathie mocht rekenen, maar is aangehouden;
- GS inmiddels proactief een quick scan naar de mogelijkheden heeft laten uitvoeren;
- uit deze quick scan naar voren komt, dat er grote kansen liggen om sportverenigingen in Brabant te verduurzamen;
- dit een groot multipliereffect genereert en een stevige impuls geeft aan de provinciale ambitie op het gebied van duurzaamheid, leefbaarheid, economie en sociale innovatie;

verzoeken Gedeputeerde Staten:

1. op basis van deze quick scan de kansen (besparen en duurzaam opwekken) die hierin naar voren komen verder voortvarend vorm en inhoud te geven;
2. Provinciale Staten bij de Bestuursrapportage 2016 een voorstel voor te leggen ten aanzien van de uitvoeringskosten en de voorfinanciering;

en gaat over tot de orde van de dag.

CDA: Roland van Vugt

VVD: Peter Portheine

PvdA: Martijn de Kort

D66: Ine Meeuwis

SP: Joep van Meel

GroenLinks: Arno Uijlenhoet

ChristenUnie/SGP: Hermen Vreugdenhil

50PLUS: Wim van Overveld

Partij voor de Dieren: Marco van der Wel

Lokaal Brabant: Jan Heijman"

Motie 2 Isolatie 0-op-meter aan markt overlaten

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op vrijdag 13 mei 2016 ter bespreking van de begrotingswijziging 07/16 gereserveerde middelen Energie voor uitvoering Energietransitie 2016-2019;

constaterende:

- dat 0-op-de-meterwoningprojecten nog veel kinderziektes vertonen;
- dat resultaten (besparingen) in de praktijk vaak erg tegenvallen;

overwegende:

- dat het aan het bedrijfsleven is om met aantrekkelijke en renderende energiebesparingproducten en financieringsconstructies te komen;

verzoekt het college:

- niet financieel participerend op te treden in energiebesparingstrajecten;

en gaat over tot de orde van de dag

PVV Noord-Brabant
Harry van den Berg”

Motie 3 Stop klimaatargument

“Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op vrijdag 13 mei 2016 ter bespreking van de begrotingswijziging 07/16 gereserveerde middelen Energie voor uitvoering Energietransitie 2016-2019;

constaterende:

- het tekstfragment uit de Kamerbrief van staatssecretaris Dijksma op 9 april, BSK-201677286 hoger beroep tegen het Urgenda-vonnis: *‘Een modelmatige berekening toont aan dat de extra reductie zoals bevolen door de rechtbank 0.000045 °C minder gemiddelde wereldwijde opwarming tot 2100 tot gevolg zou hebben. Dit effect, dat wegvalt tegen alle onzekerheden die met een dergelijke berekening samenhangen, heeft geen meetbaar effect op het gevaar van klimaatverandering.’*

overwegende:

- dat het Brabants Energieakkoord en de ‘versnelling’ in omvang slechts een fractie betreft van de ‘Urgendamaatregelen’;
- op grond van bovengenoemde feiten het ‘klimaatargument’ niet valide is in het kader van (zogenamd) CO₂-beperkend-, energietransitie- of klimaatbeleid;

verzoekt het college:

- het ‘klimaatargument’ (tegengaan van de opwarming van de aarde / klimaatverandering) niet meer te gebruiken in beleid, beleidsstukken en communicatie omtrent energie(transitie), duurzaamheid en klimaat.

en gaat over tot de orde van de dag.

PVV Noord-Brabant
Harry van den Berg”

Motie 4 Laadpalen

“Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op vrijdag 13 mei 2016 ter bespreking van de begrotingswijziging 07/16 gereserveerde middelen energie voor uitvoering Energietransitie 2016-2019;

constaterende:

- dat volgens het IBO-rapport betreffende de berekening van de kostenefficiëntie CO₂-reductie blijkt dat de lasten voor de (overige) belastingbetalers per vermeden ton CO₂ inzake de fiscale stimulering voor elektrische auto’s maar liefst 5700 euro bedraagt;
- dat een ton CO₂, met hetzelfde reductie-effect op de beurs ongeveer € 5,50 doet;
- dat de milieuvoordelen van elektrisch rijden allesbehalve zeker zijn;

overwegende:

- dat het stimuleren van elektrische auto’s inzake CO₂-reductie een kapitaalsvernietiging betekent van ruim 99,9%;

verzoekt het college:

- van het laadpalenbeleid, laadpalenbeleid te maken; dus stoppen met het verder faciliteren van plaatsing van laadinfrastructuur en de gebruikers van de laadpalen per zo snel mogelijk een kostendekkend tarief te vragen;

en gaat over tot de orde van de dag.

PVV Noord-Brabant
Harry van den Berg”

Motie 5 Jaarlijks 1000 euro voor elk gezin

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op vrijdag 13 mei 2016 ter bespreking van de begrotingswijziging 07/16 gereserveerde middelen energie voor uitvoering Energietransitie 2016-2019,

constaterende:

- dat het hele Energieakkoord, betreffende de energyfarming geen gram CO₂ bespaart;
- dat het Energieakkoord mogelijk zelfs een verhoogde en versnelde CO₂-emissie geeft;
- méér CO₂ de wereld aantoonbaar vergroend heeft en mogelijk een kleine veraangenaming van de temperatuur heeft bewerkstelligd;

overwegende:

- dat de CO₂-doelstellingen daarmee niet meer dan een papieren wassen neus is;
- dat CO₂-emissie eerder een reden is om blij van te worden dan zorgen overte maken;
- dat met de naderende energierevolutie door de vierde generatie kernenergie er in de toekomst eerder een CO₂-tekort zal komen dan een overschot
- dat met het stoppen van het energieakkoord elk Brabants gezin er direct en indirect netto er 1000 euro per jaar op vooruitgaat en dit een enorme economische stimulans betekent;

verzoekt het college:

- alle getekende zaken betreffende energieopwekking, energyfarming en (zonder subsidie) onrendabele overige maatregelen in energieakkoord(en) in te trekken;

en gaat over tot de orde van de dag.

PVV Noord-Brabant

Harry van den Berg"

Motie 6 Zon niet, of alleen voor warmte

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op vrijdag 13 mei 2016 ter bespreking van de begrotingswijziging 07/16 gereserveerde middelen energie voor uitvoering Energietransitie 2016-2019;

constaterende:

- dat de CO₂-reductie door zonnepanelen ernstig betwijfeld dient te worden, gezien de conclusies uit het rapport van Felloni en Hopkirk, waarbij voor elke 100 joules die nodig is voor productie en onderhoud er slechts 82 joules wordt terug gewonnen (ERoEI van 0,82 +/- 15%);
- de CO₂-uitstoot van de productie en het onderhoud hoger is en het grootste deel van deze uitstoot plaatsvindt in het grondstoffenwinning- en productieproces;
- dat bij zone-energieproductie er altijd een volledige back-upcapaciteit van baseloadenergiecentrales (meestal gas) dient mee te draaien, met uitstoot;
- dat gezien het massale aanbod van zonnestroom bij uitvoering van de 0-op-de-meter, asbest-er-af-zon-er-op en zon-op-bedrijfsdaken-plannen een enorm elektriciteitsoverschot geeft op zonnige zomerdagen en daarmee de waarde van de opgewekte elektriciteit sterk negatief kan worden (erger dan waardeloos);
- dat de meeste elektriciteitsvraag bestaat in de winter;
- dat deze 'mismatch' nog (lang) niet opgelost is middels een betaalbaar elektriciteitsopslagsysteem;
- dat subsidies in exploitatie elke vorm van innovatie tegenwerken;
- dat bij plaatsing van zonnepanelen op grote daken een reëel instortingsgevaar oplevert bij sneeuwstormen, met moeilijk te verwijderen sneeuwduinen;
- dat bepaalde typen zonnepanelen gemaakt zijn voor de warmwatervoorziening en daarmee geen terugleveringsproblematiek kennen, maar wel een directe besparing op

gasverbruik;
overwegende:

- dat de zonne-energie-initiatieven behalve een goed gevoel, alleen maar vergelijking van stads- en dorpsgezichten en een hoop vervuiling in de productiecentra oplevert;
- dat de grotere CO₂-emissie juist naar voren geschoven wordt, in plaats van dat emissie gereduceerd wordt;

verzoekt het college:

- per direct af te zien van stimulering en participatieprojecten inzake zonne-energie voor elektriciteit;
- dat, indien toch gekozen wordt voor zonnepanelen, deze uitsluitend te gebruiken voor warmte-/warmwatervoorziening;

en gaat over tot de orde van de dag.

PVV Noord-Brabant

Harry van den Berg

De **voorzitter**: Dames en heren. Dan komen wij nu bij het eerste bespreekstuk dat vandaag op de agenda staat. Dat is, zoals u weet, de begrotingswijziging gereserveerde middelen Energie voor uitvoering van de Energietransitie 2016-2019. Wij zullen nu aanvangen met de eerste termijn van de zijde van uw Staten. Waarschijnlijk gaat die een kleine anderhalf uur duren, gezien de spreektijd van de zijde van uw Staten. En mijn voorstel is om na die eerste termijn te schorsen voor een broodje en een kopje soep, zodat ook de inwendige mens op een voldoende energieniveau kan blijven. Maar nu eerst de behandeling van het voorstel van de zijde van uw Staten. De eerste termijn. De fractie van de VVD, de heer Porthoine, heeft het woord.

De heer **Porthoine** (VVD): Voorzitter, dank u. Vandaag behandelen we de begrotingswijziging die ruim 19,5 miljoen euro vrijmaakt van de totaal 30 miljoen euro die wij in het Bestuursakkoord hebben opgenomen voor het Uitvoeringsprogramma Energie. Feitelijk de eerste stap op weg naar 14% duurzame energie in 2020. Een relatief klein bedrag als we ons realiseren dat het gaat om een geschatte investering, die voor heel Brabant circa 15 miljard euro bedraagt. En daarom zet het programma in op een brede beweging om de gewenste energietransitie op gang te brengen. Veel bloemen laten bloeien, met het oog op het komend weekend pinksterbloemen, lukt alleen als we het ondernemend vermogen van de burgers en bedrijven in Brabant kunnen mobiliseren en benutten. En daarmee is verbinding gezocht met alle portefeuilles binnen GS. En hier zit ook wel een uitdaging en een zorg. Brede samenwerking stelt eisen aan de ambtelijke projectorganisatie. En die energieprojecten bewegen zich dwars door die diverse portefeuilles en daarmee dus ook door die ambtelijke organisatie. Graag horen wij van de gedeputeerde hoe zij die ambtelijke samenwerking ziet rondom dat soort integrale thema's. De VVD omarmt een terughoudende rol van de provincie om vooral te faciliteren, communiceren en te initiëren. En die beperkte rol als regisseur moeten we ook zien in relatie tot de beschikbare middelen. Die 14% halen wij alleen als het bedrijfsleven en bewoners in Brabant die kar trekken. Maar die samenwerking kunnen we wel bevorderen. Bijna 700.000 Brabanders zijn betrokken bij 5200 sportverenigingen en om die te mobiliseren zijn wij mede-indiener van de in de vorige PS-vergadering aangehouden motie ter stimulering van energiemaatregelen op de sportaccommodaties. Een idee dat inhoudelijk op de sympathie van velen kon rekenen en wij complimenteren de gedeputeerde dat zij voortvarend de mogelijkheden heeft laten bekijken en roepen in de aangepaste motie, die de spreker na mij zal indienen, de gedeputeerde op om hiervoor snel een aanpak te ontwikkelen. Een die overigens wel past binnen de bestaande begrotingskaders.

Het is belangrijk dat er in het energieprogramma een blanco pagina zit en dat we vanuit de inhoud van het programma openstaan voor goede ideeën. Initiatieven, ongeacht vanaf welke kant die in deze Staten komen en vooral ook buiten deze Staten.

Het programma zet sterk in op de beweging rond zon, wind en geothermie. En de VVD realiseert zich dat naast de inzet op deze bestaande bronnen we zullen moeten openstaan voor alternatieven. De VVD roept de gedeputeerde dan ook op om de oriëntatie op andere bronnen, zoals thorium, mierenzuur en andere, actief te blijven ondersteunen vanuit het programma. Immers, de disruptie komt meestal niet van hetgeen we al kennen. En alleen nieuwe innovatieve vormen van samenwerking gaan ons die 14%-doelstelling niet brengen.

Sprekend over disruptie weten we allemaal dat Uber, Airbnb en Spotify niet door overheden zijn bedacht en zeker niet zijn opgericht. De VVD gelooft in elektrisch vervoer. En na een aarzelende introductiefase moeten we met voldoende laadpalen op centrale parkeerlocaties dit verder stimuleren. Die doelstelling luidt: 100.000 elektrische auto's in 2020. Daar heb je ongeveer 10.000 laadpalen voor nodig. Om elektrisch rijden te stimuleren naast fiscale maatregelen, waar we in Nederland inmiddels via de nieuwe wetgeving aanzienlijk afstand van hebben genomen, zie je dat er allerlei experimenten worden gedaan. In Noorwegen bijvoorbeeld geven ze elektrische rijders toegang tot de busbanen. En elektrische auto's zijn standaard vaak al voorzien van moderne technologie voor zelfstandig en ook vaak veilig rijden. En daarmee passen die experimenten voor de VVD prima in onze proeftuin voor slimme mobiliteit. Zeg maar de testomgeving om fileproblemen op te lossen en veilige doorstroom te bevorderen. En daarmee weer een mooie verbinding tussen het programma Energie en het programma Economie. Het recente succes van Tesla bij de introductie van haar nieuwe middenklassenmodel is veelzeggend. Daarvoor gaat Tesla haar productie versneld vergroten. En inmiddels heeft ze een internationale oproep gedaan om haar te helpen in de opschaling van die productie. Dat lijkt ons een mooie uitdaging voor gedeputeerde Pauli om te kijken of we daar in Tilburg of in Born wellicht iets kunnen betekenen. En dan ontmoeten wederom het energieprogramma en de economische ontwikkelingen elkaar op de manier, die wij in de integraliteit van ons bestuursakkoord ook bedacht hebben.

De VVD heeft wel een zorg. Als we inzetten op die laadpalen en we willen daarbij die laadpalen eigenlijk op een industriële laadpalen snel uitrollen, ofwel zorgen dat er snel in Brabant veel geplaatst worden, dan zien we in de eerste fase van het Slim Laden Brabant-programma dat er pas 255 staan. En dat vraagt volgens ons juist een actievere inzet in die tweede fase om te zorgen dat we die aantallen gaan halen. Graag daarover een opvatting van de gedeputeerde. En in datzelfde kader hebben wij samen met de PvdA ook vragen gesteld of de laadpalen die we op dit moment plaatsen, wel de meest optimale zijn voor die moderne toekomstige infrastructuur. De gedeputeerde heeft ons verzekerd dat we in Brabant geen langzame of snelle laadpalen plaatsen, maar slimme laadpalen. En dat verbaast natuurlijk niet. Dus volgens haar gaat dat wel goed komen.

In de bestaande afspraak met het Rijk moeten we 570 MW leveren. En daarvoor worden in het Energieprogramma 160 molens benoemd. De VVD pleit er voor om de lokale windinitiatieven, kortom: kleine molens in dorpen en kernen waar burgers en kleine lokale bedrijven elkaar vinden, om die waar mogelijk daarin te betrekken en die dus ook in die ruimte te beschouwen. Die zullen zeker de benodigde grote megawatts niet gaan brengen, maar die zorgen wel voor het lokale ondernemerschap en de participatie, die we juist willen en moeten stimuleren.

De **voorzitter**: Interruptie Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja voorzitter, mag ik concluderen dat de VVD het een prima idee vindt als elk dorp in Brabant zijn eigen 200 m hoge windmolen krijgt?

De **voorzitter**: De heer Porthoine.

De heer **Porthoine** (VVD): De VVD vindt het een prima idee dat als binnen de doelstelling die we in het energieprogramma hebben staan – en u kent die aantallen molens en die megawatts – er een paar meer molens meer komen dan die 160 en dat met name vanuit lokaal ondernemerschap gebeurt, waarbij burgers ook profiteren van de rendementen van die molens, dus waar wij het niet bedenken, maar het vanuit de regio komt. Dan heeft het dorp ook het besluit genomen dat het die paal wil. Dan zullen wij dat steunen, ja.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Twee dingen. U laat hierbij de VVD-leus los dat die dingen draaien op subsidie en überhaupt niet renderen. Dus er is van winst geen sprake. Maar ontzagwekkender vind ik dat u het blijkbaar prima vindt dat er buiten de huidige zoekgebieden ook windmolens solitair geplaatst worden als dorpsmolen als een meerderheid van het dorp het daarmee eens is. Dat ze hopeloos ruzie krijgen in zo'n dorp over die dingen doet niet ter zake. Dat is uw democratie kennelijk. Heb ik het dan goed samengevat?

De **voorzitter**: De heer Porthoine.

De heer **Porthoine** (VVD): Nou, ik kan het ook anders samenvatten. Ik ken uw opvatting. In uw opinie zouden we dat beter allemaal met kernenergie vervangen. Alleen kunnen we die ene windmolen over twintig jaar makkelijker afbreken en recyclen dan die kerncentrale die daarvoor bedoeld is. Dus laten we de ruimte voor dat initiatief voorlopig maar gewoon vasthouden. Wij gaan het niet opleggen, maar het zal uit de lokale gemeenschap komen, ja.

De **voorzitter**: De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. Dit gaat niet meer zozeer over energie zelf, maar eigenlijk ook over hoe je lokaal bestuur organiseert. En ik hoor u heel interessante opmerkingen maken over het dorp, lokale gemeenschappen. Maar wie vertegenwoordigen het dorp of die lokale gemeenschappen? Zijn dat alleen maar energiecoöperaties, die er zelf belang bij hebben? Zijn dat dorpsraden? Wie heeft er uiteindelijk een doorslaggevende stem in om die projecten van steun te kunnen voorzien?

De **voorzitter**: De heer Porthoine. De vraag is duidelijk.

De heer **Porthoine** (VVD): Volgens mij is het energieprogramma van onze gedeputeerde één grote uitnodiging aan iedereen die lokaal op een relevante manier daarvoor besluitvorming organiseert. En voor een initiatief dat ook financieel een rendabele casus kent, staan wij open. En daarbij kunnen heel veel partijen in naam en ook juridisch de aanvrager, opdrachtgever of de initiatiefnemer zijn. Daar willen we zeker niet een uitspraak over doen.

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Maar waar laat u van afhangen of daar dan draagvlak voor bestaat? Want dat is volstrekt onduidelijk.

De **voorzitter**: Porthoine.

De heer **Portheine** (VVD): Wij bepalen hier toch niet voor een dorp in Brabant of er draagvlak bestaat? Dat wordt lokaal besloten. En als daar het draagvlak niet bestaat, dan gaat dat initiatief ons programma zeker niet halen.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voorzitter. Wilt u dan overwegen, wat ik in Friesland wel eens heb gehoord, dat iedereen binnen 750 m van zo'n nutteloze molen het vetorecht krijgt om zo'n molen te weigeren? Vindt u dat een goed idee, want dat scheelt een hoop gesodemierter?

De **voorzitter**: Portheine. De vraag is duidelijk. Mijnheer Van den Berg. Geen betogen. Vragen. Portheine.

De heer **Portheine** (VVD): Ik denk dat het niet aan ons is hier in de Staten om op de stoel van de gedeputeerde te gaan zitten. Zij heeft een redelijk ruim programma op hoofdlijnen geformuleerd. En de invulling daarvan – let ook straks op de motie die over energieaccommodaties gaat – laat in hoge mate ruimte aan de gedeputeerde om daarvoor de feitelijke instrumenten te ontwikkelen. En ik ben niet voornemens om op dit moment te reageren wat feitelijk en lokaal aan regels zou moeten gelden, omdat ik me daar ook totaal niet toe bevoegd acht.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog, mijnheer Portheine.

De heer **Portheine** (VVD): Inmiddels worden we van allerlei kanten bestookt met initiatieven rondom de energietransitie, waaronder het Energie Festival op 1 juni. En het doet ons deugd dat de communicatie al volop draait. We moeten namelijk een hoop mensen bereiken. En ik neem dan ook aan dat we op 1 juni veel Statenleden gaan zien.

Concluderend complimenteren wij de gedeputeerde met het brede programma, lijkt het ons nu de uitdaging aan haar om de beoogde stappen verder uit te voeren en met PS bij de beoogde tussentijdse review te bespreken in hoeverre we hiermee de juiste koers te pakken hebben. Daarbij vindt de VVD het wenselijk om ook tussentijds frequenter te worden geïnformeerd, zodat we in deze Staten de dialoog kunnen voeren als we op onderdelen keuzes moeten bijstellen en zeker om daarmee binnen de bestaande budgetkaders te blijven. En dat lijkt ons een werkelijk adaptieve aanpak. Tot zover in eerste termijn.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Portheine voor zijn bijdrage. Dan is nu de fractie van het CDA, de heer Roland van Vugt. Aan hem het woord.

De heer **Van Vugt** (CDA): Voorzitter. Brabant heeft een enorme klus te klaren. In 2020 moet het energieverbruik voor 14% duurzaam zijn. En in 2050 voor 100%. Die ambitie delen wij als CDA voluit, om drie redenen. Werken aan een schonere wereld voor onze kinderen en kleinkinderen is onze verantwoordelijkheid. En dat noemen wij goed rentmeesterschap. Een ander voor ons zeer legitiem argument is om voor onze energievoorziening minder afhankelijk te zijn van ondemocratische regimes en/of boevenstaten. Een derde reden is om een basisvoorziening weer van de mensen te maken. Regie op onze eigen energie. Waar het bij het voedselvraagstuk zoeken is naar duurzaam en lokaal geproduceerd voedsel geldt dat ook voor de basisvoorziening energie. We willen weten waar het vandaan komt en hoe het geproduceerd is. Wat het CDA betreft profiteert de omgeving in directe zin mee in de opbrengst van duurzame opwekking in de buurt.

De **voorzitter**: Interruptie Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter. Het is interessant wat het CDA hier zegt, want ik zag gisteren volgens mij vanuit Gedeputeerde Staten een rapportje verschijnen over die zonnepanelenplannen van u op die sportdaken. Het viel mij op dat het daar qua techniek draaide op Chinese panelen. En ik hoor u net over lokaal geproduceerde en niet in lastige landen, zeg maar. In China is er net eentje vrijgelaten, die op het Plein van de hemelse vrede gedemonstreerd had om aan te geven hoe gezellig het daar is. Het klopt ook dat Nederlandse panelen uit Eindhoven aanzienlijk beter zijn, maar ook aanzienlijk duurder nog. Wat is het tempo dat u wilt? Want het rapportje is op basis van die Chinese goedkope paneeltjes. Wat gaat u doen?

De **voorzitter**: De heer Van Vugt.

De heer **Van Vugt** (CDA): Ik zit even op de vraag te wachten.

De heer **Van den Berg** (PVV): De vraag is waar u voor gaat. Gaat u snel die daken vol leggen met goedkope Chinese panelen, waarop uw plan is gebaseerd als ik het zo zag qua doorrekening? Of wacht u eventjes totdat we in Nederland veel efficiëntere en veel schonere panelen hebben? Ik raad u aan onze Statenvragen van gisteren hierover ook nog even te bekijken.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Vugt.

De heer **Van Vugt** (CDA): Die Statenvragen heb ik gezien, voorzitter. Maar ik ben waarschijnlijk niet slim genoeg om die te snappen. Maar er zijn overigens ook heel goede Duitse panelen op de markt.

Voorzitter. Wat het CDA betreft profiteert de omgeving in directe zin mee in de opbrengst van duurzame opwekking in de buurt. Wij zijn er van overtuigd dat het draagvlak voor zonneweiden, geothermie en windmolens groeit, naarmate de omgeving er ook daadwerkelijk de lusten van heeft. Wanneer we erin slagen de stroomrekening van de Brabander te verlagen zal dit bovendien ten goede komen aan de Brabantse economie.

Voorzitter. In dit uitvoeringsprogramma geeft u aan op welke thema's u inzet om de energieambitie waar te maken. Het CBS becijferde en maakte twee maanden geleden wereldkundig dat ons land na Frankrijk het slechtst presteert waar het gaat om het halen van de energiedoelstelling, namelijk 5,5% in 2014. Griekenland doet het in dat opzicht driemaal beter: 15,3%. De vraag is dan ook hoe de slimste regio van ons land het gaat doen. In drieënhalve jaar moeten we minstens verdubbelen van 7,5% nu naar 14% in 2020. En 2020 is rap dichtbij. Voorzitter. Daar moet dit uitvoeringsprogramma aan gaan bijdragen. En wat wij waarderen is dat u niet alle bestuursakkoordmiddelen inzet, maar ruimte houdt om in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen. Dat vinden wij een verstandige keuze, want ontwikkelingen volgen elkaar in rap tempo op. En wat vandaag nog voor onmogelijk wordt gehouden, kan morgen al realiteit zijn.

Wat wij ook waarderen is dat u een pagina openlaat, zodat de Staten maximaal in de gelegenheid worden gesteld bij te dragen de doelstelling te halen. Die handschoen heeft de CDA-fractie opgepakt. In de themabijeenkomst hierover heeft u onze suggestie omarmd om een norm in te stellen voor laadpalen, die gekoppeld is aan parkeernormen in de bebouwde omgeving. Waarvoor dank.

Voorzitter. Naar onze overtuiging is het realiseren van onze Brabantse energieambitie alleen haalbaar en realistisch wanneer we de Brabander meekrijgen in dit verhaal. Gelukkig zijn veel Brabanders al in beweging. Maar evenzovelen lopen tegen juridische, financiële, ruimtelijke, technische en bureaucratische barrières aan. Tijdens de behandeling van de Perspectiefnota is door ons de motie ingebracht met de titel 'Samen aan de bal voor een duurzaam sportief Brabant'. Toen mede ondersteund door de VVD, de PvdA, GroenLinks, 50PLUS, de Partij voor de Dieren, de ChristenUnie en Lokaal Brabant. De SP, die sympathie had

voor de strekking van de motie, heeft ons verzocht de motie aan te houden en bij dit agendapunt te betrekken. Vandaar dat we in samenspraak met de mede-indieners de motie hebben aangehouden. Met deze motie, voorzitter, willen we de koppeling leggen naar sociale innovatie en daardoor de brede lagen van de Brabantse samenleving bereiken. Bijna 700.000 Brabanders zijn betrokken bij zo'n 1500 sportorganisaties. Een brug slaan naar deze groep kan daadwerkelijk en zichtbaar bijdragen aan structurele verduurzaming van Brabant. Het mes snijdt daarmee aan meerdere kanten. Omdat het ook een structurele ontlasting oplevert in de exploitaties van de verenigingen, die vaak gefinancierd zijn vanuit subsidies en contributies. Bovendien levert het op korte termijn werk op voor Brabantse installatiebedrijven. Inmiddels, voorzitter, heeft ook u niet stilgezeten. Gisteren werden we positief verrast door een quickscan. Hulde voor uw proactieve aanpak. Uit de quickscan komt naar voren dat er veel kansen liggen om sportverenigingen te verduurzamen. Bovendien blijkt een multipliereffect mogelijk en geen misselijke. 5 miljoen euro beschikbaar stellen leidt tot 24 miljoen euro aan projecten. Daar moeten ook de heren Pauli en Van Merrienboer vrolijk van worden, lijkt me. Voorzitter. Reden voor ons om de eerdere motie te herzien en toe te snijden op de actuele informatie. Beschouw die motie vooral als een dikke onderstreping van uw ambitie, die ook onze ambitie is. Ik zal de motie aan u overhandigen. Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Vugt voor zijn bijdrage. We zullen de motie snel ontvangen en kopiëren. Betekent dat dat de eerdere versie van de motie wordt ingetrokken? Ja. Waarvan akte. Dus de eerdere versie van de motie wordt ingetrokken. Ik zal de griffier vragen om alle bij deze beraadslaging aangehouden c.q. opnieuw ingediende moties onder het laatste agendapunt van de vergadering op iBabs te zetten, zodat u ze ook digitaal zo dadelijk ter beschikking heeft. Dan is nu het woord aan de fractie van de SP. De heer Van Meel heeft het woord.

De heer **Van Meel** (SP): Dank u wel, voorzitter. Onze fractie is erg blij met het gegeven dat het college echt voornemens is om werk te gaan maken van de energietransitie, waardoor 14% van de Brabantse energieopwekking in 2020 duurzaam moet zijn. Ook de ambitie om heel Brabant in 2050 energieneutraal te maken onderschrijven wij van harte. We hebben maar één planeet en daar moeten we zuinig op zijn.

Voorzitter. De SP-fractie is voornemens om in te stemmen met de begrotingswijziging en daarmee de gedeputeerde de mogelijkheid te geven om het energie-uitvoeringsprogramma handen en voeten te geven. We zullen er goed op letten dat de doelstellingen aan het einde van het traject behaald worden.

Voorzitter. De SP-fractie heeft, ondanks de ambitieuze houding in het uitvoeringsprogramma, het idee dat de onderbouwing van het programma soms wel een beetje naar het resultaat toe is geschreven. Het uitvoeringsprogramma begint met een wetenschappelijke analyse van het Energieonderzoek Centrum Nederland, dat eigenlijk vooral over warmte gaat. Daarnaast zijn er in de ECN-berekeningen een aantal optimistische aannames gedaan, zoals het open blijven van de Amer 9.

Voorzitter. Ik citeer graag de zin op bladzijde 17 van het uitvoeringsprogramma. "De provincie gaat niet naar buiten om haar eigen ideeën te verkopen, maar wordt geconfronteerd met een beweging die er buiten al is." Een activistische en ondernemende opstelling kan in onze ogen geen kwaad. Het uitvoeringsprogramma gaat daarnaast uit van het meest positieve scenario. Onze fractie hoopt dat het college eventueel bereid is om een extra buffer in te bouwen, waardoor de provincie zelf ook wat initiatief neemt. Een buffer van 5 PJ is al voldoende en kan bijvoorbeeld door middel van extra inzet op zonne-energie gerealiseerd worden. Ik hoor graag van de gedeputeerde hoe zij hier tegenover staat.

Voorzitter. Huishoudens zijn maar verantwoordelijk voor ongeveer 14% van het energieverbruik in Brabant. De industrie heeft een veel groter aandeel in dat totale energieverbruik. Graag wil ik van de gedeputeerde weten hoe zij de relatie ziet tussen de provincie en de industrie. Wilt u gaan inzetten op subsidies of juist extra regelgeving en handhaving om verduurzaming te bewerkstelligen?

Voorzitter. Dan heb ik nog één laatste vraag. Graag wil ik van de gedeputeerde weten wat de stand van zaken is met betrekking tot het nul-op-de-meter-project. Gaat het nul-op-de-meterproject bijvoorbeeld resulteren in huurverhoging of extra kosten voor de eindgebruiker, want dat zou de SP-fractie namelijk een onwenselijk scenario vinden?

Dan nog even afrondend een kleine aanvulling op de motie van het CDA, die wij overigens mede indienen. Ik wil de gedeputeerde vragen om deze iets breder te interpreteren en ook te denken aan bijvoorbeeld daken van schoolgebouwen, wijkgebouwen en zorgvastgoed.

Voorzitter. Afrondend wil ik het college ontzettend veel succes en wijsheid toewensen bij het werken aan de te behalen doelstellingen. Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Meel voor zijn bijdrage. Nu het woord aan de fractie van de PVV. De heer Van den Berg heeft het woord.

De heer **Van den Berg** (PVV): Dank u, voorzitter. De eerdere behandeling over dit onderwerp hadden we op 1 april. We zijn nu op vrijdag de 13de. En inderdaad, een groter ongeluk dan deze peperdure grap kun je bijna niet bedenken.

Kijken we eerst even naar wat cijfers, die deze week naar buiten gekomen zijn. In de Europese Unie zijn de investeringen in wat u noemt duurzame energie het afgelopen jaar met 20% gedaald, omdat veel landen het niet meer aan hun burgers kunnen verkopen en het niet meer kunnen betalen. Ik noem de turteltax in België bijvoorbeeld. In Duitsland is het feed-in tarief, zoals dat heet, dus het bedrag dat je krijgt voor elke kilowattuur, verlaagd naar – schrik niet – 30 cent. Dat is veel meer dan wij betalen voor een kilowattuur. Dat heeft gezorgd voor een implosie. 47% minder investeringen in wind en zon vorig jaar. Het stort in. En dat is niet voor niks, want het is gewoon te duur.

Het Brabantse Energieakkoord. Fantastisch. U bent zeer ambitieus en dat is zeer te prijzen. Het enige dat jammer is, is dat elke vorm van enig gezond Brabants verstand hierin ontbreekt. Werkelijk idioter kan ik het niet bedenken dan wat hier gebeurt. En het verbaast mij ook hogelijk dat zelfs de VVD helemaal op deze toer gaat en de PVV in dezen volstrekt alleen staat. Luister goed. Ook wij zijn voor duurzaam. Wij zijn bijvoorbeeld voor het zuinig omgaan met grondstoffen, voor isoleren zolang dat rendeert. Zeker meer bouwen met hout in plaats van met beton. Dat scheelt al heel veel. Er is heel veel te winnen met die dingen. Zuinige apparatuur gebruiken in plaats van dure apparatuur. Maar houd het daarbij. Dat is meer dan genoeg. Als je allerlei dingen gaat financieren, of liever subsidiëren, wat doe je dan? Dan houd je de innovatie tegen en komen we geen steek verder. Al die duurzame subsidies hebben namelijk al geleid tot een hopeloos lage elektriciteitsprijs. En daar kunt u wel blij mee zijn, maar u heeft hem zelf dubbel en dwars gefinancierd, doordat u heel veel subsidies moet financieren via de belastingen en andere heffingen. Helaas is dat heel goed weggewerkt, dus u ziet lang niet alles wat u betaalt, maar daar kom ik zo nog op.

De **voorzitter**: Interruptie Uijlenhoet.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Voorzitter. Dank u wel. De heer Van den Berg had het over subsidies voor duurzame energie. De heer Van den Berg is toch ook bekend met het feit dat in het ETS-systeem, het Europese handelsemisssiesysteem, de prijzen zo dermate laag zijn dat de overheden zelfs daar nog subsidie bij leggen? Dus dat eigenlijk het grootkapitaal, het grootbedrijf, veel meer subsidie ontvangt dan de kleinverbruiker, die dan ook maar met een subsidie zijn windmolen of zijn zonnedak mag bouwen, om het nog een beetje een eerlijk speelveld te laten zijn? Daar bent u toch bekend mee?

De **voorzitter**: De heer Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Inderdaad. Het grote kapitaal heeft het heel slim gespeeld door van de klimaatdiscussie een links onderwerp te maken, waarvan ze zelf het meest profiteren. Ze zien GroenLinks ook als nuttige idioten in dezen. Want het is fantastisch hoe het geld binnenrolt. Ik wil daar wel eens uitgebreid op ingaan. Inderdaad slaat u de spijker op zijn kop.

De **voorzitter**: Uijlenhoet.

De heer **Uijlenhoet** (GL): U begrijpt wel dat hiermee ook de Brabantse belastingbetaler, en ook uw achterban, hier het gelag betaalt. Dat begrijpt u hè?

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Inderdaad en dat wil ik voorkomen. Want ik wil helemaal geen subsidies voor duurzame energie of voor welke energie dan ook. De PVV vindt dat de markt zijn werk moet doen en kan doen en ook alleen kan innoveren op het moment dat er geen sprake is van dergelijke subsidies. Uiteraard kun je wel regels stellen wat betreft vervuiling en dergelijke. Daar is niks mis mee.

En als we het dan hebben over de markt, dan is die slim genoeg. Als iets rendeert, bijvoorbeeld isolatie of betere apparatuur, dan helpt het op het moment dat de elektriciteitsprijzen reëel zijn. Nu hebben we het probleem dat er zoveel wind- en zonaanbod komt op wisselvallige momenten, dat uw elektriciteit waardeloos is. Als u het subsidieprogramma SDE Plus ziet, dan is alles gebaseerd op een elektriciteitsprijs van 3,9 cent. Op dit moment zitten we ruim onder de 3 cent. Gevolg is dat er niks uit kan. Dat is ook de reden waarom er maar 20 van de 189 aanvragen voor zonnepaneelparken van de grond zijn gekomen. De rest kan niet uit. Zelfs niet met enorme subsidies, inclusief die postcoderoos met 9 cent voor iedereen die een beetje in de buurt woont. En wat denkt u waardoor die energiebelasting betaald wordt? Inderdaad door de rest van Nederland en daar gaat mijn rekening ook mee omhoog.

De **voorzitter**: Porthoine.

De heer **Porthoine** (VVD): Kan de heer Van den Berg mij duiden waar we in het hele Uitvoeringsprogramma Energie structureel de opwekking van energie gaan subsidiëren? Want u roept honderd keer het woord 'subsidie', maar ik zie niet waar wij ons ten doel stellen om de productie van energie te gaan subsidiëren.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): U stuurt aan op een enorm wind- en zonaandeel. En daar zitten enorme subsidiebedragen vanuit de rijksoverheid in. En of die belasting nou via de provincie, de gemeente of door ons wordt betaald, dat zal mij een zorg zijn. Het gaat erom dat de belastingbetaler betaalt. En op dat bedrag kom ik zo nog even terug, wat dat scheelt. Later in mijn toespraak doe ik dat.

De **voorzitter**: Porthoine.

De heer **Porthoine** (VVD): Ik heb alleen de vraag gesteld of u mij kunt aanwijzen waar wij in onze eigen begroting, in ons eigen uitvoeringsprogramma, subsidie toepassen voor het doel dat u aanwijst. En dat heb ik niet kunnen vinden.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Nee. Maar mijn probleem is dat met ons beleid een hele hoop subsidie getriggerd wordt, die wel degelijk uit ook de zakken van de Brabanders getrokken wordt en bij een zeer select groepje terecht komt.

De **voorzitter**: Van den Berg vervolgt zijn betoog.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ik heb wel eens begrepen dat 20% van de mensen profiteert van de subsidie die door 80% van de bevolking – lees: het armere deel, SP – gedragen wordt.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog, mijnheer Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Oké. Maar goed. Komt de overheid met een zak met geld. We zien dat bij de nul-op-de-meter-woning. Je weet het al, het bedrijfsleven springt daar natuurlijk op in. Die zijn niet gek. Ik geef ze groot gelijk. Ik heb geen enkel bezwaar tegen iedereen die zonnepanelen plaatst, geloof me. Ze hebben groot gelijk. Maar wat zie je overal? De verwachtingen zijn hoog, de technische problemen zijn groot en de opbrengsten vallen standaard tegen. Maar goed, de zakken zijn intussen gevuld. Onze oproep is: stop met die flauwekul en laat het gewoon aan de markt over.

Maar we kunnen het wel eventjes hebben over die opwekking van energie, want u hoort allemaal 14% duurzaam. Maar gaan we dat eens ontleden, dan zien we 1% zon. Al die daken vol in Brabant: 1%. Al die honderden klimaatminaretten, want anders kan ik die groene kerkellende niet noemen, al die honderden windmolens bij al die dorpjes voor de VVD in de provincie leveren in totaal 1% van het finale energieverbruik van Brabant op. U verwoest het landschap voor een lullig procentje. Geothermie, hartstikke leuk, 1% gaat het opleveren. De vraag aan de gedeputeerde is of u er rekening mee heeft gehouden dat er aan zo'n geothermie-installatie een warmtepomp hangt die 400 W per uur verbruikt. Ofwel 10 KW per dag. Hé, dat is precies wat een gezin nu ook gemiddeld gebruikt. Dus het elektriciteitsgebruik verdubbelt door geothermie toe te passen. Als ik er dan ook nog zo'n nieuwe Tesla 3, waarvan het ontwerp overigens weer is uitgesteld omdat het allemaal wat lastig is zoals gebruikelijk, aan ga hangen, dan kan ik er nog een factor bij opzetten. U heeft wel heel veel zonnepaneeltjes nodig om dat te gaan realiseren.

De **voorzitter**: Interruptie Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter. Dank u wel. Ik hoor van de PVV dat het allemaal heel weinig oplevert. Dus u wilt eigenlijk energie besparen? Dat is waarop u in wilt zetten.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Tegen energie besparen is nooit iets in te brengen, tenzij u dat weer gaat financieren. En op het moment dat jij de elektriciteit heel goedkoop maakt via de u-bochtconstructie en via de door jezelf betaalde subsidies, dan wordt het steeds minder interessant om te gaan isoleren. Dus wat doet de Staat der Nederlanden? Ze hebben nu de elektriciteitsprijs iets gedrukt, maar ik geloof dat D66 heeft voorgesteld om de gasprijs aanzienlijk te verhogen. Het arme deel van Nederland kan zijn huis volgend jaar niet warm stoken als de winter streng wordt. En dat heeft u hier allemaal op uw geweten. Het is gekkenwerk.

De **voorzitter**: Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Oké. Nou ja, die lijn die volg ik op zich wel, wat u bedoelt. Maar bent u dan, als u energie wilt besparen, ook voor het maken van minder autokilometers?

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Uiteraard moet je niet te veel rijden. Dat is logisch. Ik heb net geluncht in Zutphen. En uiteraard kun je met slimme logistiek heel veel opleveren. Ik verbaas me ook iedere keer als ik een wagen met hooi die kant op zie rijden en een wagen met hooi die kant op. Maar dat is voor ondernemers onderling om dat te gaan bepalen. Je ziet dat in de Brabantse logistiek. Waarom was die Nederlandse logistiek altijd zo sterk? Dat is omdat wij die vrachten heel goed combineerden. En daardoor dus de boel heel efficiënt organiseerden. Hoe anders wordt dat als je al die Oost-Europeanen toelaat, want ja, zo'n goedkope chauffeur is altijd goedkoper, omdat je hier alles heel efficiënt gaat regelen.

De **voorzitter**: Portheine.

De heer **Portheine** (VVD): Mijnheer Van den Berg. Twee zinnen terug hoor ik u zeggen: "We laten het aan de markt over." En de markt zijn volgens mij bedrijven als Tesla, die voor een deel die transitie moeten bewerkstelligen. En vervolgens hoor ik u net zeggen, bijna op een soort smalende manier: "Met technologie die nog niet beschikbaar is of die vertraagt." Nou is dat volgens mij wel inherent aan een proces van innovatie, dat het soms wat tijd kost voordat nieuwe technologie zich inderdaad in de markt ontwikkelt. Dus u zit zo vast in uw negatieve redeneertrant, dat als u het dan aan de markt overlaat u vervolgens ook weer in dezelfde negatieve reflex terechtkomt, waarbij ook een bedrijf als Tesla blijkbaar in uw ogen weinig goeds kan doen, omdat dat misschien een half jaar later een nieuw model brengt.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ik vind de Tesla een schitterende auto. Werkelijk waar. Ik vind die prachtig. Realiseert u zich wel dat in Amerika ook een beetje is gedraaid aan die zonne-energiesubsidies. Elon Musk, de baas van Tesla, heeft daar het bedrijf Solar City. Ik weet niet of u de beurskoers in de gaten heeft gehouden, maar die is geïmplodeerd. Die is weg. Een beetje draaien aan een subsidie. Op het moment dat hier de fiscale stimulering voor elektrische auto's wordt afgeschaft, wordt er nagenoeg geen Tesla meer verkocht. Ik denk alleen de allerdurste modellen nog. Inderdaad omdat het een schitterend product is, maar dat kan dan, zeker in de consumentenmarkt, absoluut niet meekomen.

De **voorzitter**: Portheine.

De heer **Portheine** (VVD): Het gaat mij niet over een inhoudelijke discussie over wat Tesla wel of niet doet. Het gaat mij erom dat u zegt: "Ik laat het aan de markt over." Dan zult u ook in uw uitlatingen op een positieve manier die markt moeten steunen als die initiatieven neemt. En ik denk dat Tesla een voorbeeld is, met wat ze goed en fout doet, om die ontwikkeling wel degelijk op gang te brengen.

De **voorzitter**: Goed. Ik stel voor dat de heer Van den Berg nu zijn betoog vervolgt.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja. Ik wil alleen maar zeggen: zou het woord 'subsidie' of 'belastingvrijstelling' niet bestaan, dan zou Tesla niet bestaan. Ik vind dat heel jammer, maar zo is het wel.

De **voorzitter**: Dat is helder. Gaat u verder.

De heer **Van den Berg** (PVV): Dan was er overigens ook niet een windmolen gebouwd in Nederland en lag er niet een zonnepaneel op het dak, behalve dan bij een aantal GroenLinksers, die er heilig in geloven. Goed. Het Brabants Energieakkoord. In antwoord op onze Statenvragen heb ik gelezen dat we daarmee 2,87 miljoen ton CO₂ per jaar moeten gaan besparen. CO₂, dat overigens de aarde aanzienlijk vergroend heeft. Dus het is fantastisch voor de natuur. Het is mogelijk dat de temperatuur zelfs iets is opgelopen. Hoe comfortabel heb ik vandaag inderdaad in mijn cabrioetje rond kunnen rijden. En wellicht, het zou kunnen dat het ook nog ietsje warmer wordt. Is dat een heel groot probleem? Zeker gezien de kosten en effectiviteit ervan waarmee u alles wilt veranderen. U wilt disruptief bezig zijn, zoals dat heet. Dus helemaal van de fossiele brandstoffen af. Kernenergie is ook een vies woord. Ik hoor gelukkig de VVD anders. Die vindt al iets heel moois. Ik hoop dat meer mensen dat gaan steunen. Fossiel is voorbij en zo, dat soort verhalen hoor ik allemaal. Allemaal leuk en aardig.

Maar dan gaan we eens kijken. 2,87 miljoen ton CO₂-besparing alleen in Brabant. Ik heb even berekend wat dat kost op basis van het interdepartementaal beleidsonderzoek kosteneffectiviteit CO₂-reductie, zoals dat vorige week is verschenen. Als wij dat gaan bezuinigen met de veelgenoemde zon-, wind- en dergelijke maatregelen zijn de prijzen daarvoor jaarlijks als volgt. Om met wind op land dit te bezuinigen kost dat 232 miljoen euro per jaar. Overigens is die 2,87 miljoen ton CO₂ net iets meer dan 1% van de Nederlandse uitstoot. Als we dat doen met grootschalige zonne-energie op het dak van het CDA-sportcomplex, dan kost dat, alleen het Brabantse deel, voor die ene procent 445 miljoen euro per jaar voor de belastingbetaler. Dat zijn overigens niet mijn cijfers. Dit zijn cijfers van het departement van het onderzoek vanuit het Rijk. Doen we dat met zonnepaneeltjes op het dak, dan mogen we salderen, dan kost dat 1,2 miljard euro per jaar.

De **voorzitter**: Interruptie Van Vugt.

De heer **Van Vugt** (CDA): Mijnheer Van den Berg. U zit nu ongeveer op de helft van uw spreektijd. Ik had best nog even willen luisteren. Maar kunt u ook een begin aangeven van de oplossing die u dan voor ogen heeft? Dan ga ik nog even terug om te luisteren. Want volgens mij vinden we het allebei niet fijn om wat onze energiebehoefte betreft afhankelijk te zijn van boevenachtige regimes. Volgens mij zijn we het daarover eens.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja.

De heer **Van Vugt** (CDA): En ik zou dan graag van u horen hoe we het in Brabant wel gaan aanpakken.

De **voorzitter**: De vraag is duidelijk. Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): We hebben een prachtige gasterminal in Rotterdam liggen, waar vloeibaar gas uit de Verenigde Staten binnen kan komen, nagenoeg tegen de prijs van het Nederlandse gas tegenwoordig. Ten opzichte van biomassa sparen we dan direct 60% CO₂ uit, om maar iets te noemen. Ten opzichte van kolen 50% CO₂. Het is volledig schoon, stikstofvrij en helemaal niks aan de hand. We kunnen er direct mee beginnen. De gasleidingen liggen er al. Dat is de oplossing. En als je bang bent voor de opwarming van de aarde, het volstaat om 1500 boten over de aarde te laten varen. Die jagen zout water de lucht in en creëren daarmee een laag wolkendek. En uw afkoeling is daar, doordat er meer straling teruggestraald wordt. Het is helemaal niet zo moeilijk.

De **voorzitter**: Van Vugt.

De heer **Van Vugt** (CDA): Ik word van die oplossingen nog niet zo heel vrolijk, want we hebben natuurlijk gezien wat het gas ons de afgelopen jaren heeft gebracht.

De **voorzitter**: Mag ik stilte in de zaal?

De heer **Van Vugt** (CDA): Ik hoor net dat u in Zutphen heeft geluncht. Had u even doorgereden naar Groningen, dan had u daar kunnen horen hoe men tegen gas aankijkt.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Het is mooi dat we in Rotterdam gas uit Amerika kunnen krijgen. Dat is ongeveer van dezelfde prijs en in Groningen kan die gaskraan geheel terecht verder dicht. Allemaal schitterend. En gas is er nog voor honderden jaren genoeg. Dat is geen enkel probleem. Dan kunnen we in de tussentijd heel rustig de kernenergie ontwikkelen. En het probleem is opgelost. Ik en de PVV zien helemaal geen probleem. U ziet allemaal problemen, opwarming. Ja, dat graadje valt volledig binnen de natuurlijke variatie die er is.

Ik had de prijzen van die 2,87 miljoen ton CO₂-besparing. Dan de fiscale maatregelen voor auto's. Het gaat om de laadpalen. U ziet daarover ook een motie. Als je die besparing dus helemaal met elektrische auto's zou doen, dan kost dat jaarlijks 16.359.000.000 euro. Let wel, u moet dat keer 100 doen als u CO₂-neutraal wilt zijn, op nul wilt zitten. Daar gaat het over.

We hebben het al gehad over wind op land, maar dan komt zon op land. Deze week kwam er een Zwitsers rapport en dan zien we dat al die zonnepanelen van het CDA op het sportdak qua productie per vierkante meter 2600 KWh kosten. En wat draaien die dingen in een gemiddelde levensduur bij elkaar, dan heb ik het over moderne panelen? 2200 KWh. Dus wat doet u? In de productiefase trekt u de CO₂-uitstoot naar voren, dus u stoot nu veel meer CO₂ uit dan u gaat besparen, maar op papier doet u dat niet.

De **voorzitter**: Interruptie Van Vugt.

De heer **Van Vugt** (CDA): Nogmaals. Ik ben liever afhankelijk van de zon wat betreft mijn energie, dan van het gas van Donald Trump straks.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ik kan niet wachten op Donald Trump. O, wat zal dat een frisse wind zijn!

De **voorzitter**: We zullen dat laten weten, maar ik stel voor dat u nu uw betoog vervolgt.

De heer **Van den Berg** (PVV): Maar dan nog even. Stel dat die wind en zon allemaal werken, ik geloof daar helemaal niks van. Maar dat zal allemaal werken, met geothermie erbij. Dan nog, van die 14% duurzame energie is 11% biomassa. Dat zijn omver gehaalde Amerikaanse ecosystemen, natuurbossen die gewoon massaal gerooid worden. Die worden daar in de RWE-fabriek gegooid, daar worden houten pallets van gemaakt. Die worden hier naartoe gesleept en worden in de Amercentrale nog opgestookt. Met miljarden subsidies. Maar, zegt u dan, er zit toch een Green gold label keurmerk op? Fantastisch. Weet u wie in het bestuur zit van een Green gold Label? Dat is een Zwitser met een biomassacentrale. En dat zijn twee mensen die bij RWE werken. Let wel, het vernielen van Amerikaanse ecosystemen, het verwerken tot pallets, het vangen van de subsidie en het verstoken in de Amercentrale is allemaal in één hand. Hoe vriendelijk is dat? En die biomassa doet nog iets, die stoot veel meer CO₂ dan kolen uit. En als je dat

meestookt met de kolencentrale ga je ook nog eens het rendement van die kolen omlaag halen. En als je kolen niet volledig verbrandt wordt het aanzienlijk smeriger. Dus met die biomassaverhalen maakt u Brabant smeriger dan dat u wat bespaart. Maar op papier stoot u niets uit, ondanks dat pas in 2080 die bomen zover gegroeid zijn dat u uw 'carbon debt', zoals dat heet, terugverdiend hebt. Maar u speelt ook nog certificaten vrij, waarmee een Poolse bruinkoolbuur voor 5 euro en nog wat per ton CO₂-uitstoot zijn bruinkooltjes heel erg vervuilend kan verstoken. Dus grosso modo bent u uiteindelijk veel vuiler bezig dan dat u direct kolen zou stoken. Het is heel technisch en heel moeilijk uit te leggen. U zult misschien allemaal afhaken. Als er vragen zijn, kom alsjeblieft, want ik wil het heel graag uitleggen. Maar dat is het probleem. Waarmee u bezig bent, werkt allemaal averechts.

Ik zal ook nog even op de rotzooi terugkomen als ik daar tijd voor heb, anders doe ik dat in tweede termijn. Ook die windenergie levert lang niet de besparing op. In Ierland is 17% van de elektriciteitsopwekking windenergie, maar je ziet maar een besparing in het fossiele gedeelte van 6%. En dat komt omdat die back-upcentrales altijd op een bepaald niveau moeten meedraaien. Als ik die quickscan zie, dan wordt er gewoon per kilowattuur 526 g CO₂ bespaard, staat erin. Als je een op een de grijze stroom verrekent wel, maar daarin is niet het verhaal van die productie meegenomen. Daardoor wordt het zelfs negatief. Daar is ook niet het verhaal in meegenomen dat er nog een back-upcentrale draait, goed voor – ook bij zonnepanelen – al ruim 100 g CO₂.

De **voorzitter**: Mijnheer Van den Berg. Het is technisch ingewikkeld en soms ook lastig om uw antwoorden op de interrupties te onderscheiden van uw aanvankelijk geplande bijdrage.

De heer **Van den Berg** (PVV): Het gaat een beetje door elkaar.

De **voorzitter**: Dat is geen probleem.

De heer **Van den Berg** (PVV): Alle voorstellen die in Parijs zijn ingediend, zijn doorgerekend door Bjørn Lomborg, een Zweeds statisticus. En dat is nog eens bevestigd door staatssecretaris Dijkema, dus PvdA. Al die maatregelen in Parijs voorgesteld, tot 2100 doorgetrokken, gaan in de Europese Unie 20.000 miljard dollar kosten. Het theoretische temperatuureffect in het meest optimale scenario is 5/100 van een graad. Is het klimaatargument dan valide? Kun je zeggen dat wij wat aan de temperatuur doen als je 20.000 miljard dollar gaat uitgeven voor 5/100 van een graad, dat niet detecteerbaar is en zelfs nog binnen de onzekerheidsmarge valt? En dat is ook mijn motie van het klimaatargument, die ik vorige keer had en nu opnieuw indien. Ik daag u uit om daar nog eens even twee weken onderzoek naar te doen. Want als u dan nog durft te zeggen dat u bezig bent de aarde af te koelen met dit nu voorgestelde plan, dan doet u aan niets meer of minder dan volksverlakkerij. Daar is werkelijk geen ander woord voor. Als u het daarmee niet eens bent nodig ik u uit om hier en nu te komen verdedigen dat dat verdedigbaar is. Ik zie niemand komen. Ik neem aan dat die motie volgende week unaniem wordt aangenomen. Dat is hartstikke mooi. Want waarop is dit beleid allemaal gebaseerd? Dat is dat ene filmpje van Al Gore 'An inconvenient truth', waar de Engelse rechter al meteen 35 leugens uit haalde. Maar tien jaar later zien we dat van al die voorspellingen, van een sneeuwvrije Kilimanjaro tot een ijsvrije Noordpool, helemaal niets terechtgekomen is. Het enige dat er gebeurt, is dat wereldwijd een catastrofaal klimaatbeleid uitgerold wordt, dat totaal niet werkt en zelfs averechts werkt. En dat de heer Al Gore de eerste miljardair is met die flauwekul, die de hele wereld rondvliegt in zijn Gulfstream vliegtuig, 3 l kerosine per kilometer uitstotend.

De **voorzitter**: Van Vugt.

De heer **Van Vugt** (CDA): Ja, ik hoop dat we richting de achttien minuten gaan, voorzitter. Want ik word hier bijna depressief van.

De heer **Van den Berg** (PVV): Dat heeft alle reden.

De heer **Van Vugt** (CDA): Want u doet volgens mij nu een hoop mensen tekort. Heel veel mensen in dit land zijn bezig met duurzame energie, met zonnepanelen op het dak. Ik moet vanavond tegen mijn buurman, die enthousiast zijn dak heeft vol gelegd met zonnepanelen, gaan vertellen dat hij eigenlijk idioot is.

De heer **Van den Berg** (PVV): Nee. Die man is vooralsnog heel slim, want het kan opleveren.

De **voorzitter**: Mijnheer Van den Berg. Uw microfoon staat uit. Dat is een vorm van energiebesparing die niet gewenst is, denk ik.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja. Hij doet het weer. Ik weet wel hoe dat komt, voorzitter. Deze microfoon werkt net als de Nederlandse Spoorwegen 100% op windstroom. En ik heb het vermoeden dat de wind even ophield. Wat een onzin. Wat wordt u verkocht? 100% Nederlandse windstroom. Dat kan helemaal niet. De NS belazert u glashard. Al die aanbieders belazeren u glashard. Want die 100% windstroom wordt gesaldeerd met gewoon kolenstroom. Want als het niet waait zal toch die kolencentrale aan moeten staan. Dit waren even de tien seconden van Douwe Bob. Die waren eventjes erin gegooid. Maar om even te laten zien dat het niet vanzelfsprekend is dat er elektriciteit is. Als het niet waait heb je geen stroom. 100% windstroom kan niet. Gewoon belazeren heet dat. Trap er niet in.

De **voorzitter**: Interruptie Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter. Dank u wel. Volgens mij heeft het CDA al opgemerkt: "Ik zoek toch nog wel naar concrete dingen." Zeg maar waar u voor bent. In ieder geval gaf u aan: minder autokilometers. En u bent tegen subsidie. En dan vind ik het toch interessant waarom de PVV dan consequent kiest voor meer wegen als u zegt: minder autokilometers maken. Waar we als provincie continu aan betalen is ook een vorm van betalen. Dus als u nou van mening bent dat we minder autokilometers moeten maken, moeten we daar ook eens mee beginnen: niet investeren in wegen.

De **voorzitter**: Mijnheer Van der Wel. Het zijn interessante beschouwingen, met veel passie en deskundigheid hier in de arena gebracht. Maar hiervoor ligt een plan waarover u een oordeel moet hebben. En er zijn veel relevante onderwerpen die daarmee te verbinden zijn. Maar ik wil wel vragen het debat nu kort en krachtig voort te zetten in de bijdragen en te komen tot oordeelvorming over het hier voorliggende onderwerp. En de zijpaden en zijwegen een beetje proberen te vermijden. Ik geef de heer Van den Berg graag de gelegenheid om nog in te gaan op de interruptie van de heer Van der Wel. En dan wil ik hem vragen zijn betoog af te gaan ronden.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ik ben toch nog niet aan mijn achttien minuten? Maar goed. Wat die autokilometers betreft, wat ons betreft rijdt iedereen zoveel als hij wil. Maar inderdaad, als je ergens op bezuinigt ben je slim als je geen onnodige kilometers rijdt. Het lijkt me in die zin ook slim om niet te ver van je werk te gaan wonen. Maar goed, dat is een individuele keuze.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Ja, voorzitter. Maar wij faciliteren het wel continu. Want bij elk voorstel van een nieuwe weg staat de PVV vooraan om hem door te laten gaan. Dus het gaat u helemaal niet om energie besparen. U geeft zelf aan dat autokilometers voor u wel een vorm is. Ik heb expres tot het einde gewacht, omdat ook het CDA zei dat u vast met een concreet voorstel komt om wel iets te besparen. Dit is nu uw voorstel: niet meer stimuleren dat we meer autokilometers gaan maken.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Goed. Ik heb u al aangegeven hoe enthousiast we zijn over die nieuwe gastterminal. Daar kunnen we al heel veel besparen en uw doelstellingen worden er ook nog mee bereikt. Kijk, van ons hoeft dat CO₂-gehalte helemaal niet naar beneden. Het is fantastisch. Het is een groeikasgas. Er is helemaal niets mis met CO₂. Er wordt gedaan alsof het gif is. Het is de belangrijkste bouwstof op deze aarde. Zonder CO₂ groeit er helemaal niks. Er wordt gedaan alsof het vervuiling is. Dat is al ernstig genoeg. Ik zal positief eindigen, want wat als we stoppen met dit krankzinnige beleid? De luchtkwaliteit wordt er alleen maar beter van als we van die biomassa afblijven. Het wordt er geen milligraad warmer van als we dit hele verhaal niet door laten gaan. En dan heb ik het even over de Nederlandse situatie. Wat gebeurt er wel als we dit plan laten varen? Direct en indirect krijgt elk huishouden in Nederland 1000 euro netto per jaar meer te besteden. De mensen in het buitengebied hoeven niet bang te zijn dat de dorpsmolen van de VVD naast hun deur komt of op hooguit 400 m. Het is fantastisch. Werkelijk waar. Moet u voorstellen wat 1000 euro voor elk gezin netto in het jaar doet voor al die leegstaande winkels hier. Wat een werkgelegenheid er komt. Hoeveel winkels er in een keer weer komen. Mensen die niet meer bang hoeven zijn dat hun huis minder waard wordt. Geen dorpsgezichten die verziekt worden door allerlei zonnepanelen. Je moet voor de grap eens door Friesland rijden: prachtige oude boerderijen en daar liggen dan van die lelijke panelen op. Het is niet te geloven. Het is werkelijk fantastisch. Ik zit denk ik aan mijn tijd. Of niet?

De **voorzitter**: U heeft netto nog drie minuten.

De heer **Van den Berg** (PVV): Drie minuten. Wat de PVV betreft wordt het hele klimaatbeleid afgeschaft. Want het heeft helemaal geen zin wat we hier doen. En dat zie je al met die 5/100 graad voor 20.000 miljard dollar. Zoals Fred Udo, een kernfysicus en iemand die heel goed kan rekenen zei, het is misdadig krankzinnig wat er gebeurt. Wat doet u met al die subsidies voor die duurzame elektriciteit, wil ik bijna zeggen? Dat is de prijs van die elektriciteit drukken. En het gevolg daarvan is bijvoorbeeld dat de grote energiejongens, Vattenfall, RWE enzovoort, de afgelopen jaren 500 miljard euro aan marktwaarde verloren zijn. Net goed, hoor ik u denken, want wij zijn groen en dat is alleen maar mooi dat die jongens onderuitgaan. Maar die 500 miljard euro gaat ook ten kosten van uw pensioen. Want onze pensioenfondsen zitten er ook in.

Als ik het toch over het CDA heb. Wat doet de omhoog gepromoveerde mevrouw Wortmann, CDA-Europarlementariër en inmiddels voorzitter van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds? Die zegt: nog meer duurzaam. Hoe ongeschikt kun je zijn voor je werk. Het is, zoals Udo zei, misdadig krankzinnig wat hier gebeurt. En geloof me, interrompeer als u er anders over denkt en als u het kunt weerleggen. Ik hoor het graag. Maar het is heel ernstig wat er gebeurt in de wereld op dit moment. Ik kan inderdaad ook niet wachten totdat Obama weg is. Dat scheelt al een hoop.

De **voorzitter**: Van Vugt.

De heer **Van Vugt** (CDA): Laten we positief eindigen. Ik ben blij dat de heer Van den Berg minstens zo vaak het woord 'CDA' genoemd heeft als ik in mijn bijdrage. Dank u wel.

De **voorzitter**: De heer Van den Berg komt nu tot een afronding.

De heer **Van den Berg** (PVV): CDA, CDA, CDA. Weet u, CDA, wat het mooie is? De VVD had het al even over die thoriumcentrale. En dat is ook de toekomst. Ik denk eerder dat we nog de gesmolten zoutreactor op uraniumbasis krijgen. Dat is ook een volledig veilige vorm van kernenergie. Als dat thorium doorkomt, over twintig, dertig, veertig jaar, maar misschien al over tien jaar, dan gaat het volgende gebeuren. Dan wordt de elektriciteitsprijs nagenoeg nihil. En dan kun je ontziltingsinstallaties aan de kust voor de Sahara zetten. En dan kun je van de Sahara een graanschuur maken. En dan zal ik u vertellen dat we een andere discussie hebben. Dan krijgen we door de enorme toename van vegetatie een CO₂-tekort in plaats van in uw ogen een overschot. Denk daar maar eens over na. En daarmee laat ik het eventjes voor de eerste ronde vandaag.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van den Berg voor zijn bijdrage. De fractie van D66 heeft het woord, mevrouw Meeuwis-van Langen. Mag ik stilte in de zaal? Mevrouw Meeuwis heeft het woord.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Dank u, voorzitter. Om de doelstellingen uit het Energieakkoord te halen moet er nog veel gebeuren. We zijn nog ver verwijderd van de afgesproken doelstellingen voor 2020. Spannend wordt het. Gaan we het halen? Gaan we de 14% in 2020 halen bij het opwekken van duurzame energie? Bereiken we voldoende CO₂-reductie? Slagen we op het gebied van de vergroening van de Brabantse economie en met betrekking tot het draagvlak voor de energietransitie?

Voorzitter. Zeker is dat er nog grote stappen gezet moeten worden. En daarom ligt de focus voor het Uitvoeringsprogramma Energie wat D66 betreft geheel terecht op het tot stand brengen en/of versnellen van ontwikkelingen. De provincie neemt de regie en pakt door om de energietransitie te versnellen om de invloed van CO₂ op het klimaat te beperken en om nieuwe economische kansen te creëren.

Dit uitvoeringsprogramma gaat weer dieper dan het al bestaande energiebeleid. Met duidelijke en concrete doelen op energiegebied, met kritieke succesfactoren en kritieke prestatie-indicatoren. En hoewel we voor het bereiken van de doelen natuurlijk in grote mate afhankelijk zijn van partijen om ons heen neemt de provincie toch het voortouw.

De **voorzitter**: Interruptie Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter. Ik vind het schitterend. U vindt het heel spannend of we die 14% gaan halen. Als ik u vertel dat van die 14% 11% meer vervuilend is dan kolenstook, dat maar 1% geothermie is, 1% wind en 1% zon, maar de rest is viezer dan dat u direct kolen opfikt. Dus 97% van uw finale energieverbruik is en blijft vervuilend. En als ik u dan zeg dat als we meteen gas gaan importeren in plaats van al die molentjes neerzetten, dat we dan hele grote stappen gaan maken en de lucht ook nog veel schoner maken. Want houtstook is de grootste vervuiler, die is veel erger dan kolen. Wat zegt u daarvan? Zou u daarover op zijn minst eens na willen denken?

De **voorzitter**: Mevrouw Meeuwis.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Voorzitter. Voor zover ik het heb kunnen horen, want het was niet zo duidelijk te verstaan, heeft de heer Van den Berg een vraag gesteld over de 14%. Dat is voor mij een uitgangspunt. Dat hebben we in het Energieakkoord afgesproken. En daar gaan we van uit. En daarom wil ik daarop in mijn betoog verder ingaan.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ik zal iets langzamer praten voor D66. Als 11% van de 14% vervuiler is van die duurzame energie dan kolen, en u zou in plaats van al die vervuiling ook gas kunnen gebruiken, waardoor het veel schoner wordt en de vervuiling ook nog aanzienlijk minder, is D66 dan bereid om na te denken over die optie?

De **voorzitter**: Mevrouw Meeuwis.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Voorzitter. Nogmaals, we gaan hier uit van het Uitvoeringsprogramma Energie en we willen en moeten ook alle middelen inzetten om de doelstellingen uit het uitvoeringsprogramma te halen.

Ik was aan het zeggen dat het goed is dat de provincie het voortouw toch neemt, ondanks dat we afhankelijk zijn van partijen om ons heen. We moeten immers nu vooruit.

Voorzitter. Ons wordt vandaag gevraagd om een deel van het gereserveerde energiegeld van 30 miljoen euro uit het Bestuursakkoord te bestemmen voor de Energietransitie 2016-2019. Bedoeld als concrete middelen voor versnelling op de vijf vastgestelde focusgebieden. En ja, om disruptie te organiseren. Innovatieve oplossingen, die Brabant energieneutraal maken. En voorzitter, D66 gaat daar natuurlijk mee akkoord. Ook sociale innovatie krijgt hier gelukkig een grote rol. Want die is ook belangrijk rondom het hele energietraject. Brabanders zien mogelijkheden om te besparen op hun energierekening en door cross-overs te maken wordt duurzame energie niet alleen een doel, maar ook een middel om andere doelen te bereiken. Het gebruik van duurzame energie wordt gestimuleerd en tegelijkertijd bevordert het de betrokkenheid tussen Brabanders onderling en met hun omgeving.

Duurzame energie biedt veel kansen. Als slimste regio van de wereld kunnen we in Brabant tot een succesvolle aanpak komen. Met de nieuwe invulling van de trias energetica: besparing, opwekking en opslag van energie bekijken vanuit een geïntegreerde benadering. En inzetten op een circulaire economie. Van de fossiele industrie overschakelen naar een biobased economy. D66 vindt het mooi dat het uitvoeringsprogramma zo is opgezet. Hiermee krijgt Brabant een provincie die vol overtuiging investeert in de beweging die de energietransitie versnelt. Met een heel pakket aan programma's en projecten om versnelling te realiseren. U biedt maatregelen met een groot multipliereffect. Een multipliereffect dat wij herkenden in de verstrekte voorbeelden bij de technische vragen in april. En dat effect zagen we ook terug in de quickscan rond de verduurzaming van sportaccommodaties, die gisteren in de dagmail verscheen. Dank nog daarvoor, voorzitter.

Bij de midterm review, halverwege de looptijd van het uitvoeringsprogramma, wordt ons waarschijnlijk de resterende 9,3 miljoen euro gevraagd. Want met het vandaag gevraagde bedrag van 19,5 miljoen euro worden de doelstellingen nog niet bereikt. En halverwege kunnen we dan die voortgang evalueren en kijken of er accenten verlegd moeten worden, meenemen wat er in de samenleving gebeurt, want ontwikkelen in de energiewereld, het is vandaag al meer gezegd, gaan snel. Ook daarmee gaat D66 akkoord.

Tot slot, voorzitter, een vraag en een verzoek. De energietransitie staat nationaal en internationaal hoog op de politieke agenda. De Klimaattop in Parijs liet zien dat het onderwerp leeft. Brabant is lid geworden van een wereldwijde coalitie van regio's die zich sterk maken voor de energietransitie. Logisch dat bij Brabantse projecten eerst verbinding wordt gelegd met Europese programma's om te kijken welke mogelijkheden er liggen. De vraag, voorzitter. Zou het niet verstandig zijn als GS met een lobbyagenda richting Europa komen?

En ik eindig met een verzoek naar aanleiding van de schriftelijke vragen van onze D66-fractie over het mogelijk sluiten van de Amercentrale. U antwoordt op onze vragen dat de consequentie voor het uitvoeringsprogramma is dat het percentage duurzame energie in eerste instantie daalt met ongeveer 1,7%

doordat de bijstook van biomassa wegvalt. Maar aangezien er tegelijkertijd ruimte ontstaat om energie op andere duurzame manieren op te wekken, zoals wind, zon of geothermie, zou D66 het college willen verzoeken om met een voorstel te komen voor aanvullende maatregelen als we uit mogen gaan van het sluiten van de Amercentrale voor 2020.

De **voorzitter**: Van den Berg, interruptie.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter, als aanvulling daarop. Ik heb uw vragen gelezen. Dat waren overigens prima vragen.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Dank u.

De heer **Van den Berg** (PVV): Het verbaasde me dat het college komt met 1,7%. Als ik in het staafdiagram kijk naar die 14%, dan kom ik op een procent of 4 terecht. En ik geloof dat het overgrote deel van de biomassastook in Brabant toch echt in de Amercentrale plaatsvindt. U ziet niet hoe u dat op moet lossen. Hoe houdt u het Amerwarmtenet op gang als in 2020 de boel sluit? Ik vond het heel goede vragen van D66 overigens, maar ik vond de beantwoording meer zorgwekkend.

De **voorzitter**: Mevrouw Meeuwis.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Voorzitter. Volgens mij zei de heer Van den Berg ook dat het met name een vraag was richting de gedeputeerde. Dus ik houd het hierbij.

De **voorzitter**: Dan dank ik mevrouw Meeuwis voor haar bijdrage en geef dan het woord aan de fractie van de PvdA. Het woord zal gevoerd worden door de heer De Kort. Aan hem het woord.

De heer **De Kort** (PvdA): Dank, voorzitter. Ik zal mijn naam eer aan proberen te doen. De PvdA is positief over deze uitvoeringsagenda. We vinden het vooral heel erg fijn dat GS zichzelf heel duidelijke meetbare doelen hebben gesteld. Er zitten natuurlijk veel vraagtekens in het programma en dat is ook logisch. De VVD had het er ook al even over. Dit is nou echt een branche waar zo vreselijk veel ontwikkelingen in zijn. Een disruptieve ontwikkeling kan alles morgen op zijn kop zetten en het veel makkelijker maken om een aantal doelstellingen te halen. We zijn erg positief daarover. Wij geloven erg in de vooruitgang en dat er vast nog heel mooie dingen op ons pad komen. Of het nou een thoriumcentrale is, uranium, zoutzuur of hoe het ook weer precies zat, dat is allemaal in het midden voor ons. Als het veilig en groen is, is het vast heel interessant en hopen we dat dat bijdraagt aan onze doelstellingen.

Wij willen wel nog een keer aan de gedeputeerde vragen of er al voortgang is geboekt met de motie die op initiatief van de PvdA, maar zeer breed ondersteund door deze Staten, eind vorig jaar is ingediend over het als provincie het goede voorbeeld geven. Het ging over zonnecellen en ook eventueel andere energiemaatregelen op provinciaal vastgoed. We hebben daar niet veel meer van teruggehoord. En we hopen dat daar snel actie op ondernomen wordt of dat wellicht al is gebeurd.

Verder willen we nog even benoemen dat we zeer blij zijn met de ontwikkelingen op het gebied van geothermie. De PvdA maakt zich al erg lang hard om daar heel erg veel energie in te steken en we hopen ook dat daar ook veel energie uit gaat komen de komende jaren.

Tot slot de financiering. Wij zijn heel blij dat het energiefonds bij de BOM goed gevuld is, maar de ondergrens is wel 4 miljoen euro. Er is al vaker aan gerefereerd door vorige sprekers, aan energie zitten heel veel mooie initiatieven vanuit de samenleving. Onlangs kregen we het verhaal van Dommelstroom te horen, een waterkrachtcentrale in de Dommel. Een hartstikke leuk initiatief, maar het gaat om ongeveer 1

miljoen euro. En dus komt die niet in aanmerking bij de BOM. We hebben het uiteindelijk via crowdfunding voor elkaar gekregen. Heel erg fijn. Mijn vraag is alleen hoeveel van dat soort initiatieven het niet via crowdfunding voor elkaar krijgen en daardoor blijven liggen. Wij hebben er dan ook bij de Perspectiefnota voor gepleit om te kijken hoe wij ons immunisatievermogen revolverend in kunnen zetten om hier extra vaart aan te geven. En we hebben daarop ook toezeggingen gekregen van gedeputeerde Van Merrienboer. Ik ben benieuwd hoe gedeputeerde Spierings hierin staat. In datzelfde kader kan het wellicht ook mogelijk zijn om te kijken of initiatieven gebundeld kunnen worden en of misschien toch nog eens gekeken moet worden naar die ondergrens bij het energiefonds van de BOM.

Voorzitter. Dat was het wat ons betreft. Ik ben zeer benieuwd naar de antwoorden van de gedeputeerde.

De **voorzitter**: Ik dank de heer De Kort voor zijn bijdrage, maar zie dat er op de valreep nog een interruptie is van de heer Van Vugt. Aan hem het woord.

De heer **Van Vugt** (CDA): Een interessant punt dat de heer De Kort noemt en ons ook enige zorgen baart, is inderdaad die grens van 4 miljoen euro. Omdat je de kans loopt dat interessante projecten daardoor stranden. Bent u dan ook voornemens vanuit uw fractie om dat bij de evaluatie van de fondsen nog eens nadrukkelijk te heroverwegen?

De **voorzitter**: De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Ja, wat ons betreft wel. Maar ik ben zeer benieuwd naar het antwoord van de gedeputeerde. En wellicht zijn er andere methoden om dit te kunnen doen.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Maakt u zich ook zorgen over het feit dat van de 189 zonnepaneelprojecten die aangedragen waren er maar 20 gerealiseerd worden in verband met de veel te lage elektriciteitsprijs, die bij een nog verder stijgend overaanbod van wisselvallige energie nog lager wordt, waardoor de rendementen helemaal onderuitgaan en uw prachtige motie voor de sportdaken op een fiasco en een faillissement van de sportverenigingen en de deelnemers kan uitdraaien? Maakt u zich daar zorgen over? Ik wel.

De **voorzitter**: De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Die motie, waar een quickscan aan ten grondslag ligt die overigens door de hele Staten behalve uw partij is ingediend en ondersteund, toont aan dat het een heel goed rendement zou moeten krijgen. Maar goed, over die discussie zullen we het waarschijnlijk niet eens worden, gok ik zomaar. Ik wil even op uw vraag antwoord geven. Alles dat met betrekking tot zonne-energie blijft liggen, omdat de energieprijs momenteel erg laag is door een handel daarin die – laten we eerlijk zijn – niet helemaal deugt. Het emissiesysteem is ook een punt, daar kunnen we een heel lange verhandeling en discussie over hebben. Daar gaan wij het ook niet over eens worden. Maar mijn insteek is inderdaad dat alles wat nu van duurzaam blijft liggen in verband met een lage energieprijs zonde is, want we gaan het straks kei- en keihard nodig hebben. Daar ben ik in ieder geval van overtuigd.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voorzitter. De elektriciteitsprijs is puur vraag en aanbod. Dat is puur markt. Dus als er veel te veel is, dan wordt het zelfs afval. En in de weekenden krijg je geld toe als je elektriciteit in grote mate afneemt.

Maar even over dat rapport. Ik zag die quickscan en daar staan feitelijke onjuistheden in. Er staan aannames in die niet kloppen. Er wordt bij besparing van zonnepanelen 1 KWh opwekken met zon 1 KWh gemiddeld grijze stroom genomen. Dat klopt niet. Dus ook de prijs van 20 cent per kilowattuur klopt niet, want de werkelijke prijs van elektriciteit is ongeveer 2,7 cent. Dus de terugverdientijd is niet zeven tot tien jaar, wat ik lees, maar is ongeveer zestig tot negentig jaar en zo lang gaat een paneel niet mee. Dus wat er staat klopt niet.

De **voorzitter**: Mijnheer De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Mijnheer Van den Berg. U weet ook dat er allerlei mogelijke regelingen zijn, van SDE tot postcoderoos en allerlei subsidiepotjes, en dat in de stroomprijs voor particulieren en grote bedrijven ook allerlei verschillen zitten. Dus ongetwijfeld heeft u op bepaalde punten een punt, ongetwijfeld op andere niet. Maar wat ik voorstel is in plaats van dat we hier een lange discussie hebben, u de punten waar u twijfels over heeft in technische vragen aan het college voorlegt. Dat zal daar waarschijnlijk heel erg duidelijk op antwoorden.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ik kan er heel kort en bondig over zijn. Want die elektriciteitsprijs is 3 cent. En de consumentenprijs is 15 cent. De consument krijgt 9 cent korting in die postcoderoos. De sportvereniging saldeert. Waar blijft die heffing, waar blijft die energiebelasting? Komt die uit de lucht vallen? Nee. Die wordt omgeslagen naar de rest van de elektriciteitsbetalers en de algemene belastingen. Dat wordt omgeslagen naar de bevolking. Uw bezuiniging voor uw sportclubje en voor uw omgeving komt keihard terecht bij de buurman die niet in die postcode woont. En maakt u zich daarover geen zorgen, want dat heet energiearmoede. En 40.000 mensen in Europa kunnen hun huis niet verwarmen. Denk daar eens over na.

De **voorzitter**: Het punt is duidelijk. De heer De Kort was klaar. Dan nog een interruptie van de heer Uijlenhoet.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Voorzitter. Een korte reactie op de heer Van den Berg. Hij zegt dat de rekening bij de belastingbetaler terechtkomt. Maar het is natuurlijk veel interessanter en daar gaat dit natuurlijk ook over. Dit zit achter de hele energietransitie. De vergroener moet gaan verdienen en de vervuiler moet gaan betalen. En de grote vervuilers zijn de grote energiebedrijven. Dat zijn de Shells van deze wereld. En dat doet een beetje pijn. Dat gaat van au, au, au. Maar zelfs Shell investeert al in windmolens op zee. Dus ik begrijp dat de heer Van den Berg zich een beetje eenzaam begint te voelen.

De **voorzitter**: De heer Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja. Shell is heel slim. Dat heeft een heel groot gasbedrijf in Groot-Brittannië gekocht. En wat is de ideale back-up voor windenergie? Voilà. Dat is gas. Dus Shell is geniaal bezig. Ik kan niet anders zeggen. Ik had het ook gedaan als CEO. Maar wat u zegt is wel heel belangrijk. Want het zijn inderdaad niet de grote bedrijven die betalen. Want zouden die moeten betalen, dan zijn we de hele chemie en alle energie-intensieve industrie gewoon kwijt. Dat gaat allemaal naar de Verenigde Staten. Op

dit moment is het zo dat 15% van de elektriciteit in Nederland door de consumenten en het kleinbedrijf wordt verbruikt. Zij betalen 75% van de belastingen waaruit die windmolenboeren gesponsord worden. En dat is niet anders dan schandalig, maar dat kun je ook niet veranderen, omdat anders je concurrentiepositie eraan gaat en alles in het honderd loopt.

De **voorzitter**: De heer Uijlenhoet. U was met elkaar in gesprek.

De heer **Van Gruijthuijsen** (VVD): Voorzitter. Ik wil even een punt van orde maken. Deze betogen nemen nogal redelijk veel tot uitmuntend veel tijd in beslag en gaan buiten het voorliggende dossier. Ik zou u willen vragen om toch wat strikter met het interrumpen en de spreektijden om te gaan. Dank u wel.

De **voorzitter**: Ja. Dat voel ik ook wel aan. Aan de andere kant geef ik ruimte aan onderling debat. Er was een gesprek tussen de heren op gang. En ik was in de veronderstelling dat Uijlenhoet nog wilde reageren. Is dat niet het geval, dan stop ik ermee. Ik heb daarstraks al een oproep gedaan om veel beschouwingen, die uiteraard in de context van het energieplan wel relevant zijn maar niet direct betrekking hebben op de hoofdinhoud, zoveel mogelijk te vermijden.

De heer De Kort was klaar met zijn betoog. Ik geef dan nu gezwind het woord aan de heer Uijlenhoet van de fractie van GroenLinks. Hij heeft het woord.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Voorzitter. Dank u wel. Hoewel het anders lijkt, maar niemand kan er nog omheen. Het is echt tijd voor verandering. We transformeren richting een groene, meer duurzame toekomst. Dat blijkt uit het onlangs gesloten Klimaatakkoord van Parijs, het feit dat steeds meer mensen bezig zijn met het opwekken van schone energie en dat zelfs Shell – ik refereerde er net al aan – investeert in wind op zee. Maar ook uit het Uitvoeringsprogramma Energie van dit college en de begrotingswijziging die vandaag voorligt.

Voorzitter. GroenLinks is daarom in het algemeen redelijk positief over de plannen. Het college toont ambitie en kiest voor een omvattende en open aanpak. Toch missen we scherpste als het gaat om het ambitieniveau. Zonder bijstook van biomassa in de Amercentrale loopt Brabant toch echt wel achter de feiten aan. En scherpste ook en vooral als het gaat om het laten deelnemen van kleinverbruikers, de Brabantse burgers en MKB-ondernemers, in energieprojecten.

Voorzitter. We hebben de inwoners en ondernemers van Brabant keihard nodig om de beoogde energietransitie te versnellen. En het mooie is, omdat zij in het huidige regime als kleinverbruikers, de meeste energiebelasting betalen levert hun bijdrage bij collectief opwekken van energie via zon of wind, maar ook bij energiebesparingsmaatregelen, extra financieel rendement op en dat is goed voor Brabant. GroenLinks kiest ervoor het rendement in de Brabantse samenleving te houden in plaats van in de zakken van anonieme projectontwikkelaars en energiereuzen. Over een looptijd van vijftien tot twintig jaar kan dit de Brabantse belastingbetaler in privé en bedrijf tientallen, zo niet honderden miljoenen euro's schelen. Een zonnedak of een lokale windmolen levert zo niet alleen stroom, maar zorgt ook voor financieel en maatschappelijk draagvlak in de lokale samenleving. En dat is sociale veerkracht pur sang. En ook om die reden steunen wij de motie van het CDA rondom sportverenigingen.

De **voorzitter**: Interruptie Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voorzitter. Ik heb maar een vraag. Wie gaat dat betalen?

De **voorzitter**: Uijlenhoet.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Wat denkt u? De belastingen gaan op termijn verschoven worden. Die gaan verschoven worden van de kleinverbruikers naar de grootverbruikers.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): U heeft Economisme gelezen, ben ik bang.

De **voorzitter**: Uijlenhoet.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Ja, en u niet volgens mij. Voorzitter. Om onze visie naar een uitvoeringsprogramma te vertalen heeft GroenLinks samen met de ChristenUnie/SGP een conceptinitiatiefvoorstel opgesteld en gedeeld met de fracties in deze Staten. De lege pagina's in het programma bieden hiertoe de ruimte. Uitgangspunt in ons voorstel is dat het bouwrecht van duurzame opwek- en opslaginstallaties in handen blijft van de lokale gemeenschap en dat inwoners en lokale bedrijven maximaal betrokken worden bij de ontwikkeling en exploitatie van deze installaties. Met ruimtelijke en financiële middelen kan de provincie hieraan bijdragen. En van vrijwel alle kanten werd hierop positief gereageerd. Daar zijn we heel blij mee. We nemen dan ook graag de uitgestoken hand van meerdere fracties in deze Staten aan om middels een werkbezoek en/of een rondetafelbijeenkomst de meerwaarde van lokale collectieve energieopwekking toe te lichten. En om die reden hebben we onze motie, ingediend bij de Perspectiefnota, vooralsnog aangehouden.

Voorzitter. GroenLinks gaat er dan wel van uit dat, als de meerwaarde van een dergelijke aanpak is aangetoond en is onderstreept, het uitvoeringsprogramma op dit punt kan worden aangepast. Kan de gedeputeerde dit bevestigen? En is de gedeputeerde op voorhand reeds bereid om in haar handelen rekening te houden met het belang van participatie van kleinverbruikers bij de ontwikkeling en exploitatie van duurzame energiebronnen? Graag een reactie.

Voorzitter, ten slotte. GroenLinks geeft steun aan de begrotingswijziging. We zijn positief over de knip in de bestedingen, de beoogde midterm review en dat er ruimte is om tussentijds middelen te verschuiven tussen de pijlers. Voor echte versnelling en disruptie kan het college op onze steun rekenen. Voorzitter. Niemand kan er omheen. Het is tijd voor verandering.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Uijlenhoet. Dan nu de Partij voor de Dieren. Ik heb van 50PLUS geen spreektijd ontvangen. De heer Van der Wel van de Partij voor de Dieren heeft het woord.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter. Dank u wel. We zijn in ieder geval blij met deze begrotingswijziging en hopen dat de gedeputeerde er goed gebruik van maakt om in ieder geval doelstellingen van duurzaamheid en duurzame energie vorm te geven. De provinciale overheid heeft middelen en instrumenten om een bijdrage te leveren aan die duurzaamheid middels technologie en innovatie. En dus ook aan duurzame energie. Duurzaam zijn in de ogen van de Partij voor de Dieren slechts die maatregelen die energieverbruik beperken en die gebruikmaken van oneindige energiebronnen. Daartegenin zijn keuzen voor het investeren van biobrandstoffen uit mest of warmtekrachtkoppeling en gebruik van restwarmte uit fossiele brandstoffen onzes inziens niet duurzaam, slechts minder vervuilend. Gezien het beperkte budget, het provinciale doel en de enorme opgave vragen wij het college die initiatieven links te laten liggen.

De Partij voor de Dieren vindt dat er ook ingezet moet worden op initiatieven die energie besparen. Isolatie van woningen en het stimuleren van energiezuinige kantoren. Verder denken wij aan voorrang voor initiatieven die het aantal autokilometers terugdringen, door bijvoorbeeld mensen dichterbij hun woning te kunnen laten werken. Maar ook het voorstel van de VVD voor een meer vrije baan voor elektrische auto's

vinden wij een goede start. De provincie kan bij het promoten van duurzaam opgewekte energie zelf een belangrijke rol spelen door zelf te investeren in duurzame energie. En hierdoor de lokale productie stimuleren. Hierin kan de overheid zeker een launching customer zijn.

De provincie Brabant kan zelf een windmolen laten plaatsen hier in de omgeving, zelf zonnepanelen laten installeren en meer nog dan nu massaal overgaan op elektrisch vervoer. Daar waar je energie verbruikt vind je de grootste besparingen: verwarmen van het huis, vervoer middels fossiele brandstoffen. Maar in de top 3 van groot energieverbruik staat de productie van vlees. Wanneer wij denken aan biomassa en green technology zien wij meer een rol voor inzet in vleesvervangers en niet in energievreters, zoals het vlees. Wij denken aan lokaal geproduceerd voedsel van hoge kwaliteit, dat ook lokaal gedistribueerd kan worden, ook in het licht van die autokilometers. Bij kennis en innovatie willen we wijzen op de ontwikkeling van duurzame producten uit bijvoorbeeld hout, duurzame vezels en bioplastics. We hebben daar bij de bedrijfsbezoeken mooie voorbeelden van gezien. Die initiatieven ondersteunen wij van harte. Producten die gerecycled kunnen worden of biologisch afbreekbaar zijn. Dit soort innovatieve producten zouden gemaakt moeten worden met biogrondstoffen uit ons eigen Brabant.

Als laatste willen we graag weten wat er is bereikt in een eerder project in de vorige Statenperiode, waarbij we woningbouwverenigingen ondersteund hebben in projecten met isolatie. We hebben daarop weinig terugkoppeling gehad en ik hoop dat de gedeputeerde ons toch nog van een antwoord zou kunnen voorzien.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van der Wel voor zijn bijdrage. Nu heeft de heer Vreugdenhil van de ChristenUnie/SGP-fractie het woord.

De heer **Vreugdenhil** (CU/SGP): Dank voor het woord, voorzitter. Voorzitter. Enkele weken geleden liep ik met mijn jongens op de vestingwal in Heusden. Op die vestingwal mochten de jongens meehelpen om de prachtige standerdmolens die er staan aan de praat te krijgen. Kop in de wind draaien, de zeilen op de wieken en vervolgens ook nog het varkensvet tussen de bewegende delen, om uiteindelijk die molen ook draaiende te houden. En terwijl ze daarmee bezig waren vertelde de molenaar de geschiedenis van Heusden. Hoe Heusden in de jaren 1600 eigenlijk van alle kanten belaagd werd en de inwoners gedwongen werden om zelfvoorzienend te zijn in die gemeenschap. Hoe ze daar met de molen een zelfvoorzienende gemeenschap konden creëren, maar die molen ook in staat stelde om de hele gemeenschap te laten profiteren en daarbij gebruikmaakte van natuurlijke bronnen.

Voorzitter. Eigenlijk werd in 1600 in Heusden al de Brabantse energievisie geboren en de gedeputeerde mag die visie nu uitvoeren.

De **voorzitter**: Interruptie Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Dat is wel grappig, want bij de belegering van Heusden ging het fout op het moment dat er geen wind meer was en de mensen omkwamen van de honger. Dat gebeurt nu ook.

De **voorzitter**: De heer Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (CU/SGP): Ik heb de geschiedenis goed gelezen, mijnheer Van den Berg, maar dat staat niet in de geschiedschrijving. Het is wel mooi. De vorige keer vroeg u ook of ik wist hoeveel het kost als dat meel gemalen moet worden en als je er een brood van moet bakken. Ons volgende Statenlid heeft dat uitgezocht. Voor € 2,25 koop je een zak meel en daar kun je minimaal twee broden van bakken. Dus uiteindelijk kom je op een prijs uit die misschien nog wel lager is dan van een brood dat je in de supermarkt koopt.

Voorzitter. Die visie van onafhankelijk zijn van andere bronnen, de energie beschikbaar maken voor de hele gemeenschap en gebruikmaken van natuurlijke hulpbronnen is denk ik een prachtige visie die we kunnen omarmen en die nog steeds actueel is. Maar hij is ook nog actueel door de globale aspecten die er bijkomen. Want de crisis door de olie, die we aan alle kanten meemaken, de afhankelijkheid van het gas uit Rusland, de klimaatcrisis die ermee te maken heeft en armoede, honger en spanningen in deze wereld oplevert, brengen ons bij nog een vraagstuk waardoor we naar die duurzame energie toe moeten gaan. En wij zijn altijd blij met de doelstellingen van dit college, blij met de ambitie, en verlenen daarom graag onze steun aan dit voorstel om daarmee ook de uitvoering mogelijk te maken.

Maar, voorzitter, wat ons betreft is de belangrijkste pijler energieke landschappen met projectontwikkeling en sociale innovatie. Hier kunnen we echt het verschil maken. En in het rapport 'De revival van de dorpsmolen' is dat eigenlijk in een prachtig onderzoek heel mooi uitgewerkt en in hapklare brokken aangeboden hoe we dat in Brabant vorm kunnen geven. Daarvoor is het wel belangrijk dat we dat inderdaad met zijn allen in heel Brabant doen. Dat niet de rekening bij degenen komen te liggen die niet mee kunnen doen aan de sociale dorpsmolen. Voorzitter. En daarom hebben we ook een voorstel gemaakt, de heer Uijlenhoet refereerde er net aan, om deze pijler ook in de komende periode nadrukkelijk op te pakken en invulling te geven. En we gaan graag met het college en de andere Statenleden aan de slag om te kijken hoe we hier ook echt het verschil kunnen maken. Voorzitter. Dat vraagt wel om twee kernpunten. De eerste is dat we de grondposities voor het opwekken van zon, wind, dak en weides daadwerkelijk voor de gemeenschap weten te houden. En dat vraagt om maximaal in te zetten op de kleinverbruikers en daarmee ook te zorgen dat, gebruikmakend van de regeling verlaagd tarief, we maximaal financieel van de mogelijkheden kunnen profiteren. Ik vind het dan ook mooi dat de motie van de CDA-fractie daarmee is uitgebreid en dat we daarmee eigenlijk de sportclubs – maar het gaat veel breder, dat werd ook al door een aantal andere fracties aangegeven – ook vorm willen geven en willen uitrollen in de komende periode. Voorzitter, wat ons betreft is er nu ook echt het momentum om te zorgen dat de posities bij de overheid blijven. Daarom ook de focus wat ons betreft op dit punt: posities innemen en ruimtelijk mogelijk maken.

De **voorzitter**: Interruptie Van Vugt.

De heer **Van Vugt** (CDA): Voorzitter. Even naar aanleiding van de opmerking van de heer Vreugdenhil. De verbreding naar bijvoorbeeld zorgvastgoed, ook wat door de PvdA werd genoemd, ondersteunen wij graag.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (CU/SGP): Ja. Ik begreep het al uit het interruptiedebatje. En daarmee hebben we denk ik mooi de start gemaakt vanuit de sportclubs naar de volle verbreding. En kunnen we ook die stap, die we ook in ons voorstel hadden uitgewerkt, daadwerkelijk vorm geven.

Voorzitter. Ik rond af. Ik ben met name blij met de door de VVD-fractie gemaakte stap om niet te zeggen dat die 470 het maximum is, maar dat we ook echt de dorpsmolen voor heel Brabant kunnen inzetten. En daarmee kunnen zoeken naar die mogelijkheden en die kansen die ook passen bij onze Brabantse omgeving, maar die een enorme stap zullen zetten in deze periode tot een energieneutraal Brabant. En ik wens het college daar alle goeds bij toe en op onze steun kunt u in ieder geval rekenen.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Vreugdenhil. De laatste fractie Lokaal Brabant is nu aan de beurt. De heer Heijman heeft nu het woord.

De heer **Heijman** (Lokaal Brabant): Dank u wel, voorzitter. Ik zal zo kort mogelijk zijn. Dan kunnen we ons gaan opladen en wat meer energie tot ons nemen. Met de uitvoeringsagenda kunnen we als Lokaal Brabant leven. We hebben twee opmerkingen daarover. We zouden in deze discussie graag willen zien dat er meer over resultaat gesproken wordt, dan alleen maar middelen schuiven. Want mede daardoor hebben we er met elkaar nu al zoveel verzonnen dat de ruimte voor innovatie veel kleiner is geworden. En wij zouden graag meer zien, dat er nog veel meer ruimte wordt gegeven aan burgerinitiatieven die er volop in Brabant zijn. En dat daar gewoon meer aandacht en geld aan wordt gegeven. Want ik denk, ondanks dat we hier met elkaar het vertrouwen uitspreken, dat de middelen resultaten zullen opleveren. Ik denk dat we het veel beter aan het burgerinitiatief kunnen overlaten en mensen die er gevoel bij hebben en verstand van hebben. En ook de energie hebben om dit door te zetten.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Heijman voor zijn bijdrage. Dan komen we hiermee aan het eind van de eerste termijn van de zijde van de Staten. Zoals aangekondigd is het verstandig om nu te schorsen. Er zijn inderdaad wat versnaperingen, soep en broodjes bij de koffiebar beschikbaar. Dat klopt. Ik stel voor te schorsen tot 18.00 uur en dan de eerste termijn te vervolgen met de beantwoording van de zijde van het college. Dat mede op het verzoek dat ik van sommigen van u heb gehad om een goede pauzeregeling te hanteren. Een half uur geschorst.

Schorsing.

De **voorzitter**: Dames en heren. Ik heropen de vergadering. Aan de orde is de eerste termijn, nu van de zijde van de Staten. Ik geef graag het woord aan de gedeputeerde voor de beantwoording. Mag ik stilte in de zaal? Wilt u uw plaatsen innemen? De vergadering is heropend. De gedeputeerde heeft het woord.

Mevrouw **Spierings** (GS;D66): Dank u wel, voorzitter. Laat ik beginnen met mijn dank uit te spreken voor de vele complimenten die er zijn uitgesproken zojuist in de Statenzaal voor ons Uitvoeringsprogramma Energie en voor de begrotingswijziging; voor het feit dat we niet al het geld in één keer inzetten; voor het feit dat we een lege bladzijde hebben, waarin we ruimte geven aan anderen om mee te denken. En laat me ook mijn dank aan u allen uitspreken dat u ook de ruimte neemt om mee te denken en dat we proberen om dat met elkaar op een goede constructieve manier te doen. Dan daarbij ook maar vast meteen aangevend dat het denk ik heel fijn is geweest dat het CDA en de andere indieners bij de Perspectiefnota de bereidheid hebben gehad om hun motie aan te houden, zodat wij wat uitzoekwerk hebben kunnen doen en nu, denk ik, een veel betere motie voor hebben liggen. Ik zou uw dankwoorden ook graag over willen brengen op de vele mensen die hebben meegewerkt aan dit uitvoeringsprogramma. Uiteraard bij ons in de ambtelijke organisatie, maar ook veel Brabanders die zijn geweest bij onze energiecafés, die hebben meegedacht op ons Energy Diner. En die bijvoorbeeld in onze Energy Chain op LinkedIn met ons meedenken.

Ik ga via de thema's uit het uitvoeringsprogramma uw vragen beantwoorden en daarnaast zijn er nog een heel aantal vragen die onder een aantal categorieën vallen. Dus het gaat een beetje kriskras door de fracties heen. Om te beginnen bij de gebouwde omgeving, daar hoort natuurlijk de motie van het CDA over de sportcomplexen bij. Daarvan kan ik aangeven dat het college daartegen geen bezwaar heeft. Er zijn ook wat suggesties gedaan om andere zaken daarin mee te nemen, zoals scholen en zorgcomplexen. Daar zou ik aan u de ruimte willen vragen om het college te laten kijken hoe we dat zo slim mogelijk kunnen invullen, omdat het altijd goed is om zaken te bundelen. Want met dat volume kunnen we sneller en beter werken en ons geld beter inzetten. Maar de vraag is of het handig is om allerlei soorten vastgoed te bundelen. Daar heb ik op dit moment geen antwoord op. Met uw suggesties meenemend gaan we daarnaar kijken om daar op een zo goed mogelijke manier invulling aan te geven. En daar komen we dan uiteraard bij u op terug.

Er was een vraag over nul op de meter en de huurverhoging die dat eventueel zou betekenen. Ons uitgangspunt is dat de totale woonlasten bij een nul-op-de-meter-woning nooit hoger zullen worden. Dat is de inzet waarmee wij aan het nul-op-de-meter-programma werken. En we weten dat we er dan nog niet helemaal zijn als je kijkt wat de stand der techniek nu is. Dus onze rol als provincie bij dat nul-op-de-meter-programma zit ook vooral in die innovatie, in het aanjagen van de bouw, in het aanjagen van de industrie, in het aanjagen van de installatietechniek om de innovaties die we al kennen en nog moeten plaatsvinden te bundelen, om die uit te voeren en om meters daarin te maken, zodat we dat nul-op-de-meter-concept beter en goedkoper neer kunnen gaan zetten. Er zit dus geen subsidie van de provincie op nul-op-de-meter-woningen. Er was een vraag van de PvdA-fractie over de gebouwde omgeving over onze eigen gebouwen. We hebben inderdaad een voorbeeldfunctie en die willen we ook graag serieus nemen. We hebben in beeld gebracht dat wij over acht gebouwen beschikken en dat die ook alle acht in potentie geschikt zijn voor zonne-energie. Daarvan kijken we nu of dat zonnepanelen moeten worden of dat het misschien beter is om met de nieuwe technieken van zonnefolie te gaan werken. En ook kijken naar de mogelijkheden om te isoleren en om daar bijvoorbeeld een van de bedrijven, die door het energiefonds voor een gedeelte wordt gefinancierd, dat uit te laten voeren, omdat die een mooie constructie hebben via een ESCo. Dat waren de vragen aan mij volgens mij.

Een paar opmerkingen over mobiliteit. Bijvoorbeeld: kunnen we het elektrisch rijden op een slimme manier stimuleren door elektrische auto's op de busbaan toe te laten? Het is zeker een interessante gedachte om te kijken of we mensen die elektrisch rijden voordelen kunnen laten hebben, die ze overigens bijvoorbeeld met het parkeren al hebben op plekken waar speciale plaatsen voor laadpalen zijn. Op de busbaan toelaten gaat in ieder geval niet van vandaag op morgen, omdat dat aan allerlei regels vanuit de verkeerswetgeving is gebonden. Wij zullen kijken wat daarvan de mogelijkheden zijn.

Onze inzet op laadpalen is al behoorlijk actief. Maar onze inzet is ook vooral gericht op de innovaties. Als we daarin stappen zetten worden die laadpalen beter en als we ze dan gaan uitrollen, dan zetten we ook echt een goed product neer. Dat is ook de reden dat we de afgelopen jaren relatief nog weinig laadpalen hebben weggezet, maar wel een slag in die innovatie hebben geslagen. En de komende tijd gaan we verder in die innovatie, gaan we kijken of mensen op hun eigen zon kunnen rijden en of we slim kunnen gaan laden. En uiteraard realiseren wij ons heel goed dat we wel naar ongeveer tienduizend laadpalen toe moeten voor onze doelstelling. Dus het is niet zo dat die innovatie er bij ons toe zal leiden, dat we dan het aantal maar even later achterlopen. Maar het is natuurlijk wel een interessant en soms ook best een spannend proces, zeker ook omdat we dat natuurlijk doen met onze gemeenten, want zij hebben de openbare ruimte in beheer.

Over de energieneutrale industrie had ik een paar vragen. Vragen van de SP over hoe we daarmee aan de slag gaan. Of we dat met subsidies doen, handhaven of met extra regels. Aan extra regels denken we op dit moment niet, maar wel aan een combinatie van handhaven en bij de hand nemen. De wortel en stok zogezegd. En juist in combinatie blijkt dat zeer effectief te zijn. Om een voorbeeld te geven heeft de gemeente Den Bosch in de handhaving op de Wet milieubeheer de afgelopen vier jaar een besparing weten te bereiken door die combinatie van de wortel en de stok, die in totaal de jaarlijkse energieopwekking van vijf windturbines bedraagt. Dus dat het een interessant pad om te bewandelen is, is denk ik wel duidelijk.

Onder de energieke landschappen schaar ik de vragen over windturbines. Zoals we in het Bestuursakkoord hebben opgenomen, staan wij als college open voor kleinschalige windenergieprojecten die echt gedragen worden door de bevolking en ondersteund worden door de gemeente. Dat gaan geen solitaire turbines worden, althans dat is niet wat we op dit moment voor ogen hebben. Dat past overigens ook niet binnen de Verordening ruimte. Dus op het moment dat wij het beleid daarop gaan aanpassen, dan is dat altijd aan uw Staten om dat te doen. Wij willen wel mogelijkheden die de verordening nu al biedt daarvoor benutten, bijvoorbeeld met een meerwaardebenadering. En u kunt van ons ook een voorstel tegemoet zien over hoe

wij de verordening op die punten gaan verduidelijken, zodat helderder is hoe wij met de mogelijkheden die er nu al zijn om willen gaan.

De sociale participatie is door veel fracties ingebracht, onder andere in relatie tot windenergie, en die is inderdaad belangrijk. Het is niet voor niets dat wij een speciaal hoofdstuk hebben opgenomen over sociale innovatie. En dat mag je breed zien en dat is absoluut niet passief vanuit dit huis. Om een paar voorbeelden aan te halen, heel veel energiecoöperaties hebben de afgelopen maanden al met ons meegedacht, bijvoorbeeld in de energiecafés. Ik ben zelf al bij verschillende energiecoöperaties op bezoek geweest. En ze zijn ook allemaal uitgenodigd voor ons Energie Festival op 1 juni. Dat stelt ons soms wel voor vragen in hoeverre we zaken wel of niet financieren. Ons uitgangspunt in ons Uitvoeringsprogramma Energie is dat we niet de projecten financieren, maar dat we juist zaken in beweging zetten. Voor het financieren van projecten hebben we in de vorige periode al het energiefonds opgericht. Natuurlijk vraagt u dan dat er een drempel is van 4 miljoen euro en dat daar niet alle projecten terechtkunnen. Bij de evaluatie van het energiefonds wil ik u toezeggen dat we dan expliciet meenemen hoe goed het energiefonds ook werkt voor kleinere projecten en of het voldoende lukt om die te bundelen. Als dat onvoldoende lukt, willen we onszelf de vraag stellen of die op andere manieren aan financiering komen. Overigens is het misschien wel interessant om even te vermelden dat bij het Dommelstroomproject, dat door de PvdA-fractie werd ingebracht, er wel enige betrokkenheid van de provincie is geweest, juist in die sociale innovatie. Door via het streeknetwerk te helpen om die crowdfunding goed in de benen te krijgen. Laat me overigens duidelijk zijn, het resultaat van de crowdfunding is vooral aan de initiatiefnemers te danken. Daar moeten we onszelf niet te zeer voor op de borst slaan. We delen juist die kleine prikkels uit om mensen in hun kracht te zetten. En dat is ook de manier waarop wij dat graag doen.

Dan nog een heel aantal punten die over van alles en nog wat gaan en die doe ik op volgorde van fracties. De zorgen bij de VVD over de ambtelijke samenwerking op integrale thema's. Ik moet zeggen dat wij dat als college een heel interessante uitdaging vinden om elkaar zoveel mogelijk in elkaars kracht te zetten en om daarmee versneld meters te maken. Dat is hoe wij dat doen en hoe wij dat aanpakken. En natuurlijk gaat er dan nog hier en daar wel eens iets mis, waar we het even niet van elkaar wisten. We schakelen steeds sneller om dat op te pakken en om dat op een goede manier te doen. Dus ik zie dat vol vertrouwen tegemoet.

Er zijn wat vragen gesteld over innovaties en disruptie. En die zou ik graag even in een iets breder kader willen plaatsen. Ons uitvoeringsprogramma zet heel bewust in op uitrol richting 2020. Als we in 2020 dan op 14% duurzame energie zitten realiseren we ons dat we dan niet klaar zijn en dat we door moeten naar 2050 om te komen tot 100% duurzame energie. Die eerste stap richting 2020 is al spannend. Die volgende stap richting 2050 is zo mogelijk nog spannender. Daarom hebben we heel bewust in ons uitvoeringsprogramma gekozen voor een tweesporenbeleid: inzetten op wat we nu al weten, wat we al kunnen en daarnaast inzetten op disrupties, op innovaties, op nieuwe technieken. Vandaar ook dat we een tussentijdse evaluatie hebben: kijken waar we staan en gaan bijsturen. Dat betekent dat er bijvoorbeeld alle ruimte is om te kijken naar hoe iets als mierenzuur zich ontwikkelt en hoe we dat in kunnen zetten. Wij weten ook dat we op dit moment nog best tegen een aantal dilemma's aan zullen lopen, kijkend naar 2050. Een aantal van die dilemma's heeft de heer Van den Berg overigens ook zeer terecht ingebracht. Wij als college zitten daar wat minder bezorgd in, maar wel zeer betrokken. Wij kijken naar de innovaties, naar de disrupties die plaatsvinden en de kansen die dat biedt. Dat mierenzuur bijvoorbeeld kan gebruikt worden als een veilige transportbrandstof. Als het heel hard waait en de zon flink schijnt gooien we die niet het net op en daarmee een onbalans creëren, maar zetten we die om in mierenzuur en dat als transportbrandstof inzetten, dan gaan we stappen maken. Dat is een klein voorbeeldje, dat niet alle zorgen van de heer Van den Berg oplost, maar dat wel aangeeft in welke lijn we er als college naar kijken.

De **voorzitter**: Interruptie Uijlenhoet.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Voorzitter, dank u wel. Ik hoor gedeputeerde Spierings 'disruptie' zeggen en dat koppelt ze aan techniek en technische innovaties. Ziet zij ook disruptie in termen van sociale innovatie? En zo ja, op welke manier dan?

Mevrouw **Spierings** (GS;D66): Voorzitter. Volgens mij vindt die disruptie op het gebied van sociale innovatie op dit moment al volop plaats. Als je kijkt hoe mensen zelf hun rol pakken in de energietransitie, hoe ze energiecoöperaties oprichten, zon op hun dak leggen, een elektrische auto aanschaffen en zelf in een windturbine investeren. Dus die disruptie zien wij wel degelijk. En dat sociale innovatiehoofdstuk geeft daaraan wat ons betreft op een heel goede manier invulling. En wellicht is het goed om daar dan meteen een paar punten van GroenLinks nu bij te beantwoorden.

Die kleinverbruikers, zoals u dat soms noemt, zijn heel belangrijk. Met name omdat er heel veel grote veranderingen gaan plaatsvinden. Elektrisch rijden is er daar maar een van.

Als je kijkt naar het totale energiegebruik zit het op 22%. Dus richting 2050 hebben we veel meer nodig. Dan is het heel goed dat we die kleinverbruikers, gewoon al onze Brabanders, in hun kracht plaatsen en mee laten doen. Maar dan moet er ook nog wel iets extra's gebeuren. Dus wij zetten juist heel bewust zowel op de industrie en de grote partijen in als op die kleinverbruikers, die ook voor het draagvlak in de samenleving zorgen.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voorzitter. Heel positief dat u vooral insteeft op innovatie en wat ons betreft zou ook het geld dat je eraan uitgeeft naar innovatie moeten en niet naar exploitatie. Ik zie ook afvalverbranding als onderdeel van 14% duurzaam. Zou u daarbij ook kunnen kijken naar kernafval? Want er zijn heel veel initiatieven in de wereld, zoals Transatomic Power Terrestrial, die kernafval als brandstof gebruiken en daarmee het hele kernafvalprobleem eigenlijk oplossen. Dat is niet zozeer de thoriumcentrale. Dat is wel een voorbereidende fase daarop. Mijn vraag is of u daarnaar eens expliciet zou willen kijken, want dat is ook een heel mooie manier om rotzooi op te ruimen met nul uitstoot.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS;D66): Voorzitter. Wij vinden dat we onze ogen moeten openhouden voor alle vormen van innovatie. En om dan even niet op dit specifieke voorbeeld maar wel op thorium in te gaan, we proberen daar ook blijk van te geven door op ons Energie Festival ruimte te bieden voor een discussie over thorium. En wij zijn zelf ook zeer benieuwd hoe zo'n gesprek dan gaat verlopen.

Misschien nog even de laatste punten met betrekking tot de kleinverbruikers, en die vanuit GroenLinks te beantwoorden. Want daar waren ook een aantal vragen of het uitvoeringsprogramma daarop kan worden aangepast. Ik denk niet dat het nodig is om het uitvoeringsprogramma daarop aan te passen, aan te vullen wellicht. Maar ja, goed. U gaat een werkbezoek organiseren. Ik denk dat iedereen zeer benieuwd is naar welke inzichten dat kan opleveren. En er is niet voor niets een lege bladzijde. Dus voor aanvulling is natuurlijk altijd ruimte. En wij nemen uiteraard dit soort initiatieven nu al volop mee. Dat is misschien ook een punt om even een bruggetje te maken naar de ChristenUnie en de heer Vreugdenhil te bedanken voor zijn mooie anekdote. Ik moet zeggen dat elke keer als hij een bijdrage heeft, dat ik op zijn minst met grote belangstelling luister naar de voorbeelden die hij aanhaalt en die voor ons wel heel sprekend maken waar we met ons beleid mee bezig zijn of waar misschien soms ook nog de uitdagingen liggen. Sociale innovatie is, zoals ik net al zei, heel belangrijk voor het draagvlak. En daarmee heeft de heer Vreugdenhil misschien wel gelijk dat dat het meest belangrijk is. Voor de doelstelling in 2020 en 2040 gaat het denk ik niet het

meest belangrijk zijn als je kijkt naar de cijfers die we eraan hangen rondom 14% duurzame energieopwekking. Maar dat neemt niet weg dat we die sociale innovatie heel belangrijk vinden en daarmee ook volop doorgaan.

De SP vroeg in feite rondom de nul-op-de-meter-woning hier al naar en ook de heer Van den Berg bracht het al in. Waar komt uiteindelijk de rekening te liggen voor de energietransitie? Dat heeft vele aspecten in zich. Dat heeft misschien ook wel een zorg in zich hoeveel subsidie ervoor nodig is. En dat is geen provinciale subsidie, want wij zetten niet in op het subsidiëren van de energietransitie, wij zetten in op het mogelijk maken en juist partijen in hun kracht zetten. Als u dan ons verzoekt om dan vooral in te zetten op de regeling, die alom bekendstaat als de postcoderegeling, de regeling Verlaagd Tarief, en je becijfert dat het uiteindelijk bij het Rijk – of je het nu subsidie of gedeelde inkomsten noemt – een stuk duurder is dan de SDE, dan hebben wij het idee dat het niet verstandig is om dat blindelings te gaan stimuleren. Dan vinden wij het onze rol om initiatiefnemers te informeren over de verschillende financieringsmogelijkheden. En dat zij daarbij de financieringsmogelijkheden kunnen zoeken die bij hen passen.

Ik ga even door naar de VVD, frequent geïnformeerd worden. Zeker als zaken wijzigen en we wellicht doelstellingen niet halen of bijgesteld moeten worden. Uiteraard. Dat doen we sowieso bij de tussenevaluatie. Maar ook tussentijds en daarvoor zullen wij u informeren als daartoe aanleiding is en gaan we ook graag daarover met u in gesprek.

Ik had nog wat opmerkingen vanuit de SP over de optimistische aannames die er zouden zijn gedaan en het verzoek om een buffer in te bouwen. De fractie van D66 had daarover ook een vraag in relatie tot de biomassa-bijstook. Wij hebben geprobeerd om de aannames wel realistisch te maken. Wat niet wil zeggen dat het best heel spannend gaat worden als er op verschillende fronten zaken tegenzitten. Daar wil ik ook wel eerlijk over zijn. Maar om nu op voorhand een buffer in te bouwen ter hoogte van 5 PJ lijkt ons iets te snel op dit moment. Daar hebben we juist die tussenevaluatie voor. Mocht inderdaad blijken dat de Amercentrale in 2020 sluit, dan hebben we wel degelijk een uitdaging, omdat we dan 1,7% van 14% in 2020 gaan mislopen. Op dat moment komen wij, als we voorstellen hebben uitgewerkt, meteen bij u terug met hoe we daarmee kunnen omgaan en wat de scenario's zijn om dat op te lossen. En dan gaat de heer Van den Berg mij nu waarschijnlijk vragen waarom dat maar 1,7% is.

De **voorzitter**: De heer Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Inderdaad. En niet alleen dat.

De **voorzitter**: Nou, dat scheelt dan weer een loopje.

De heer **Van den Berg** (PVV): Biomassa, we hebben er alles op tegen. Maar een ding heeft het wel, het is baseload, zoals dat heet. Ofwel, het is altijd beschikbaar als je het hebben wilt. In tegenstelling tot wind en zon. En u wilt dat verlies aan capaciteit, voor zover ik lees, eigenlijk gaan opvangen met wind en zon en geothermie. Dan kun je inderdaad in de warmte niet doen. Maar daar zit wel een pijnpunt in als het 2020 wordt, want we hebben voor die baseload geen oplossing. Dat moet uit gas, kernenergie of kolen komen, want iets anders heb je niet. En dan moet u daar toch heel snel mee aan de gang om daar iets voor te vinden. En daarover sprak ik mijn zorg uit. En die 4% is een ander verhaal, want die doelstelling interesseert mij helemaal niet. Maar dan heeft uw wel een probleem.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS;D66): Voorzitter. Ik hoor in ieder geval dat de heer Van den Berg een oplossing voor ons heeft klaarliggen als de Amercentrale in 2020 dicht zou gaan. En in de doelstelling is hij niet

geïnteresseerd, dus volgens mij hoef ik het daar dan verder niet over te hebben. Ik zie dat de heer Van der Wel ook een vraag heeft.

De **voorzitter**: Ja, maar de heer Van den Berg was nog met een interruptie bezig.

De heer **Van den Berg** (PVV): Mij interesseert het wel dat het ziekenhuis in Tilburg, de universiteit en verschillende woonwijken die op het Amernet aangesloten zijn hun warmte houden. Want als u dat denkt met wind en zon in de winter op te lossen, dan wens ik u veel succes, maar dat gaat hem niet worden. Dus er is wel degelijk een probleem waar ik wel mee zit. Die 4% zal me een biet zijn ja.

De **voorzitter**: Dat lijkt me dan voldoende gewisseld. Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter. Dank u wel. De gedeputeerde wijst op die 1,7%. Dat rekent ze dan bij Brabant. Terwijl de centrale ook een landelijk iets is. De PVV had de subsidie voor die biomassa ook al genoemd. Die komt ook niet ten goede aan Brabant. En is daar nog iets mogelijk, want dat kunnen we natuurlijk in Brabant prima besteden?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS;D66): Voorzitter. Ik zie niet zo snel hoe we rijkssubsidie, SDE-subsidie, voor de bijstook van biomassa in de Amercentrale ten goede moeten laten komen aan onze Brabantse inwoners. Maar misschien zie ik iets over het hoofd. Overigens hebben wij de eerste keer in de beantwoording van de vragen van GroenLinks over de biomassabijstook aangegeven dat wij daar als college geen voorstander van zijn. En u zult ook zien in ons uitvoeringsprogramma dat wij daar onze pijlen niet op richten en daar onze energie niet op inzetten. Misschien is het wel goed dat ik nog een paar woorden wijd aan dat warmtenetverhaal van de heer Van den Berg. Want er ligt natuurlijk wel een uitdaging. Op enig moment gaat de Amercentrale dicht en dan is het wel de vraag hoe we die warmtenetten van warmte voorzien. Daarom lopen daar ook verschillende studies naar, waaronder een studie, die is geïnitieerd door de gemeenten Breda en Tilburg en door ons, waarin we kijken wat de meest duurzame oplossingen zijn. Ook andere aspecten in beschouwing nemend voor de warmtevoorziening van de bedrijven en huishoudens, die nu op het warmtenet zijn aangesloten.

De **voorzitter**: Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter. Ik waardeer de inzet van de gedeputeerde en ook van het programma. Maar zij rekent nu wel dat wij 1,3% minder hebben door de biomassa als wij daar verder niets meer aan kunnen compenseren. Ik weet ook even niet hoe we dan dat geld zouden moeten krijgen. U rekent ons aan de ene kant wel op die doelstelling af, maar aan de andere kant kunnen we er op dat moment er niet zoveel aan doen dat dat wegvalt. Dat is buiten onze macht. Bent u het daarmee eens?

De **voorzitter**: Het punt is helder. De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS;D66): Voorzitter. Op het moment dat de biomassabijstook wegvalt, ligt dat in de basis buiten onze macht. Maar het ligt natuurlijk niet buiten onze macht om na te denken over alternatieven.

De **voorzitter**: Komt u zo langzamerhand tot een afronding en de moties.

Mevrouw **Spierings** (GS;D66): De vraag of het verstandig zou zijn om tot een lobbyagenda te komen voor de Europese Unie. Wellicht ook voor het Rijk, zou ik daaraan willen toevoegen. Ja, ik denk dat het goed zou zijn om bijvoorbeeld die biomassa-bijstook, waar wij in Brabant eigenlijk niet zo'n voorstander van zijn, wij zetten liever in op de biobased economy, en dat soort zaken eens een keer in een lobbyagenda te zetten. En die zou ik dan u ook graag aanbieden, zodat u ook voor Brabant die lobby kunt gaan voeren. Ik kijk even of ik nog zaken heb gemist. Volgens mij heb ik de belangrijkste gehad. Misschien nog iets zeggen over die doelstellingen, waarover Lokaal Brabant aangaf te sturen op resultaat. Want als we te veel gaan sturen op de details van de uitvoering, dan zou het wel eens kunnen dat we verstandige ideeën van anderen onmogelijk maken. Ik kan het daar van harte mee eens zijn. En dan brengt mij dat volgens mij tot de moties.

De **voorzitter**: Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter. In algemene zin stuurt het college nog, bij de uitgifte van ondersteuning, in duurzaam, minder duurzaam en niet duurzaam? Niet duurzaam zou niet moeten mogen. We hebben bijvoorbeeld aangegeven dat een mestvergistingsinstallatie om allerlei redenen prachtig klinkt, maar die vinden wij niet duurzaam. Ik hoop dat het college dat ook niet doet. Geeft u een voorkeur aan een beter alternatief als u dat heeft?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS;D66): Voorzitter. De heer Van der Wel zei daarover in zijn bijdrage toch wel iets interessants. Namelijk dat het misschien in zijn ogen niet duurzaam is, maar toch wel minder vervuilend. En dan zou ik graag de vraag terug willen stellen. Als u de keuze heeft tussen zeer vervuilend, minder vervuilend en in uw ogen helemaal schoon, en we kunnen een stukje zeer vervuilend wel naar minder vervuilend krijgen maar niet naar helemaal schoon, waar kiest u dan op dit moment voor?

De heer **Van der Wel** (PvdD): Ja, voorzitter. Aardig gevonden, maar de categorie 'schoon' is iets anders dan duurzaam. Je kunt niet over minder duurzaam spreken als het per definitie bijvoorbeeld op fossiele basis is gebaseerd. Je kunt wel zeggen dat het efficiënter is, maar duurzaam zal het niet worden. Als je 10 km met de auto rijdt kun je zeggen: laten we op de brommer gaan. Maar daar wordt het niet duurzamer, minder vervuilend van. Zo bedoelde ik het. En u bedoelt nu schoon. Maar goed, ik had nog een vraag. Die had ik in mijn bijdrage gesteld. In de vorige periode is het programma gestart om woningbouwverenigingen met isolatie te ondersteunen. Heeft u daar zicht op hoe zo'n programma zich dan ontwikkelt en leert u daar dan iets uit voor nu?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS;D66): Voorzitter. We hebben daar zeker zicht op. We weten dat de energiecoöperaties met name in de beginfase heel veel hebben geïnvesteerd in de communicatie. En dat ze daarmee heel veel huishoudens hebben bereikt en dat vervolgens die huishoudens tijd nodig hebben om een beslissing te nemen. Er is een partij die over heel Nederland in dit soort zaken actief is. Die zegt dat een huishouden gemiddeld veertien maanden nodig heeft om een besluit over energiebesparing te nemen. Dat verklaart waardoor het programma niet zo snel loopt als wij hadden gehoopt. De energiecoöperaties zijn wel volop bezig om de huishoudens die door willen, te koppelen aan de juiste maatregelen. Dus in die zin zijn we nog volop daarmee in uitvoering.

De **voorzitter**: Wilt u komen tot een afronding en de oordelen over de moties?

Mevrouw **Spierings** (GS;D66): Tegen motie 1 hebben we geen bezwaar. Dat had ik al aangegeven. Motie 2 ontraden wij. Ik heb zojuist uitgelegd hoe wij met nul op de meter omgaan. Motie 3, 'Stop klimaatargument', ontraden wij ook, omdat het voor ons – hoewel onze bijdrage in Brabant bescheiden is – wel een argument is, net zo goed als anderen, zoals we ook met elkaar internationaal hebben afgesproken, daar een bijdrage aan te leveren.

De **voorzitter**: Interruptie Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voorzitter. Ik maakte in de vorige vergadering de fout te zeggen: als je dit een miljoen keer doet, dan heb je 4,5 °C besparing. Daar had u gelijk in. Dat klimaatargument kunt u wel extrapoleren naar de wereld. Wij stoten 0,4% van de CO₂-emissies in de wereld uit, dus 1/250°. Het Nationaal Energieakkoord geeft een besparing van ongeveer 2/10.000 °C. Als ik dat keer 250 doe zit ik op 500/10.000 °C. Dat is niks. Dat is inderdaad weer die 0,05 °C tegen enorme kosten. En daarmee bedoel ik dat ook in dat meervoud het klimaatargument gewoon niet valide is, want de marges in onzekerheid zijn nog veel groter. En daarnaast heeft u ook zonnepanelenvragen waarschijnlijk al wel gezien en is het nog maar de vraag of dat überhaupt bereikt wordt. Het voordeel van het nieuwe werken is dat u allemaal twee weken de tijd heeft om dit zelf na te rekenen en na te zoeken.

De **voorzitter**: En uw punt is?

De heer **Van den Berg** (PVV): Daar kom ik in mijn tweede termijn vast nog wel even op terug, maar dat wil ik wel even duidelijk stellen.

De **voorzitter**: De gedeputeerde vervolgt haar betoog.

Mevrouw **Spierings** (GS;D66): Voorzitter. Dat brengt mij bij de laadpalen, motie 4. Die ontraden wij ook, omdat wij ervan overtuigd zijn dat elektrisch rijden een grote bijdrage gaat leveren aan onze doelstellingen. Motie 5, rondom jaarlijks 1000 euro voor elk gezin met het verzoek om allerlei reeds ondertekende zaken in te trekken, ontraden wij ook, omdat wij die vol overtuiging hebben getekend en nog steeds van volle overtuiging zijn dat wij daar goed aan doen.

En motie 6, zon niet of alleen voor warmte, ontraden wij ook. Wij zullen eerst keurig de schriftelijke vragen van de PVV beantwoorden en dan vervolgen we op dat moment het gesprek.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde voor haar beantwoording. Ik kijk even rond of er behoefte is aan een tweede termijn. Ik heb sommigen van de woordvoerders al gezien. Laat ik even dezelfde volgorde hanteren. De heer Portheine van de VVD-fractie. Aan u het woord.

De heer **Portheine** (VVD): Voorzitter. Ik heb de gedeputeerde in haar beantwoording van de vragen uit de eerste termijn een aantal zaken horen raken. Ik wil daar toch nog een aantal kanttekeningen bij plaatsen. Mijn opmerking over de integrale samenwerking behelst niet mijn zorg dat dit college niet in staat is om elkaar in elkaars kracht te zetten en die integraliteit heeft het volgens mij ook in het Bestuursakkoord aardig tentoon gespreid. Maar mijn zorg is wel, en dat is gewoon de praktijk in dit huis, dat we daarmee ook heel veel ambtenaren in dezelfde kracht moeten zetten, die dit integraal met elkaar moeten doen. Ik denk dat dat zeker een punt is, waarover we in de loop van dit jaar in het kader van de behandeling van de hele

organisatie nader komen te spreken. Want daar zien we dat de horizontale samenwerking soms iets stroever verloopt.

Ten tweede deel ik de observatie van een aantal uit de eerste termijn dat het energiefonds aan de onderkant met een behoorlijke drempel werkt en wij tegelijkertijd een doelstelling hebben om ook juist kleine initiatieven, ook vanuit de instrumenten die wij hebben, steunbaar te maken. Dus ik wacht even af waar we bij de beschouwing over het energiefonds op uitkomen en of de BOM dan ook het proactief vermogen heeft om dat mogelijkerwijs met een alternatief of met een voorstel tegemoet te treden. En het tweede is dat we in de uitvoering van die motie sportaccommodaties ook verwachten dat daarvoor een instrument nodig is, dat ook aan de onderkant een bepaalde drempel heeft, die zeker niet altijd over die 4 miljoen euro zou kunnen heen gaan.

Wij zijn blij met de toezegging dat elektrisch rijden op een brede manier ... En ik zou eigenlijk willen zeggen dat duurzaam gedrag van bedrijven en bewoners op een andere manier beloond kan worden dan alleen maar met fiscale maatregelen. Het voorbeeld van die busbaan is er een. Maar dat is volgens mij ook de creativiteit die uit de uitvoering van het programma kan komen. Omdat het mij soms steekt dat die busbanen wat mij betreft goed gebruikt worden als er een bus op rijdt, maar minder als er geen bussen rijden. En dat komt voor.

En het tweede is die laadpaalinfrastructuur. We weten allemaal dat dat ook als een kip-ei-situatie werkt. Zolang je de beschikbare infrastructuur niet hebt, weet je ook dat voor een aantal mensen die drempel gewoon hoog blijft om daar in te stappen. U heeft ze dan de afgelopen periode slim gemaakt. Dan kom ik weer terug op een van de bedrijven waarmee ik me het best kan associëren. Dat is Tesla. Die zijn inmiddels ook met de ontwikkeling op het gebied van lokale opslag bezig. Dat betekent dat een slimme laadpaal met een powerwall, dat is een accupack, dat je thuis of ergens op een publieke plek tegen de muur aan plakt, je wel degelijk in staat stelt om ook de zorg van de heer Van den Berg te overbruggen, zodat we wel degelijk energie kunnen opwekken op de momenten dat de energie wordt geproduceerd, ook met niet rendabele zonnepanelen en windmolens van de heer Van den Berg. Op een later moment, dat we gebruiksbehoefte hebben, kunnen we die afnemen.

De **voorzitter**: Interruptie Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Die 10 KW-powerwall van Tesla is wegens technische problemen afgeblazen en die gaat niet komen ook. Die is vorig jaar met heel veel tamtam aangekondigd, maar ik kan u meedelen dat die niet komt.

De **voorzitter**: Porthoine.

De heer **Porthoine** (VVD): Ik ben blij dat u de chief technical officer van Tesla bent, maar dan zou u misschien de tijd hier in de Statenzaal beter kunnen gebruiken. Ik ga ervan uit dat die alternatieven er wel degelijk komen. Als je naar de snelheid kijkt, waarmee de technologie op het gebied van batterijen zich de afgelopen jaren heeft ontwikkeld. Dus met of zonder de heer Van den Berg gaan we dat de komende vijf jaar zeker meemaken.

En dat brengt mij bij mijn laatste punt. Ik ben ook blij dat we die motie over sportaccommodaties niet alleen zien om te kijken of we de waarheid in de getallen kunnen vinden, maar omdat het er feitelijk over gaat welke instrumenten we kunnen vinden om veel breder collectief bewustzijn te creëren om veel meer Brabanders mee te krijgen in de beweging die we voorstaan. En hoe die techniek er uiteindelijk precies uit gaat zien, zullen we meemaken. Maar we hebben wel al die mensen gewoon nodig als ambassadeurs voor deze verandering.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Porthoine. Van Vugt, CDA, behoefte aan een tweede termijn? Ja.

De heer **Van Vugt** (CDA): Voorzitter. Dank u wel. Ik wil de gedeputeerde danken voor haar antwoord en haar preadvies. En ik wil de gedeputeerde een compliment maken voor de wijze waarop ze dit proces in ieder geval in de vorm heeft gegoten door ook aan de Staten zoveel mogelijk ruimte te laten om ideeën in te brengen. Ik denk dat het ook op zijn plaats is om een woord van dank uit te spreken voor de wat mij betreft zeer constructieve wisselwerking tussen de fracties in dit huis. Met name ook de fracties van de coalitie. Helaas hebben we de heer Van den Berg in het koor niet kunnen arresteren. Misschien dat dat nog komt. Maar goed, er is in ieder geval brede steun voor de motie. Ik denk dat de echte winnaars vandaag de vele sportverenigingen in Brabant zijn, die volgens mij met volle energie aan de slag kunnen. Om te eindigen met een citaat Cruijff: "Winnen doe je met zijn allen."

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Vugt. Dan Van Meel van de SP. Tweede termijn.

De heer **Van Meel** (SP): Voorzitter. Ik wil allereerst de gedeputeerde bedanken voor de heldere beantwoording en de toezeggingen die ze gedaan heeft. Er is echter nog een puntje dat ik nog even wil bespreken. In de eerste termijn had ik het over een eventuele buffer van 5 PJ door middel van bijvoorbeeld zon. Maar die 5 PJ en die oplossing zon zijn voor mij niet heilig. Wat ik wel heel belangrijk vind en het college ook echt wil vragen, is om na te denken over een mogelijke buffer. Want het zou ontzettend zonde zijn als we er straks te laat bij zijn als in 2020 die Amercentrale zou sluiten. Dus ik hoop dat het college hierin een ondernemende en activistische houding aanneemt.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Meel. Dan Van den Berg, PVV

De heer **Van den Berg** (PVV): Dank u, voorzitter. Wat betreft de VVD en de batterijtechnologie citeer ik Bill Gates, voorwaar niet de allerdromste in de wereld: "We zijn nog niet eens in de buurt, nog werkelijk lang niet, voordat een batterij iets kan doen in energievoorziening." Het moet minstens honderd keer goedkoper worden voordat dat gaat werken. En dat hoop ik hoor, want dan is het prima. Dan zijn al die zonnepanelen prima, dan zijn windmolens ook prima. Maar dat is voorlopig nog uitgesloten. En ze zeggen zelfs dat er een volledig nieuwe techniek gevonden moet worden om dat realistisch te krijgen.

De **voorzitter**: Interruptie Porthoine.

De heer **Porthoine** (VVD): Kijk, het is uw scepsis. Als we die hier in de regio al jaren hadden, hadden we geen bedrijf als ASML. Een bedrijf als ASML bestaat bij de gratie van de Wet van Moore. Als u kijkt naar de versnelling waarmee de verdichting van elektronica de laatste vijf jaar heeft plaatsgevonden, die overstijgt die factor honderd waarvoor u bang bent. Dus geef u over aan de disruptieve innovatie van onze technologie in onze regio en het zal goed komen, mijnheer Van den Berg.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Beste VVD. Een batterij wordt warm. Dat is een beetje het probleem. Simpel kan ik het niet stellen. Ik weet ook dat er nieuwe aluminiumbatterijtechnieken in ontwikkeling zijn, die een gigantische vooruitgang betekenen. En dan kan het best zijn dat die zonnepanelen over enkele jaren wel zin hebben. Dan gaan we daar meteen in mee.

De **voorzitter**: Ik stel voor dat we alle technologische ontwikkelingen, waarvan de uitontwikkeling vanavond niet meer te voorzien is, voorlopig even buiten beschouwing laten. Mijnheer Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voorzitter. Het is veel fundamenteeler. Vraag 1 die je hier moet stellen bij alles wat we hier bespreken: Is er een probleem? Wat is het probleem? Dat het een graadje warmer is geworden en dat dat misschien te maken kan hebben met koolstofdioxide? Is de wereld daar slechter van geworden? De wereld is er wel groener van geworden. Maar slechter niet. Op sommige plekken is het droger, op andere plekken is het natter. In Syrië is het toevallig droger geworden, maar de hele Sahelregio is groener en natter geworden, Californië is droger, maar dat was voor 1100 ook drie eeuwen droog. Dat heet klimaatverandering en dat is van alle tijden. Wat hebben wij ermee te maken? Wellicht iets, ik weet het niet. Maar goed. Wat is het nut van de oplossingen die we voor het eventuele probleem hebben? Het nut van die oplossingen is nihil, letterlijk nul. De volledig CO₂-neutrale samenleving, waarover u het heeft en die volgens Urgenda mogelijk is, is ruimtelijk helemaal niet inpasbaar. Daar is inderdaad een witte bladzij. We hebben een heel mooie wiskundige formule. En bij stap 2 staat: dan hebben we een wonder nodig. En voor de rest klopt die. Alleen dat wonder heeft u nog niet. En als de VVD komt van 'Ja, en de PVV altijd, dit en dat'. Als iets niet werkt willen we het niet. Zo simpel is het. We willen iets dat wel werkt. En iets dat wel werkt, als je het hebt over de energievoorziening even buiten het klimaatverhaal om en de onafhankelijkheid ervan, dan komen we al gauw bij kernenergie terecht. Dat is het enige waarmee je onafhankelijk kunt werken, en zeker als je thorium kunt inschakelen. Maar ik zeg al, dat is een later thema. Dan is dat interessant. Wij vragen of we een probleem hebben. Is dit probleem erger dan armoede in de wereld of dat andere gedonder dat we allemaal hebben? Is dit probleem erger? Is het weer extremer geworden? Nee, er zijn niet meer orkanen. Dat is allemaal onzin. U kunt alle datasets bij de KNMI Climate Explorer halen. Al die voorspellingen van Al Gore van die film 'Een ongemakkelijke waarheid' – een ongemakkelijke leugen –, daarvan is niets uitgekomen.

De **voorzitter**: Mijnheer Van den Berg. Er is al veel gezegd. Ik wil u vragen om herhalingen in de tweede termijn zoveel mogelijk te voorkomen. Even op de hoofdpunten gaan, ook gelet op het belang van de andere onderwerpen, die we hierna nog moeten behandelen. Interruptie Van Vugt.

De heer **Van Vugt** (CDA): Voorzitter. Aan het heilige geloof van de PVV is inmiddels wel een dimensie toe te voegen, namelijk de veiligheid. Met name gelet ook op het terrorisme. Dus als u zegt dat er geen probleem is en gaat u allemaal maar slapen, want we lossen het met kernenergie wel op. Als het daar dus misgaat, gaat het echt goed mis.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Het voordeel van generatie 4 kernenergie is dat die inherent veilig is. Daar kun je gewoon mee weglopen. Daar kan geen meltdown plaatsvinden. Dat is techniek. Dat is innovatie. Daar komen we verder mee in de wereld. Maar goed, dat is ook aan de markt. En dat krijg je pas als je fatsoenlijke elektriciteitsprijzen hebt dat je er ook mee kan verdienen om zoiets te ontwikkelen. En die prijs wordt gedrukt door u en uw subsidies. Arnold Mulder van de Rijksuniversiteit Groningen heeft dat ook heel mooi gezegd: "Al uw goede bedoelingen werken feitelijk averechts." U maakt de vermogens van de grote energiereuzen kapot, waarmee ze harder kunnen innoveren. Dat doet u. U vernielt de boel.

De **voorzitter**: Interruptie Altundal.

De heer **Altundal** (SP): Voorzitter. Dank u wel. Mijnheer Van den Berg. U hebt het over de markt. Bent u op de hoogte dat grondstoffen, zoals gas en olie, op de lange termijn schaars gaan worden? Volgens de werking van de markt neemt de prijs van wat schaars is toe. Dat wij uiteindelijk op lange termijn duurder gaan uitkomen. Dus waarom bent u zo fel tegen dat we nu al, wetend dat het op ons afkomt, investeren in duurzame energie, techniek en dergelijke om op die ontwikkeling enigszins vooruit te lopen?

De **voorzitter**: De vraag is duidelijk. Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja. We hebben voor achtduizend jaar kolen. We hebben voor tweehonderd jaar olie. We hebben voor achthonderd jaar gas. Wat is het probleem?

De **voorzitter**: Altundal.

De heer **Altundal** (SP): Maar zegt u daarmee dat we nog achtduizend jaar gas hebben?

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja.

De heer **Altundal** (SP): En waar haalt u die informatie vandaan? Terwijl Shell inmiddels investeert in duurzame energie. Alle oliemaatschappijen zijn daarmee bezig, omdat ze weten dat dat uiteindelijk eindig is. En u stelt hier dat dat niet nodig is.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Dat heb ik net in een eerdere interruptie gezegd. Shell gaat in windmolens, om de doodeenvoudige reden dat ze een groot gasbedrijf in Groot-Brittannië hebben gekocht. En de enige werkende back-up voor windenergie is gas. Dus die pakken aan de ene kant subsidie binnen en gaan aan de andere kant met gas er vandoor. Op een gegeven moment gaan ze ook zeggen dat die gascentrales niet meer rendabel zijn, omdat de prijzen te laag zijn en ze subsidie voor de baseload willen hebben.

De **voorzitter**: Mijnheer Van den Berg. Mag ik u vragen tot een afronding van uw betoog te komen?

De heer **Van den Berg** (PVV): Maar mag ik nog wel iets langer? Even over die laadpalen met een 't'. Dat vond ik gisteren wel mooi van de beantwoording van die vragen. Ik weet toevallig de omzetcijfers van een FastNet langs de snelweg. Die draaien 1600 euro per pomp per jaar. Die draaien met 50 pompstations nog niet de helft van de omzet van mijn meubelzaak van 100 m². De laadpalen die u in de provincie heeft staan, geven per dag 3 KW af. Wat kosten die palen eigenlijk? 3 KW per dag! Als dat kostendekkend moet worden, wil ik dat wel eens uitgerekend zien. Kunt u dat een keer doen? Dat vraag ik u nu niet, hoor.

De **voorzitter**: Nee. Laten we ons beperken tot de vragen die in dit debat een hoofdrol moeten spelen, mijnheer Van den Berg. Anders gaan we echt te veel de techniek in.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, goed. Dat komt dan nog wel een keer. Maar ik kan het nog wel hebben over het Energieakkoord, dat buiten het budgetrecht van de Kamer is beslist.

Maar één ding wil ik nog wel weten. Bij het Energieakkoord zijn veertig partijen betrokken geweest. Allemaal belanghebbend, ideologisch en/of zakelijk. Is bij het Brabantse Energieakkoord net als bij het nationale Energieakkoord niet één ingenieur betrokken geweest? Of kunt u iemand noemen die wel gerekend heeft en die wel een elektriciteitssysteem kan ontwerpen en wel kosten kan berekenen? Want dat

is duidelijk niet gebeurd bij het nationale Energieakkoord. Kunt u mij vertellen of u een ingenieur weet die hierbij betrokken is geweest? Tot zover.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van den Berg. Dan gaan we nu naar de fractie van D66, mevrouw Meeuwis.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Voorzitter. Ook vanuit D66 de complimenten voor de beantwoording van de gedeputeerde. En ook wij zijn blij met de positieve sfeer in het algemeen bij deze discussie, waarin met veel energie over zo'n belangrijk onderwerp het gevoel is dat we daar gezamenlijk de schouders onder zetten. Ook wij, mijnheer Van Vugt, hebben het proces rondom de sportaccommodatiemotie als positief ervaren. Juist ook omdat we het idee hebben dat we gezamenlijk voor iets staan. En juist ook omdat we sociale innovaties rondom energie zo belangrijk vinden. Dank ook aan de gedeputeerde voor de toezegging dat ze nog met een evaluatie rondom het energiefonds komt en we nog verder ingaan op de hoogte van de bedragen. En ja, op het gebied van de regelgeving zijn het Rijk en Europa van grote invloed. Dus die lobbyagenda zien wij graag tegemoet.

De **voorzitter**: Dank, mevrouw Meeuwis. De fractie van de PvdA, behoefte aan een tweede termijn? Ja. De heer De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Ja. Ik wil vooral de gedeputeerde bedanken voor de heldere antwoorden en specifiek voor de motie en het voorbeeld dat we nu als provincie gaan geven. Erg fijn om te horen dat u het zo voortvarend opgepakt heeft en dat we ook een bedrijf dat we meefinancieren uit het energiefonds mee laten kijken. Dus dank. Ik ben benieuwd of het zonnecellen of folies worden. Maar ik ben ervan overtuigd dat we het ongetwijfeld allemaal meekrijgen en de provincie dit in de media goed gaat gebruiken als voorbeeld.

De **voorzitter**: Ik dank de heer De Kort. Dan de fractie van GroenLinks, behoefte aan een tweede termijn? De heer Uijlenhoet.

De heer **Uijlenhoet** (GL): Voorzitter. Dank u wel. Ook namens de GroenLinks-fractie dank aan de gedeputeerde voor de heldere beantwoording. En ik ben blij om vast te kunnen stellen dat er een breed gedragen sfeer in deze Staten is om echt aan energietransitie te gaan werken en op allerlei aspecten daarvoor onze energie vrij te maken en onze handen daarvoor op elkaar te krijgen. Dus ik heb er zin in om te kijken hoe we samen verder stappen kunnen maken en wellicht nog een aantal witte pagina's wat kunnen invullen. Maar ik heb er alle vertrouwen in dat dat samen goed gaat komen. Dus dank u wel.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Uijlenhoet. De Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter, dank u wel. Ik ben het in dezen eens met D66 dat het in een positieve sfeer besproken is. In hoofdlijnen zijn wij ook heel positief over het voorstel en deze begrotingswijziging, die wij dan ook zullen steunen.

Alleen zitten wij toch nog wel met een praktisch probleem. En dat is dat we van mening verschillen, waarschijnlijk over de duurzaamheid van mestvergisters. Alhoewel wij dat niet primair zullen ondersteunen – dat weet ik zeker – gaan we dat hier toch op een of andere manier faciliteren. Dat vermoeden heb ik. Of de gedeputeerde moet nu kunnen zeggen dat dat niet het geval is. Maar anders verschillen we daar zeker van mening. Maar daar zullen we niet mee instemmen.

Ik ben blij om te horen dat we in tegenstelling tot de vorige periode ook als provincie launching customer zijn waar het gaat om zonnepanelen en isolatie. Complimenten daarvoor, dat we dat gaan doen.

Ik wil eigenlijk na Johan Cruijff toch besluiten met Henry Ford. Die zegt dat je geen reputatie kunt opbouwen op wat je zult gaan doen, maar het gaat erom wat je nu gaat doen.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van der Wel. De heer Vreugdenhil behoefte? Nee. Heijman ook niet. Dan geef ik in tweede termijn het woord aan de gedeputeerde voor een laatste aantal punten. Aan haar het woord.

Mevrouw **Spierings** (GS;D66): Voorzitter. Dank u wel. Ik heb denk ik een paar puntjes om op in te gaan, want wederom in tweede termijn waren er veel complimenten, waarvoor wederom ook mijn dank. Laten we vooral ook samen de komende jaren die uitvoering gaan oppakken. De heer Van der Wel van de Partij voor de Dieren had natuurlijk wel gelijk met zijn uitspraak van Henry Ford. Nu moet het in feite pas beginnen, zeg ik dan even in mijn eigen woorden.

De VVD kwam nog even terug op de integrale samenwerking, ook in het ambtelijk apparaat en dat wij hen ook in hun kracht moeten zetten. Mijn insteek is: als wij het goede voorbeeld geven, dan is dat al heel veel waard. Dan is mijn veronderstelling en dat heb ik in het verleden al vaak zien gebeuren, dat mensen zich daar voor een groot gedeelte naar gaan voegen. Overigens zijn wij als college daar ook niet naïef in. En op het moment dat we zien dat we nog onvoldoende integraal werken in het ambtelijk apparaat, dan spreken we mensen daarop aan en dan zien we dat dat ook steeds sneller beter gaat.

Ik had nog een vraag van de SP over het toch nadenken over een buffer. In feite denken wij continu na over hoe we die 14%-doelstelling in 2020 zo goed en slim mogelijk kunnen bereiken. Dus in feite zijn we continu bezig met het nadenken over buffers en over slimmere oplossingen. Met een ondernemende en activistische houding, zo u wilt. En als u zou vinden dat wij op enig punt onvoldoende ondernemend of activistisch zijn, spreek ons daarop vooral aan en dan zullen we kijken of wij onze houding daarin nog kunnen verbeteren.

Hoewel de PvdA daarop zelf niet terugkwam realiseerde ik me dat er nog een vraag was over de immunisatieportefeuille, die al eerder was gesteld aan mijn collega, de heer Van Merrienboer. Of ik daar hetzelfde in zit. Nou, vanzelfsprekend.

Er was nog een laatste vraag van de Partij voor de Dieren over mestvergisters. Ons Uitvoeringsprogramma Energie zet niet in op mestvergisters. Ik weet dat mestvergiftiging een heel gevoelige discussie is in uw Staten. Ik wil bij dezen wel vast aankondigen dat we die gaan voeren in het kader van het mestbeleid. En daar zou ik hem graag op een goede manier met u voeren. Op het moment dat de meerderheid van de Staten van gedachten verandert over hoe we zouden moeten omgaan met mest en mestvergiftiging en dat niet meer een zeer zwaar beladen onderwerp zou blijken – en u hoort al wel aan mij dat ik reden heb om te veronderstellen dat dat zou kunnen gaan gebeuren –, dan zullen wij vanuit ons Uitvoeringsprogramma Energie daar wellicht ook op een andere manier mee omgaan. Maar op dit moment is het dus niet zo dat ons Uitvoeringsprogramma Energie vol inzet op die mestvergiftiging, omdat dat een onderwerp is van een dusdanige complexiteit en beladenheid, dat we dat eerst op een goede manier met elkaar moeten bespreken. Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde voor deze antwoorden. Ik stel dan vast dat in eerste en tweede termijn dit voorstel nu voldoende besproken is, dat we de beraadslaging kunnen sluiten. En zoals u weet zal stemming, ook over de hierbij ingediende moties, plaatsvinden in de volgende vergadering.

11/16 Toestemming Provinciale Staten voor wijziging van de gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant

De **voorzitter**: Dan gaan we nu naar het volgende onderwerp op de agenda. Het betreft een document, bij u bekend onder 11/16, een wijziging van de gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant. Een paar sprekers hebben zich gemeld. De heer Kuijken van de fractie van het CDA.

De heer **Kuijken** (CDA): Voorzitter. Ik zie af van mijn spreektijd.

De **voorzitter**: Ziet af van spreektijd. Mevrouw Roijackers van de fractie van GroenLinks.

Mevrouw **Roijackers** (GL): GroenLinks hecht groot belang aan de omgevingsdiensten, vooral ook vanuit de taakstelling om ons milieu, onze gezondheid en onze natuur te beschermen en te behouden. Wij hadden vandaag liever de wijzigingen in de gemeenschappelijke regelingen van de drie diensten gezamenlijk willen doornemen, maar begrijpen dat dit nog niet mogelijk is. Wel kiezen we er in onze bijdrage voor om het iets breder te bekijken.

Het voorstel zelf lijkt een verbetering. Het belooft meer democratie en bestuurlijke transparantie. Er komt een uitgebreide inlichtingenplicht richting colleges, raden en Staten. Een db-lid kan ontslagen worden door het algemeen bestuur bij onvoldoende functioneren. Bij belangrijke onderwerpen komt er voortaan een voorrangprocedure. En het algemeen bestuur zal nadrukkelijker moeten rapporteren over uitgevoerde evaluaties.

Over deze wijzigingen is landelijk veel te doen geweest. Ere wie ere toekomt. Opletten D66-fractie! Voornamelijk Kamerlid Gerard Schouw van D66 heeft zich een belangrijk aanjager getoond om de gemeenschappelijke regelingen via de wet transparanter en democratischer te krijgen. En zijn werk was niet voor niets. Rekenkamers in heel Nederland zeggen het al jaren: het kost enorm veel moeite om grip te krijgen op het grote aantal gemeenschappelijke regelingen en samenwerkingsverbanden. Maarten Allers, hoogleraar Economie van decentrale overheden in Groningen, stelt dat de belangrijkste bestuurlijke besluiten momenteel vallen in onduidelijke regio's en subregio's. Het draait allemaal om verdeling van schaarse middelen, de politieke vraag bij uitstek. Waar leggen we die vraag neer? Niet bij de volksvertegenwoordigers in de raden en Staten, maar juist in toenemende mate bij bureaucratische tussenbesturen. Als raads- en Statenlid sta je niet eens aan de zijlijn, je staat helemaal daar ergens buiten het stadion. Je kunt wel proberen om kaders te stellen, maar veel van de relevante feiten komen pas boven tafel tijdens onderhandelingen waar je buiten staat. Komt het jullie al bekend voor over de gemeenschappelijke regeling van de Brabantse omgevingsdiensten? Het enige dat je nog kunt doen, is een bestuurder naar huis sturen. Maar goed, dat wil je vaak ook niet. Je gooit soms je eigen ruiten in. Amendementen en moties zijn niet mogelijk en ondertussen rijdt de regionale trein gewoon verder.

Wat nu te doen? Wij hebben als provincie feitelijk drie rollen bij de omgevingsdiensten. Niet alleen de twee veelgenoemde rollen van eigenaar en opdrachtgeverschap, die soms conflicteren. Meer nog bij de gemeenten. Maar we hebben als provincie ook een belangrijke rol in het interbestuurlijke toezicht. En vanuit die rol vraag ik GS: kunnen PS een overzicht krijgen van alle gemeenschappelijke regelingen en verbonden partijen in Brabant? Kunnen wij, bijvoorbeeld jaarlijks, in de gelegenheid worden gesteld om hierover met GS in gesprek te gaan? Hoe loopt het, wat zijn de bestuurlijke knelpunten en hoe lossen GS die op? Dit vragen we specifiek voor de omgevingsdiensten, omdat algemeen bestuur en dagelijks bestuur er in deze wijziging – ik kom weer terug bij het Statenstuk hoor – belangrijke bevoegdheden bij krijgen met deze wijziging. Lees in de bijlage bij het Statenstuk artikel 3 lid 2.6 er maar op na. Algemeen bestuur en dagelijks bestuur kunnen een eigen gemeenschappelijke regeling treffen voor belangenbehartiging, besluiten nemen over toetreden, uittreden en wijzigen van de gemeenschappelijke regeling. Denk hem even door voor de omgevingsdienst. Ze kunnen eigen corporaties oprichten, samenwerkingsovereenkomsten sluiten en leges innen voor diensten van derden.

In menig gemeenschappelijke regeling gaat het gewoon goed. Ik wil dat ook graag erkennen. Bestuurlijk, financieel en in kwaliteit. Bij de omgevingsdiensten in Brabant is dit soms anders. Terwijl de gemeenschappelijke regelingen ondertussen wel soms zijn uitgebreid, denk aan de Brzo-taken van de Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant. Onze Staten hebben meermaals fors incidenteel extra geld aan Omgevingsdienst Brabant-Noord voor vergunningverlening vrijgegeven en moeten dit mogelijk nog een keer doen. De Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant heeft een tekort, dat inmiddels is opgelopen naar bijna 8 miljoen euro, wat momenteel daar tot pijnlijke keuzen leidt.

Met de Omgevingswet worden straks ook de gemeentelijke Wabo-taken onderdeel van een gemeenschappelijke regeling. Met interesse lees ik daarover de stukken van de diensten zelf, de ODZOB voorop en het rapport van Berenschot. De omgevingsdiensten, onze milieudiensten, krijgen er flink wat natuurtaken bij. Gaan ze dat doen? Gaan ze dat volledig doen? Gaan ze dat goed doen. Dat zal weer en opnieuw afhangen van de dynamiek binnen het algemeen bestuur en dagelijks bestuur. Het gaat niet afhangen van ons als raden en Staten.

Voorzitter. Ik sluit af. Omdat ondernemerschap, milieu, gezondheid en natuur ons zeer aan het hart gaan zullen wij daar als GroenLinks scherp op zijn en blijven.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Roijackers. Dan kijk ik even naar de sprekerslijst. De Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Surminski** (PvdD): Ik zie af van mijn bijdrage.

De **voorzitter**: Heijman, Lokaal Brabant, ziet ook af van een bijdrage. Dan geef ik het woord aan de gedeputeerde.

De heer **Van den Hout** (GS;SP): Voorzitter. Ik had bijna willen zeggen dat ik ook afzie. Volgens mij zijn er geen vragen gesteld met betrekking tot de specifieke wijziging van de gemeenschappelijke regeling, zoals die nu bij u voorligt. Ik begrijp de onrust van GroenLinks over gemeenschappelijke regelingen in het algemeen. Ik denk dat die door iedereen hier wordt gedeeld. Het is vaak op grote afstand. Het is nu wel wat transparanter geworden, met wat meer mogelijkheden voor algemene besturen, raden en Staten, maar het blijft verlengd lokaal regionaal besturen. En verlengd is op afstand en het blijft vervelend. We hebben daar ook niet de oplossing voor in deze wijziging.

Twee dingen vielen me op in uw betoog. Er is vaak extra geld naar de ODBN gegaan. Ja, zo kun je het zeggen. Wat er in wezen is gebeurd, is dat wij extra diensten hebben besteld, omdat we dat nodig vonden. U ook als Staten om de MB-wet vergunningen fatsoenlijk af te kunnen handelen. Dat vond u belangrijk en daar is geld voor beschikbaar gesteld. En dat is naar die dienst gegaan. Dat is niet – want zo leek het een beetje – een soort van exploitatiesubsidie voor een dienst die niet lekker draait. En ik hoorde – en ik kan het verkeerd gehoord hebben – een bedrag van 8 miljoen euro, dat de Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant te kort zou komen. Dat is voor mij als plaatsvervangend voorzitter van deze dienst geheel nieuw. Dus ik ben benieuwd hoe u aan dat bedrag komt.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde. Ik geef een mogelijkheid voor een tweede termijn. Ik begrijp dat mevrouw Roijackers daarvan gebruik wil maken. Ik geef haar graag het woord.

Mevrouw **Roijackers** (GL): Om meteen al te bewijzen dat het bestuur in Brabant er zoveel beter van wordt als wij als Staten ons wel in gezamenlijkheid kunnen bemoeien met gemeenschappelijke regelingen en andere zaken heeft mijn collega van D66 mij net gewezen op een overzicht van de gemeenschappelijke regelingen en verbonden partijen. Dank je wel. Dat zit gewoon bij de jaarstukken. Ja. Maar goed.

Het is een kleine 8 miljoen euro. Dat is het tekort van de Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant. Opgeteld 3,74 miljoen euro van de Jaarrekening 2015. De ontwerpbegroting 2016 2,85 miljoen euro. En de ontwerpbegroting 2017 1,28 miljoen euro.

De **voorzitter**: Ik geef de gedeputeerde graag de gelegenheid om kort te reageren, maar wijs er wel op dat dit onderwerp in hoge mate een marge is van het voorstel dat hier voorligt. Dus graag kort en krachtig, maar dat was ongetwijfeld toch al de bedoeling.

De heer **Van den Hout** (GS;SP): Ja, zeker. Inderdaad. Dat overzicht van de verbonden partijen krijgt u steeds. 8 miljoen euro. Kijk, als u op die manier gaat tellen en wij grijpen niet in, in de OMWB, dan kan ik ook stellen dat we een tekort hebben van 27 miljoen euro. Als ik maar genoeg jaren erbij tel. Het punt is dat we nu gaan voorstellen – en dat voorstel is vandaag volgens mij naar de ab-leden van de dienst gegaan – om een begroting aan te nemen die sluitend is en duurzaam sluitend is. Dus van die 8 miljoen euro blijft, als het goed is, niks meer over. Dat is het streven.

Met betrekking tot IBT kan ik namens mijn collega, gedeputeerde Spierings, aanbieden dat we een keer een gesprek hebben of een notitie maken over hoe we omgaan met gemeenschappelijke regelingen in het kader van interbestuurlijk toezicht. Dat is wel een interessant punt.

De **voorzitter**: Goed. Ik dank de gedeputeerde en stel voor de beraadslagingen nu over dit onderwerp te sluiten. Stemming volgt volgende week.

19/16 Begrotingswijziging Werklocaties 2016-2019

De **voorzitter**: Dan gaan we nu het laatste onderwerp van deze Statenvergadering entameren. Dat betreft een begrotingswijziging werklocaties. Een paar fracties onder u hebben gevraagd om het woord te voeren. Allereerst de fractie van het CDA. Ik heb begrepen de heer Deryckere. En dat blijkt te kloppen, want hij staat op.

De heer **Deryckere** (CDA): Dat klopt inderdaad. Aangezien de heer Steenbakkers net vader is geworden, neem ik het van hem over. Wij willen de gedeputeerde allereerst danken voor zijn inzet op het dossier. De leegstandsproblematiek en vooral ook de kwaliteit van de werklocaties zijn van groot belang voor Brabant en vragen een actieve regisserende rol van de provincie als je het aan het CDA vraagt. Goed dat dit opgepakt wordt. Wij zullen de gedeputeerde dan ook steunen in zijn inzet.

Toch heeft het CDA nog een aantal financiële en ook inhoudelijke vragen, waarop het graag een antwoord krijgt. Vooral op het gebied van leegstand. De omvang van de leegstand van winkels, kantoren, boerderijen en bedrijventerreinen is ons inmiddels allemaal bekend. Ze liegen er niet om. Brabant staat leeg. Volgens het CDA vraagt dit om een sterke sturende rol van de provincie. De vraag blijft echter hoe sterk de sturing van het college gaat zijn. Kortom, wat is uw inzet in die RRO's? Het CDA heeft al meermaals aangegeven dat nieuwe winkelmeters er pas mogen komen wanneer oude meters worden gesaneerd. Enkel nieuw voor oud dus. Mijn voormalige collega, de heer Van Agtmaal, heeft hiervoor in 2014 een motie ingediend. En de heer Pauli heeft toen aangegeven en toegezegd dat hij zich ook in die richting kan vinden en daar ook werk van te zullen maken. Ik ben benieuwd of dit college dat ook heeft overgenomen en in hoeverre het van plan is om uit te voeren.

In de beantwoording van de technische vragen van mijn collega Steenbakkers heeft u een lijst toegestuurd met alle huidige plannen voor extra winkelmeters in Brabant. Dat gaat echt om vele tienduizenden meters, zeker in Noordoost-Brabant. De vraag aan u is of u van plan bent deze huidige plannen mee te nemen in uw overleggen en een strengere regie te nemen.

Regie nemen is echter niet voldoende op dit dossier. We moeten ook op zoek naar nieuwe ideeën, formules en kansen om de binnensteden aantrekkelijker te maken. Niet een defensieve gedachte, maar een proactieve gedachte. Om dit aan te jagen zou het CDA graag in grote en middelgrote Brabantse steden in samenwerking met ondernemers, de provincie en de gemeente een aantal pilots zien om de binnensteden aantrekkelijk te maken. Op deze manier laat de provincie zien dat ze actief meedoet in deze problematiek, deelgenoot is van een probleem met gemeenten en ondernemers, en actief en concreet aan de slag wil gaan.

Zoals ik net zei moeten we het samen doen. Samen met andere partners, want leegstand is niet alleen een provinciaal probleem. Het CDA verwacht eigenaarschap van andere partners, zoals de net genoemde gemeenten en ondernemers. Zo zijn gemeentelijke grondbedrijven nu nog te veel een melkkoe voor de gemeentelijke begroting, terwijl ze er juist ook zijn om saneringen en investeringen mogelijk te maken. Hoe pakken GS dit op om te voorkomen dat we als provincie de enige zijn die financieel over de brug komen? Is dit ook uw input voor de RRO's?

Een andere samenwerkingspartner, die u noemt, is BrabantStad. De leegstand van kantoorpanden zegt u via deze weg, via deze organisatie, en niet via de RRO's, aan te willen pakken. Het CDA vraagt zich af of deze afspraken in BrabantStad wel bindend en afrekenbaar zullen zijn. Daarnaast horen we graag of BrabantStad wellicht bereid is om ook financieel bij te dragen. Met de afspraken van BrabantStad is, zoals ook in het dossier staat, slechts 70% van de Brabantse kantorenmarkt gemoeid. Wat gaat u doen met die overige 30%? Gaat u daar geen beleid op voeren of heeft u daar wel degelijk plannen voor?

Op het gebied van leegstand van agrarische gebouwen vragen wij ons af of het college een financieel totaalbeeld heeft van het probleem. Wat zou het oplossen van het totale probleem, dus het herbestemmen of slopen van al die panden, ons gaan kosten? Voor het totaalbeeld en een realistische blik op de toekomst lijkt het antwoord daarop erg van belang.

Om af te sluiten, ik houd het kort. Het CDA steunt, zoals gezegd, uw inzet om leegstand in Brabant sterk aan te pakken en de werklocaties en kwaliteit te verbeteren. Een stevige en sturende hand van de provincie is noodzakelijk. Wij kijken dan ook uit naar uw antwoorden op de door ons gestelde vragen. Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Deryckere voor zijn bijdrage. Ik ga dan nu naar de fractie van de PvdA, de heer Maas. Hij heeft het woord.

De heer **Maas** (PvdA): Dank je wel, voorzitter. Met trots wordt hier het eerste uitvoeringsprogramma gepresenteerd, dat gezien mag worden als een uitwerking van het bestuursakkoord 'Bewegen in Brabant'. Geen geringe prestatie. Een programma waarin middelen gereserveerd zijn voor werklocaties en campusontwikkelingen en waar uitvoering gegeven gaat worden aan ruimtelijk economische ambities, die leiden tot versterking van ontwikkelingen in Brabant. Ruim 10 miljoen euro gaan we vrijmaken voor monitoring van werklocaties om een goede match te krijgen tussen vraag en aanbod. De PvdA-fractie vindt dit een goede zaak, maar ook noodzakelijk. Goed dat het uitvoeringsprogramma hierin voorziet. Een integrale gebiedsgerichte aanpak van leegstand van bedrijven. Dit kwam ook als een rode draad naar boven toen we met de PvdA-fractie een transformatietour maakten langs zes steden in Brabant. We bezochten leegstaande bedrijfsgebouwen, maar ook verpauperde bedrijfsterreinen of terreinen met een nieuwe infrastructuur, maar zonder bedrijven. We zagen dat in sommige steden de transformatie van lege gebouwen naar een andere bestemming al volop in beweging was. Maar we zagen ook dat sommige steden nog flink aan het zoeken waren naar de juiste oplossing. Een goed voorbeeld was de transformatie die we in Eindhoven zagen op het oude Philipsterrein, Strijp-S. Positieve ontwikkelingen zagen we in Roosendaal aan de Oostenrijkse Havendijk of in de Spoorzone in Tilburg. Echter, herstructurering is een proces van lange adem. Denk hierbij aan de leegstaande complexen in Waalwijk, die we hebben

bezoekt. Of denk ook aan het bedrijventerrein Heesch-West bij Oss, die zeggen ook nog een rekening te hebben liggen voor onze provincie. In het Uitvoeringsprogramma Werklocaties heeft de gedeputeerde goede plannen verwoord die een antwoord kunnen bieden voor de ruimtelijke problemen die er liggen. Het draagt bij aan een optimaal leef- en vestigingsklimaat in Brabant door te zorgen voor vitale kwaliteit, hoogwaardige en toekomstbestendige werklocaties, zodat elk bedrijf in Brabant zich kan vestigen op de juiste plaats.

U schrijft ook: "Als in de komende periode blijkt dat de middelen die nu worden gekoppeld aan het programma Werklocaties onvoldoende blijken te zijn voor het behalen van de ambities van het programma, dat dan wellicht een aanvullend beroep kan worden gedaan op een reservering voor economische structuurversterking." Het CDA vroeg zojuist al wat het gaat kosten. De PvdA geeft nu een akkoord om 10 miljoen euro vrij te maken. Maar de opgaven, waarvoor wij in Brabant rond werklocaties staan, zijn echter veel groter. Werklocaties zijn ook niet langer meer de melkkoeien voor ontwikkelaars en gemeentelijke grondbedrijven. Bij de ambities past dan ook een investeringsbereidheid van de provincie om hoogwaardige vestigingsmilieus te realiseren in het belang van de Brabantse werkgelegenheid. Wij zijn dan ook blij met de toevoeging van GS dat als er een behoefte is aan meer budget een beroep zal worden gedaan op de Essentmiddelen van Brabant Vernieuwt. Wij gaan er dan ook van uit dat het college geen aarzeling zal tonen om ons voorstellen te doen om die middelen aan te spreken indien dat nodig mocht zijn.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Maas voor zijn bijdrage en geef dan graag het woord aan de fractie van GroenLinks. Mevrouw Brunklaus heeft het woord.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Ja, voorzitter. Voor ons ligt het plan van GS hoe om te gaan met de ruimte voor kantoren en bedrijventerreinen in onze provincie. Als het over bedrijventerrein gaat is de lijn van GroenLinks altijd geweest: maak er geen nieuwe bedrijventerreinen bij, maar hergebruik terreinen die er al zijn en doe dat zoveel mogelijk. En dat, voorzitter, is ook waar dit college zijn stinkende best de komende jaren voor gaat doen. GS zullen in regionale overleggen met gemeenten sturen om de forse overprogrammering van kantoren- en bedrijventerreinen tegen te gaan. Want realisatie van een plan op de ene plek leidt tot leegstand elders, aldus het plan. En dat klopt, wij weten dat het zo werkt, dat is geen nieuws. En het is eigenlijk wel dramatisch dat de bouwprojecten, waar ontwikkelaars jarenlang veel geld aan hebben verdiend en waardoor onze mooie groene ruimte stelselmatig is opgeslokt, nu als een molensteen om onze nek hangen.

Voorzitter. GroenLinks is blij dat dit college dit probleem volledig onderkent en echt zijn best gaat doen om dit aan te pakken. Samen met andere stakeholders gaat het zoeken naar creatieve oplossingen voor hergebruik. En vooral willen GS alleen maar ontwikkelruimte gaan vrijgeven aan die bedrijven die investeren in duurzaamheid en innovatie in groene ontwikkelingen. Dat is GroenLinks uit het hart gegrepen. Maar voorzitter. Juist voor dit deel van het voorstel werklocaties is maar zo'n 10% van het gevraagde budget bestemd. Het meeste geld wordt ingezet om bedrijven te verleiden om naar Brabant te komen. En het liefst naar clusters en campussen, waarvan we er inmiddels vele hebben georganiseerd in Brabant. Dit om de economie op gang te houden en werkgelegenheid te creëren. Voorzitter. Bijt het voorstel zich juist op dit punt niet in de staart? Ik herinner mij, net zoals vele anderen hier in de Statenzaal, de discussies over LPM, het Logistiek Park Moerdijk, waar onder andere GroenLinks en bijvoorbeeld ook D66 tegen waren, omdat er weer groene ruimte werd opgeofferd en er best nog wel inbreidingslocatie was op het bestaande Park Moerdijk. Die discussie wil ik hier niet herhalen, maar brengt me wel direct op de vraag hoe GS dit voornemen om de ruimte te beperken, kunnen rijmen met het plan om clusters en campussen te ontwikkelen. En wat zijn de consequenties van de zinsnede 'de provincie zet in op de vestiging van grote

internationale bedrijven'? Gaan we als provincie deze grote bedrijven sponsoren om naar Brabant te komen? We weten toch dat ze zodra ze elders goedkoper kunnen produceren weer weg zijn?

Dan heb ik nog een vraag bij de risico's. Waarom zijn de gevolgen van de PAS niet als risico opgenomen? Vandaag hebben we in een themabijeenkomst uitvoerig stilgestaan bij het feit dat de ontwikkelruimte in Brabant erg beperkt is. Ons lijkt dat een risico, waardoor de plannen voor het ontwikkelen van de projecten De Lijn 3 en 4 toch echt in gevaar kunnen komen. Doordat wegen en vooral de intensieve veehouderij in Brabant voor zoveel stikstofproductie zorgen, kan er straks geen bedrijvigheid meer bij. Een punt dat door GroenLinks keer op keer is benadrukt. Hoe kunnen GS garanderen dat het vele geld dat we voor dit plan uittrekken straks niet is verdampt als er geen ontwikkelruimte meer over is?

Ik heb nog een kleine aanvullende vraag, omdat ik het CDA hoorde praten over boerderijen. Ik denk dat het bedoelde: vrijkomende agrarische bedrijven. Ik heb niet gezien dat die onderdeel zijn van het plan, dus daarop wil ik graag een reactie hebben of dat zo is. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank mevrouw Brunklaus. Dan de Partij voor de Dieren, de heer Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter. Dank u wel. Bij het Uitvoeringsprogramma Werklocaties wordt ook een verbinding gelegd met ambities, doelen en opgaven op het vlak van natuur en milieu. En als wij zien dat er in Noord-Brabant gebieden zijn, zoals braakliggende bedrijventerreinen waar geen ontwikkeling plaatsvindt, waar zich bijvoorbeeld tijdelijke natuur kan ontwikkelen en als we ook constateren dat het Rijk het belang van tijdelijke natuur inziet omdat het daarvoor ook een beleidslijn heeft ontwikkeld, en als we ook overwegen dat het gaat om tijdelijke natuur die zich in een beperkte tijd ontwikkelt op die braakliggende terreinen, en deze natuur, als we die gewoon laten groeien en bloeien, kostenneutraal een bijdrage kan leveren aan onze doelstelling voor biodiversiteit, dan willen we graag aan het college vragen of het bereid is om te kijken of binnen dat uitvoeringsprogramma die gebieden die daar binnen vallen en waar dus braakliggende terreinen zijn, voor tijdelijke natuur gebruikt kunnen worden. Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van der Wel. De heer Vreugdenhil van de ChristenUnie/SGP heeft nu het woord.

De heer **Vreugdenhil** (CU/SGP): Dank u wel, voorzitter. Ik heb me eerst maar eens aangemeld voor de leegstandstour waarvoor we uitgenodigd werden. Die past zo mooi bij dit onderwerp.

Ik heb twee punten waarvoor ik aandacht wil vragen. Ten eerste is dat het overaanbod aan bedrijventerreinen. We hebben het hier niet meer over oud voor nieuw. Maar laatst werden we ermee geconfronteerd dat er 1600 ha aan bedrijventerrein gesaneerd zouden moeten worden, te veel is in Brabant. In dit stuk vind ik dat nog niet terug. Waar krijgt dat zijn plek en op welke wijze gaat de gedeputeerde daar invulling aan geven? Want dat zal een enorme klus worden om dat eerst maar eens met elkaar op te lossen, voordat we aan de toekomst kunnen gaan denken.

Door het tweede punt werden we vandaag echt verrast, de PAS-maatregelen. Er is een aantal vragen over gesteld en de beantwoording komt ook netjes in het stuk terug. GS spreken er nog over dat er jaarlijks ruimte beschikbaar gesteld wordt. Wij begrepen vandaag van de gedeputeerde dat eigenlijk per direct het volle pond beschikbaar gesteld wordt en niet met partjes van 16% per jaar. Dat brengt ons bij de vraag op welke wijze een goede afweging wordt gemaakt tussen de veehouderij aan de ene kant en de andere ondernemingen die er gebruik van maken aan de andere kant. En gaat er dan niet een enorme ongelijkheid ontstaan als dat nu volledig ingevuld zou gaan worden door de veehouderij, terwijl er juist in de toekomst – en dat zien we in dit plan tot 2019, tot 2020 – volop ruimte per jaar beschikbaar zou moeten komen voor de plannen die u hier voorlegt? Volgens ons zit daar een heel groot risico in. We

hebben het al van de gedeputeerde gehoord die over de PAS gaat. Ik hoor graag van de heer Van Merrienboer hoe hij daarover denkt. Mijn vraag daarbij aan hem is: bent u bereid om te kijken welke ontwikkelingen er in de toekomst te verwachten zijn, welke PAS-ruimte daarvoor nodig is, om een goede afweging te kunnen maken tussen ruimte die aan de veehouderij geboden gaat worden aan de ene kant en ruimte die we moeten blijven reserveren voor toekomstige ontwikkelingen, die we ook gerealiseerd willen krijgen, aan de andere kant? Graag een antwoord van de gedeputeerde daarop.

De **voorzitter**: Ja. Ik dank de heer Vreugdenhil. Ik kijk even naar de fractie van Lokaal Brabant. Die ziet af van het woord. Dan krijgt nu de gedeputeerde het woord.

De heer **Van Merrienboer** (GS;PvdA): Ja, voorzitter, dank je wel. Ik ga het proberen kort te houden. De gretigheid bij u om met elkaar over leegstand in discussie te gaan ken ik inmiddels. Die geldt zeker ook aan mijn kant. Tegelijkertijd wil ik toch een onderscheid maken tussen wat we op de agenda hebben gezet, die integrale leegstandsaanpak die we met elkaar gaan bediscussiëren en dit werkprogramma. Dit werkprogramma is wel degelijk van belang voor de aanpak van de leegstand. Dan kijk ik bijvoorbeeld ook naar de vraag van de heer Vreugdenhil. Dit werkprogramma via de RRO's, via deprogrammering van teveel aan opgenomen locaties, dat is natuurlijk het verhaal van de kraan dichtdraaien voordat je kunt gaan dweilen op het punt van leegstand. Dus dit programma draagt er in belangrijke mate aan bij. Maar het is niet de integrale leegstandsaanpak. Daar komen wij separaat met u voor de begroting nog over te spreken. Een aantal punten hoort daar wel bij. Als ik zeg 'we draaien de kraan dicht' betekent het een continuering van het eerder ingenomen beleid van per saldo geen meter erbij als het gaat om bijvoorbeeld detailhandellocaties. En ook op het terrein van werklocaties zien we daar ook een forse opgave om overprogrammering terug te draaien. En tegelijkertijd is het geen vraag van alleen maar tegengaan van leegstand of alleen maar schrappen van overbodig aanbod. Want we zijn ook in Brabant natuurlijk volop bezig om kwaliteit te bieden op het terrein van vestigingslocaties voor die bedrijven die Brabant dragen. Een op de drie Brabanders verdient zijn boterham op deze locaties. Wij hebben met dit werkprogramma ook de basis op orde, de zorg voor goed toegankelijke, goed geoutilleerde werklocaties om bedrijven in Brabant te faciliteren en in een aantal gevallen ook naar Brabant toe te halen. Niet om ze vervolgens weer weg te laten vloeien. Collega Pauli is inmiddels vertrokken, maar zou het met veel verve onderstrepen. Dit programma is er ook op gericht om de economische ambities, die we in Brabant hebben, te faciliteren. De randvoorwaarden zijn daarvoor helder en de Ausgangssituation is ook best complex. Dus we hebben veel overaanbod. We hebben veel aanbod dat niet past bij de huidige vraag. Maar tegelijkertijd kunnen we het loket niet dichtdoen, en dat willen we ook niet, voor bedrijven die groeien en die een uitbreidingsvraag hebben. In veel gevallen praat je dan over bedrijven die al in Brabant gevestigd zijn en zich verder willen ontwikkelen. En dan werken we natuurlijk binnen die randvoorwaarde van geen meters toevoegen. Maar het is en groeien en krimpen. Het is de leegstand aanpakken. Op het gebied van logistiek is dat ook geanalyseerd. Daar zie je nog steeds een forse ruimtebehoefte. En die zullen we met elkaar in Brabant moeten en ook willen accommoderen. Zoveel mogelijk door het omvormen van bestaand, maar ook echt scherp keuzen maken. Dat zien we ook op een aantal plekken: slechte plannen die niet goed aansluiten op de vraag, die we niet in de markt tegenkomen. Die moeten niet in de weg gaan zitten aan het tijdig en goed faciliteren van de vraag vanuit de bedrijven. Dat is best een complexe opgave. De RRO's spelen daarin een cruciale rol. Ik kijk naar de heer Deryckere en ik zie het niet zo dat we het verhaal van de kantoren buiten de RRO's om doen. Maar we hebben wel afgesproken dat we BrabantStad – zie dat dan maar als een buitenboordmotor – daarin echt benutten. Dat gaat niet alleen maar over de vierkante meters die in die vijf Brabantse steden gevestigd zijn. Want ze nemen ook in die regionale context een trekkersrol als het gaat om het kantorenbeleid. Maar we proberen daar de tafel ook overzichtelijk te houden door

vooral partijen die daar het meest mee gemoeid zijn, en dat zijn nu eenmaal de grote steden, daarin ook te laten trekken.

Een totaalbeeld van wat dat nu kost. Dat is een interessante vraag en tegelijkertijd ook een risico. De vraag wat het kost moet voorafgegaan worden door de vraag wat het nu eigenlijk waard is.

De **voorzitter**: Interruptie Deryckere.

De heer **Deryckere** (CDA): Ik wil even terugkomen op BrabantStad. Mijn extra vraag was hoe dwingend die afspraken in dat gremium zijn.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS;PvdA): De status van de afspraken die via BrabantStad worden voorbereid, moeten een plekje krijgen in de RRO's. Dat wil ik echt borgen. Dus ze krijgen daarmee dezelfde status als de afspraken die we maken rond bedrijventerreinen en rond detailhandel.

Als het om detailhandel gaat hebben we in Brabant flink werk gemaakt van die regionale visies, waarin ook echt verankerd is dat we geen meter meer toevoegen. Maar ik heb al vaker gezegd: the proof of the pudding is in the eating. Volgens mij is de kracht van die Brabantse aanpak dat je elke keer maatwerk zult moeten bieden op basis van de concrete situatie die zich daarbij aandient. En dan kun je niet vanuit de toren het oordeel vellen over elk initiatief. Dan zul je dat samen met de gemeenten moeten doen. En we hebben met de RRO's daar een heel goede structuur voor staan.

De **voorzitter**: Komt u richting een afronding, mijnheer de gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS;PvdA): Ja. Misschien nog in de richting van mevrouw Brunklaus als het gaat om hergebruik van bestaande terreinen. Een wezenlijke wijziging als het gaat om ons vraaggericht ontwikkelen, is dat waar in het verleden heel makkelijk ontwikkelaars – dat waren voor een deel ook gemeenten – in feite aan de slag gingen met het aanbodgericht in de markt zetten van meters we nu heel erg scherp koersen op het ontwikkelen vanuit een concrete behoefte van een eindgebruiker. Dus dat betekent dat we niet meer praten met ontwikkelaars, maar met bedrijven die een behoefte hebben. En dat is de wezenlijke verandering die in dat werklocatiebeleid zit. En nogmaals, de SER heeft ons daarin ook geadviseerd. Niet ontwikkelaars faciliteren, maar bedrijven faciliteren.

Misschien nog over de VAB's. Die komen inderdaad terug in de leegstands aanpak. Niet in dit beleidskader.

Dan het punt van tijdelijke natuur. Ik kijk even naar de heer Van der Wel. Daar willen we welwillend naar kijken en dat kan in een aantal gevallen ook helpen in de transformatieopgave. Maar ook natuur kost geld, zeker als het gaat om aanleg en inrichting. Dus we zullen daar ook op zoek moeten naar de slimme toepassing.

De **voorzitter**: Interruptie mevrouw Brunklaus.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Ja. Ik hoor de gedeputeerde aan en kan veel zaken die hij zegt beamen. En ik ben blij met de antwoorden. Ik snap ook dat dit een probleem van de lange adem is en dat je dit met partners doet. Ik heb ook nog een vraag gesteld bij de grotere ontwikkeling van clusters enzovoort en grote bedrijven. U kent deze sheets. Die zijn van de werklocaties. Daar staat inderdaad in het oranje blokje de opgave voor de provincie. Daar heb ik in mijn tekst naar gevraagd. Daarom zet de provincie in op de vestiging van grote internationale bedrijven. Dat is de vraag. En daarvan heb ik gezegd dat het de

grote bedrijven zijn die weggaan als ze ergens anders meer winst kunnen maken. Kijk naar Philip Morris en andere bedrijven. Waarom doen we dat?

De **voorzitter**: De vraag is duidelijk. De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS;PvdA): Ja, goed. Dat is natuurlijk echt een discussie die u ook met collega Pauli mag voeren. Wij acquireren natuurlijk niet die grote bedrijven waarvan we het idee hebben dat die footloose zijn op zoek naar goedkope meters en na verloop van tijd weer vertrekken. Wij acquireren grote bedrijven om zich hier in een ecosysteem te wortelen, hier te blijven en hier een bijdrage te leveren aan de toekomst van de Brabantse welvaart. Een acquisitie van Tesla naar Tilburg is niet het verschaffen van een locatie en een perspectief dat ze over enige tijd weer vertrekken. Nee, een zinvolle toevoeging vanuit de kracht van de Brabantse economie, waarbij wij ervan uitgaan dat we daarmee een diepte-investering doen. En dan is de acquisitie van grote bedrijven voor die toekomst van die Brabantse economie volgens mij heel erg belangrijk. We voeren met de BOM ook een strategisch acquisitiebeleid en geen platte acquisitie, waarbij we zeggen: jongens, elke doos die landt is goed. Nee, het is vanuit inhoud, vanuit economie, dat je heel gericht bepaalde typen bedrijven naar Brabant verleidt. Maar vooral om hier te komen en te blijven. En niet om hier een soort roofovername te plegen op Brabant en dan te vertrekken.

De **voorzitter**: Het punt lijkt mij helder. Van der Wel, interruptie.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter. Ik was al heel erg tevreden met een deel van de toezegging van de gedeputeerde. Voorzitter. Het ging er ons om dat er een beleidslijn vanuit het Rijk is. Misschien is die u wel of niet bekend. Daarin is heel mooi omschreven wat tijdelijke natuur dan inhoudt. De kern is dat we niet gaan inrichten of onderhouden. Dat het zich spontaan ontwikkelt op die plekken binnen het kader van het Uitvoeringsprogramma Werklocaties, waar het gewoon gebeurt. En dat is onze vraag, of u daarnaar wilt kijken en ons daarin mee kunt nemen.

De **voorzitter**: Ja. Een duidelijke vraag. De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS;PvdA): Heel helder. En nogmaals, het heldere antwoord is: we gaan die mogelijkheden zo goed mogelijk benutten in Brabant.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter. Dan zie ik geen zin voor een tweede termijn en een motie. Dank.

De **voorzitter**: Die was nog niet eens aangekondigd. Maar toch mooi.

De heer **Van Merrienboer** (GS;PvdA): Voorzitter. Nog twee punten kort, want u gaf al aan: graag afronden.

De **voorzitter**: Met alle respect. U heeft een motie nu ingediend?

De heer **Van der Wel** (PvdD): Nee.

De **voorzitter**: Nee. Want u geeft iets aan de gedeputeerde. Daar wekt u op zijn minst de indruk mee dat u dat deed.

De heer **Van Merrienboer** (GS;PvdA): Voorzitter. Juist doordat hij hem aan mij gaf dient hij hem niet in.

De **voorzitter**: Nee. Maar goed. Ik wil dat maar even zeker vaststellen en u vragen uw betoog af te ronden.

De heer **Van Merrienboer** (GS;PvdA): Ja. En nogmaals kort. En ik hoop dat het kort kan. De PAS is er natuurlijk op gericht om ontwikkelruimte te borgen. Dat is waar we naar op zoek zijn. Dat betekent dat als je over werklocaties praat je heel goed kijkt naar die verschillende segmenten van de PAS. Welke prioritaire projecten daar een plekje in krijgen, omdat we die belangrijk vinden. En we zijn ons ten volle er van bewust dat je die ruimte ook voor een deel zult moeten verdienen. Maar nogmaals, we hebben met elkaar en ook in GS, natuurlijk ook op basis van een analyse over waar de ontwikkelruimte nu naartoe gaat, de discussie hoe je nu kunt borgen dat ontwikkelruimte vooral ten goede kan komen aan die bedrijven die meegaan in die ambitie van innovatie en verduurzamen. Principieel hoort daarbij het punt dat de PAS geen onderscheid maakt naar sectoren. En dus is het vooral aan ons om slim gebruik te maken van de verschillende compartimenten van de PAS om ontwikkelruimte die we echt belangrijk vinden, bijvoorbeeld onze economische clusters, te borgen. Misschien ook via de prioritaire ontwikkelruimte.

De **voorzitter**: Uw spreektijd is nu echt op.

De heer **Van Merrienboer** (GS;PvdA): Maar geen sectorbeleid via de PAS.

De **voorzitter**: Ik geef nog even de heer Vreugdenhil gelegenheid voor een interruptie. En dan een laatste zin voor u. Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (CU/SGP): Voorzitter. Ik ben het helemaal met u eens. En volgens mij hebben we daarover ook een prima beleid afgesproken. Daarom konden we ook sturen met de 16%-partjes in zes jaar. Die afspraak hebben we hier gemaakt. Daarom verbaast het ons zo dat we vandaag geconfronteerd werden met het opeens weg blijken te zijn van die borging om te kunnen sturen. Ik heb begrepen dat dat kwam door druk van de overige provincies. En dan vraag ik me af of het voorstel dat er nu ligt wel goed doordacht is om die 16% helemaal los te laten en opeens de volle vrije ruimte dan maar beschikbaar te stellen. Of houdt u nog steeds vast aan een sturingsinstrument vanuit de PAS, waarmee u eigenlijk ook die partiëring heeft vormgegeven?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS;PvdA): Ik ga de discussie die u met de heer Van den Hout had, niet overdoen. Nogmaals, ter correctie. We gaan van die 16% per jaar naar 60% in de eerste drie jaar. Dat is volgens mij de beweging die daar nu gemaakt wordt. Dus dat betekent niet dat we alles weggeven. Tegelijkertijd moeten we wel heel erg opletten, omdat het dus sneller gaat dan we ons hadden voorgenoemen. Maar het is niet zo dat alle ontwikkelruimte daarmee al is vergeven.

De **voorzitter**Error! Bookmark not defined.: Mevrouw Brunklaus.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): In aansluiting hierop. U zei een zin en u had het daarbij over compartimenten van de PAS. Toen dacht ik: hé, daar zit wat achter. Heeft u daar al over nagedacht? Want er zijn natuurlijk bepaalde gebieden in Brabant waar je minder kunt ontwikkelen dan in andere. Op sommige

plekken kleurt de kaart al rood. Zit u dan bijvoorbeeld meer te denken dat er in West-Brabant meer ontwikkelruimte is voor uw plannen dan in Oost-Brabant?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS;PvdA): Nou ja, zo werkt de PAS volgens mij voor een deel automatisch. Nogmaals, ik kijk ook even naar collega Van den Hout en ga niet in de systematiek van de PAS zitten. Wat ik bedoelde met die compartimenten is dat wij met enige regelmaat in een landelijke context prioritaire projecten vaststellen. Daarvan zeggen we dat we die zo belangrijk vinden dat die ontwikkelruimte dienen te krijgen. En daar zit in Brabant een afweging ten aanzien van welke projecten we prioritair vinden om op die lijst die Brabantse projecten te prioriteren. Dat is een manier om te borgen dat er ontwikkelruimte is voor de dingen die we echt belangrijk vinden. En aan de andere kant – nogmaals, dat moet ook zijn doorwerking krijgen – wat betekent de PAS nu op het punt van programmeren van bedrijventerreinen? Dat zou heel actueel zijn als we nog heel veel nieuwe locaties zouden willen ontwikkelen. Quod non. En je ziet ook dat bestaande locaties ook vanuit de Raad van State stevig de maat worden genomen om aan te tonen dat het inderdaad daar toegevoegde waarde is als het knelt ook met die PAS.

De **voorzitter**: Mevrouw Brunklaus.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Voorzitter. Ik hoor de gedeputeerde zaken zeggen die volgens mij niet helemaal kloppen.

De heer **Van Merrienboer** (GS;PvdA): Zoals?

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Nou, dat we landelijk gaan afstemmen over pilotprojecten.

De **voorzitter**: Mag ik stilte in de zaal? Mevrouw Brunklaus heeft het woord.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): We hebben in Brabant een bepaalde ontwikkelruimte als het aan de PAS ligt. De PAS zegt dat je nog zoveel kunt ontwikkelen. De hele discussie gaat er natuurlijk om waar die ruimte zit en wat je nog kunt doen. GroenLinks heeft ook eerder aangegeven dat je natuurlijk ruimte moet overhouden, want anders kun je geen economische ontwikkeling meer hebben. Ik denk dat het heel goed is om dat ook mede in kaart te brengen. Ik hoor u zeggen dat we rekening moeten houden met de compartimenten van de PAS. Ik zou graag willen weten en vroeg net ook in mijn betoog of u het risico van de PAS mee wilt opnemen in uw programma van de werklocaties.

De **voorzitter**: De gedeputeerde. De vraag is duidelijk.

De heer **Van Merrienboer** (GS;PvdA): Voorzitter. Het wordt een heel technische discussie. De PAS is in principe geen risico. Want met de PAS borgen we ontwikkelruimte. Dat als vertrekpunt. Het risico zit daarvoor, maar dat is een gewild risico als het gaat om de wens om natuur te beschermen. De PAS is een instrumentariumcomplex om ontwikkelruimte te maken. Een van de manieren om ontwikkelruimte te maken is het vaststellen van een lijst van prioritaire projecten. Dat doen wij in een landelijke context. Op die prioritaire projecten kunnen wij vanuit Brabant projecten plaatsen die we echt met elkaar zo belangrijk vinden dat ze op voorhand ontwikkelruimte dienen te krijgen. Dat is volgens mij wat ik bedoel. Dat is een

van de onderdelen van de PAS. Daarnaast hebben we natuurlijk de ontwikkelruimte, zoals die inderdaad via de huidige methodiek van die 16% of die 60% verdeeld wordt. Maar dat is wat mij betreft en/en. Voorzitter. Ik ga echt afronden.

De **voorzitter**: Nog één zin, want uw spreektijd is echt om.

De heer **Van Merrienboer** (GS;PvdA): Nee. Nog één zin.

De **voorzitter**: Het zal wel een lange worden, maar daar komt ie.

De heer **Van Merrienboer** (GS;PvdA): Ja. Overwegende dat! Met het Programma Werklocaties mobiliseren we onszelf om aan de slag te gaan om die forse opgave beet te pakken; de ambitie reikt ook financieel verder dan deze 10 miljoen euro. Dat is waar de heer Maas op wees. Aan het vervolg van de bestuursperiode zal helder worden dat daar waar wij echt aanvullend op basis van kwaliteiten willen investeren op bepaalde plekken, we aanvullend met voorstellen zullen komen. Met deze 10 miljoen euro mobiliseren we nu vooral onszelf om die forse opgave aan te pakken.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde. Dan kijk ik even of er behoefte is aan een tweede termijn. De heer Deryckere ziet daarvan af. De heer Maas ook niet. Mevrouw Brunklaus. Gaat uw gang.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Voorzitter. Ik had mijn interrupties opgemaakt, zodat ik het in mijn tweede termijn moet doen. Mijn vraag in eerste termijn was de volgende. U noemt in het voorstel van de werklocaties een tweetal risico's, onder andere de omgevingsvisie. Nou, dat is natuurlijk duidelijk. Die ligt in de toekomst. U refereert in uw stuk ook duidelijk aan de PAS. Dus dat staat er wel goed in. Ik denk dat de PAS ook een risico vormt voor uw programma, Lijn 3 en Lijn 4. Want je wilt nieuwe projecten en je wilt ontwikkelen. Ik zou graag willen dat u de risico's in kaart brengt voor die lijnen in verband met de gevolgen die die PAS in Brabant teweegbrengt. De PAS is een instrument, een wet. We hebben in Brabant twee compartimenten: Oost-Brabant en West- en Midden-Brabant. U had het er net over om te kijken waar je die projecten het beste kunt doen. Dat zou best wel eens effect kunnen hebben voor uw programma van de werklocaties en uw investeringen. Dank u wel.

De **voorzitter**: Ja. Het punt is duidelijk. De fractie van de Partij voor de Dieren. Ziet af. Vreugdenhil van de ChristenUnie/SGP. Hij heeft het woord in tweede termijn.

De heer **Vreugdenhil** (CU/SGP): Dank u wel, voorzitter. Misschien voel ik de lichaamstaal van de beide gedeputeerden die zo af en toe naar elkaar keken van: 'weet jij hoe de PAS werkt?' De andere gedeputeerde die keek in de vorige vergadering: welke economische ontwikkeling komen er eigenlijk op een gebied af? Dat vond ik eigenlijk wel veelzeggend. Dan blijft mijn vraag nog steeds staan waar u beiden eigenlijk een beetje langs heen praat: breng eens in beeld welke druk er nou komt op de verschillende gebieden, zowel van de agrarische sector als van de overige locaties. En neem daarbij de gemeenten ook mee. De gemeenten, die er rekening mee hebben gehouden dat eigenlijk jaarlijks 16% ruimte beschikbaar gesteld wordt. Zij kunnen er nu mee geconfronteerd worden dat bij wijze van spreken na de zomer de 60% vol zit en er geen ruimte meer is. Breng dat nou eens in beeld, zodat we dat tegen elkaar kunnen afwegen en we daarin een keuze kunnen maken. Is het verstandig om het volledig vrij te geven of moeten we daarin nog een tussenvorm kiezen? Breng dat nou eens in beeld richting de Staten. En daarmee zou ik echt het advies mee willen geven: houd dan het besluit nog aan om al die 60% volledig vrij te geven, maar breng het in beeld, breng dat naar de Staten en laat vooral een zorgvuldige afweging

plaatsvinden. We nemen een enorm risico, daarin steun ik de GroenLinks-fractie helemaal, ook voor de overige economische ontwikkelingen als we nu zomaar overgaan tot het vrijgeven van die 60%.

De **voorzitter**: De vraag is duidelijk. Heijman, Lokaal Brabant? Nee. Dan heeft de gedeputeerde nu het woord.

De heer **Van Merrienboer** (GS;PvdA): Een zin. Nee hoor. U herhaalt de discussie van vanmiddag, krijg ik net het signaal van collega Van den Hout. Ik ga proberen vanuit het programma toch nog even scherp te formuleren hoe ik ernaar kijk. En ik wil er geen taaldiscussie van maken, maar ik wil toch onderstrepen dat de PAS voor ons eigenlijk geen risico is. Nee. Het is vanuit de gewenste randvoorwaarden die we in Brabant formuleren ten aanzien van de kwaliteit van de natuur, proberen we met de PAS ontwikkelruimte te creëren voor economische activiteit. En de risico's – ik kijk dan even naar de heer Vreugdenhil – zouden dan verbonden zijn aan het feit dat we nu zoveel en zo snel ontwikkelruimte uitgeven dat we niets meer overhouden. Nogmaals, bij de PAS praat je over perioden van zes jaar. In theorie zou je dan een paar jaar op slot komen te zitten. Daaruit volgde de keuze om te compartimenteren naar die zes tranches van 16%. Naar mijn beeld is het zo dat wij nog steeds vasthouden aan dat uitgangspunt. Dat we kijken naar hoe andere provincies daarmee omgaan en die hebben er in feite voor gekozen om niet 16% per jaar te doen, maar 60% in die eerste drie jaar al te vergunnen. En dat is dus iets meer. Wij sluiten ons wat dat betreft aan. En nogmaals, dat doen we een beetje tegen heug en meug. Wat dat betreft gaat het ook om een gelijk speelveld. Dat is de beweging die we maken. We hanteren nog steeds een zodanig restrictief kader dat we proberen zoveel mogelijk te voorkomen dat we in de laatste jaren van die zes jaar op slot komen te zitten.

De **voorzitter**: Interruptie Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (CU/SGP): Ja, voorzitter. En vanmorgen was het ook van 'we worden gedwongen door die overige provincies, terwijl we juist hadden gekozen voor die 16%.' Dat moeten we nu noodgedwongen loslaten, dus ligt er een extra risico. En dat risico onderkent u eigenlijk nu pas. Want in uw beantwoording bij de stukken gaat u nog uit van het jaarlijkse. En dat is precies de vraag die GroenLinks stelt. Breng dat risico nou eens in beeld, want het kan dus inderdaad zijn dat we de komende drie jaar op slot zitten als direct na de zomervakantie die 60% volledig is vergeven.

De **voorzitter**: Het punt is duidelijk. De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS;PvdA): Nou ja, goed. Ik moet dan toch even naar gedeputeerde Van den Hout kijken, want dat is echt een vraag in de context van de PAS. Dat gaat over de risico's, dat er op bepaalde plekken in Brabant geen ontwikkelruimte meer is vanuit de PAS. Nou ja, dat zullen we in het kader van het monitoren van de PAS voor u inzichtelijk maken of delen. Dat lijkt mij doenlijk.

De **voorzitter**Error! Bookmark not defined.: De heer Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (CU/SGP): Om even het risico helder te maken. Als een agrariër 50 m naast een Natura 2000-gebied vijftig koeien extra wil zou een compleet gebied met één vergunning op slot komen te zitten. Dat zijn de risico's die we lopen. Daar willen we op sturen. En dat laten we nu dus los met die 60%. En daar vragen we u naar: breng die risico's in beeld, zodat we een goede afweging kunnen maken tussen de beschikbare ruimte voor de veehouderij en de overigen.

De **voorzitter**Error! Bookmark not defined.: De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Voorzitter. Ik wil heel graag risico's in beeld brengen, maar ik wil u ook niet de illusie geven dat we daar zaken kunnen bijsturen, op het moment dat de PAS ons niet in staat stelt om een onderscheid te maken in sectoren. De PAS gaat niet over ontwikkelruimte voor bedrijventerreinen. De PAS is wat je vergunt in de context van een individuele vergunning aan een individueel bedrijf, dat op dat moment een voorstel doet dat getoetst moet worden in het kader van de vergunningverlening. We kunnen de risico's in beeld brengen, maar ik geloof er niet in dat er vervolgens binnen het kader van de PAS mogelijkheden zijn om daar dan nog op bij te sturen. Zo werkt de systematiek van de PAS nu eenmaal.

De **voorzitter**: Het punt is duidelijk. Mevrouw Brunklaus was eerst.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): Misschien moeten we hierover de discussie op een ander moment voeren. U stelt voor om geld te stoppen in projecten van clusters en campussen. Dus u gaat investeren in economische bedrijvigheid. Op zich is dat geen slecht idee. Maar als u er nou achter komt dat zo'n bedrijf niet kan opereren, omdat er geen ontwikkelruimte meer is als gevolg van de gevolgen van de PAS, omdat de stikstofdepositie te hoog is en dat er bijvoorbeeld in West-Brabant, waar u bent gaan ontwikkelen, geen ruimte meer is, dan hebben we als provincie misschien wel miljoenen geïnvesteerd, maar kunnen we de plannen niet uitvoeren, omdat we het niet mogen vanwege de PAS.

De **voorzitter**Error! Bookmark not defined.: De vraag is duidelijk en nu herhaald gesteld. De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Voorzitter. Dan met excuus, want dan is nu de vraag duidelijk. Als wij kijken naar de ontwikkeling van campussen en de locaties waar het dan om gaat, dan vindt er natuurlijk in dat traject al een analyse plaats van kan het wel op die locatie in het perspectief van de aanwezigheid van Natura 2000-gebieden of de ontwikkelruimte die daarvoor nodig is. Nogmaals, dat is niet in zo'n ruime mate aan de orde. Maar als er sprake is van een nieuwe locatie, waar een campus wordt ontwikkeld, dan wordt in de aanloop naar het planologisch maken van zo'n campus natuurlijk nadrukkelijk gekeken naar wat er aan potentiële belemmeringen vanuit de PAS dan in beeld te brengen zijn. Dat heeft natuurlijk consequenties. Op bepaalde plekken in Brabant zal er niet zomaar meer een nieuwe locatie ontwikkeld worden. Dat is heel evident.

De **voorzitter**: Brunklaus.

Mevrouw **Brunklaus** (GL): U zegt ja tegen mijn vraag en bent bereid om dit dus als risico mee te wegen. Weliswaar niet in het voorstel, maar wel bij de uitvoering van dit voorstel. En dat was mijn vraag en daar heeft u nu een antwoord op gegeven. Dank u wel.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): De neiging is om 'dank u wel' te zeggen, maar toch bent u onzorgvuldig in de formulering en dat is risico. Daar gaat het helemaal niet om. Het gaat erom dat we kijken. Dat deden we ook al voor de PAS. De locatie van Natura 2000-gebieden in Brabant heeft toch een effect op het nadenken over waar je nog wel of niet campussen of werklocaties ontwikkelt. Dat is niet met de PAS veranderd, dat is altijd al een heel relevante weging geweest. En in die zin neem ik uw term 'risico'

niet over. De PAS heeft misschien alleen maar iedereen wakker geschud dat het inderdaad van belang is om te doen. Maar de PAS creëert daar feitelijk geen nieuwe realiteit. Die was er al. Waarbij je bij ontwikkeling van locaties natuurlijk die plekken kiest waar de natuur geen negatieve impact gaat ondervinden. Het niet iets dat we moeten gaan doen. Het is iets dat we al doen.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde voor zijn beantwoording. Daarmee komt een einde aan de tweede termijn van de behandeling van dit voorstel. Stemming, zoals begrijpelijk, is in de volgende vergadering aan de orde. Ik sluit de beraadslagingen.

Sluiting van de vergadering

De **voorzitter**: Ik kom tot het laatste punt van deze vergadering en dat is de sluiting van deze vergadering. Dat is een overzichtelijk punt. Ik roep u op om uw sprekerspasje te deponeren in de opvangbus bij de bodetafel. Ik dank u voor uw aanwezigheid. We zien elkaar de volgende week voor een naar het zich laat aanzien lange vergadering. Veel onderwerpen. Ik wens u een goed Pinksterweekeinde, dat met een borreltje kan worden ingeluid op de bekende plek bij de koffiebar. Ik sluit de vergadering.

De voorzitter sluit om 19.45 uur de vergadering.